

SOIHTU

MARXILAISTA YHTEISKUNTAKRITIIKKIÄ VUODESTA 1931 45. VUOSIKERTA

Afganistan

Miten kysymys on asetettava?

USA ja Afganistan

AKDP:n periaateohjelma

Maatalousreformi 1978

4/1981

SOIHTU

Perustettu 1931

JULKAISIJA

SOSIALISTINEN OPISKELIJALIITTO

TOIMITUS

Pertti Rovamo (vastaava), Kimmo Sarje, Kimmo Henriksson (toimitussihteerit). Paikallistoimittajat: Ulf Forsman (Turku), Heikki Mäki-Kulmala (Tampere), Jussi Silvonen (Kajaani), Jukka Nykyri (Oulu), Arto Koho (Joensuu).

KIRJEENVAIHTAJAT

Juha Lehto (Moskova), Jouko Jokisalo (Berliini), Arnold Bruns (Bonn), Ilkka Almonkari (Varsova).

TOIMITUSNEUVOSTO

Erik Arnkil, Mervi Gustafsson, Lauri Hokkanen, Alpo Halonen, Tapani Hietaniemi, Timo Kallinen, Reijo Kalmakurki, Antti Karvonen, Markku Kivinen, Jussi Kotkavirta, Jorma Laurila, Juhani Lehto, Jorma Lindfors, Jukka Mallinen, Harri Manner, Reijo Miettinen, Pertti Multanen, Pentti Määttänen, Juha Partanen, Juhani Ruotsalo, Aino Saarinen, Christoffer Tigerstedt, Kaarlo Tuori

LEVIKKI

Jorma Saloriutta

TOIMITUS JA KONTTORI

3 linja 7 b 37 00530 Helsinki 53 puh. (90) 736 112

TILAUSHINNAT

Vuosikerta 1982 (6 numeroa)

**– kotimaahan 55:–
– ulkomaille 65:–
– tukitilaus 100:–**

Tilaukset ps-tilille 762 69–4, korttiin nimi, osoite ja merkintä "Soihdun tilaus".

OSOITTEENMUUTOKSEN

pyydämme lähettämään lehden konttoriin. Se astuu voimaan kahden viikon kuluttua. Emme vastaa väärään osoitteeseen tilatun lehden jälleenlähettämisestä.

ULKOASU IRRAH RENNAM

Kirjapaino Sanan Tie, Tampere

ISSN 0356-6056 Soihtu

SOIHTU

4/1981

<i>Pääkirjoitus:</i>	'Yhä syvemmälle syhyyn'	2
<i>Keijo Ahola:</i>	Karavaanimatka Afgaanien maahan, eli miten Afganistanin kysymys on ymmärrettävä	5
<i>Jorma Lindfors:</i>	Yhdysvaltain ulkopoliitiikan muutoksesta – taustaa Afganistanin tapahtumille	42

DOKUMENTTEJA

<i>Afganistanin Kansan Demokraattinen Puolue:</i>	Periaateohjelma vuodelta 1965	48
<i>Afganistanin Demokraattinen Tasavalta:</i>	Maa-uudistuslaki, marraskuu 1978	57

Yhä syvemmälle syyhyn

Suomalaiseen tiedonvälitykseen on vakiintumassa hyvin yleisellä tasolla liikkuva tapa tarkastella maailman tapahtumia. Kaikkea on ruvettu tarkastelemaan suurvaltapelin valossa. Tuloksena on kuva, joka on näennäisesti tosi. Maailmassa on meneillään pohjimmiltaan samanlaisten supervaltojen valtapeli, jossa nappuloina ovat muut valtiot. Kuva on läheistä sukua salaliittoajatukselle, jossa kaikki olennainen kähmitään Moskovassa ja Washingtonissa.

Tässä kuviossa yksittäinen uutistenkatsoja tai -lukija voi oikeastaan arvioida vain sitä kumpaa pelaajaa symppaa enemmän, Karpovia vai Kortshnoita, Brezhneviä vai Reagania. Ehkäpä ratkaisu perimmältään jää mentaliteetin varaan, riippumaan siitä arvostaako "konetta" vai "taiteilijaa".

Näin on käynyt myös Afganistanin tapahtumille. Suomen yleisessä mielipiteessä Afganistanin kysymys on vain kysymys supervaltojen etupiirijaosta ja tässä jaossa käytettyjen menetelmien vaikutuksesta "pelin ilmapiiriin". Mutta näin kysymyksen asettelu jää kahdessa mielessä ulkokohtaiseksi. Se jättää ulkopuolelleen sekä Afganistanin että Suomen. Se jättää *tutkimatta* mitkä ovat afgaanien yhteiskunnalliset ongelmat, miten he ovat yrittäneet niitä ratkoa, miksi he ovat menetelleet niin kuin ovat ja mistä heidän sisäiset erimielisyytensä kumpuavat. Se jättää myös pohjimattana millaisen ja miten syvällisen tiedon perusteella me täällä Suomessa kantamme määrittelemme.

Kuitenkin toteutuakseen maailmanpolitiikka tietysti tarvitsee eri valtioiden sisäistä välitystä. Ja luonnollisesti eri valtioiden hallituksilla on hyvin erilaiset suhteet maan sisäisiin voimiin ja maan perusongelmiin. Ja tietenkään meillä ei itsenäisinä mielipiteenmuodostajina ole mitään syytä valtiollistua, so. tukea jokaisen maan jokaista vallassaolevaa hallitusta. Me emme ole diplomaatteja, vaan vakuumuksellisia demokraatteja. Siksi vasta kunkin maan konkreettinen tutkimus voi antaa kriteerit mm. sen arvioimiselle, voimmeko rinnastaa toisiinsa esimerkiksi Salvadorin hallituksen ja Afganistanin hallituksen, tai USA:n tuen Salvadorin hallitukselle ja Neuvostoliiton tuen Afganistanin hallitukselle.

Jos siis lähemme perehtymään Afganistanin kysymykseen, on ryhdyttävä konkreettiin tutkimukseen. Mutta jottei hukkuisi aineistoon, on ehkä hyvä jakaa möykkymäinen Afganistanin kysymys osiinsa ja pohtia kutakin erikseen. Pohjana saattaisi ehkä toimia seuraava jaottelu:

1. Afganistanin demokraattisten voimien *oma* Afganistanin kysymys on luonnollisesti kysymys siitä, kuinka takapajuinen afgaanien maa olisi muutettavissa maaksi, jossa sen kansalaisilla on ihmisarvoisen elämän perusedellytykset ja kansalaisoikeudet. Kysymys on siitä, kuinka maan taloudellinen, sosiaalinen, poliittinen ja kulttuurinen jälkeenjääneisyys on voitettavissa. Tämä kysymys on afgaanien edessä ollut jo sukupolvia, ja se ei liiemmin ole Suomen yleistä mielialpidettua kiinnostanut.

Maan edistyksellisen liikkeen kannalta se on olennaisesti kysymys *kehitystrategiasta*. Mikä siis on se tie, jota maan on kehittyäkseen kuljettava ja millaisiin arvoihin ja päämääriin sen olisi pyrittävä.

Maan marxilainen liike on arvioinut tilannetta niin, että jos maan kehitys tapahtuu vaistonvaraisesti, ilman tietoista ja aktiivista puuttumista maan kehityslinjaan, on ilman muuta tuloksena maan *kapitalistinen* kehitys. Ja nykyisen voimakkaan kapitalistisen maailmantalouden vallitessa se merkitsee ilman muuta maan sisäisen kehityksen voimistuvaa polarisoitumista – josta maan orastava kapitalismi jo antoi viitteitä – ja maan tuomitsemista kapitalistisen talouden perifeeriseksi osaksi kaikkine siitä johtuvine seurauksineen.

Toisen mahdollisuuden he näkivät siinä, että nykyisessä tilanteessa, jossa kapitalistisen talouden yksinvaltiutta maailmassa oli jo murrettu, Afganistanilla oli mahdollisuus irroittautua kapitalistisesta järjestelmästä ilman, että se johti kaksinkamppailuun ylivoimaisten kapitalististen keskustien kanssa. He arvioivat, että kansallisdemokraattisen ja feodalismin vastaisen vallankumouksen avulla maan kehitystä voitaisiin suunnata siten, että se voisi välttää maan sisäisen kapitalistisen kehityksen ja luoda itselleen tasapainoisemman ja itsenäisemmän kansallisen kehitystien.

Luonnollisestikaan Afganistanin edistyksellisten voimien konkreetti linja ei ratkea vielä tämän periaatteellisen kahtiajaon perusteella. Sen oivaltamisen jälkeen heidän on ollut käytävä laaja keskustelu siitä, *miten* tuon jälkimmäisen mahdollisuuden realisointi voi olla mahdollista.

2. Vuonna 1978 tapahtunut Saur-kuun vallankumous nosti sitten Afganistanin demokraattisten voimien eteen toisen Afganistanin kysymyksen, eli kysymyksen voittaneen kansallisen ja demokraattisen vallankumouksen oikeudesta puolustaa itseään, ja sen osana tietysti kysymyksen ulkomaisen avun mahdollisesta käyttämisestä.

Periaatteessahan ulkomaisen avun käyttämistä vastustaa varsin harva. Esimerkiksi Vietnamin sodan aikaan ei juuri kukaan demokraatti asettanut kyseenalaiseksi Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden apua sisseille. Sehän olisi merkinnyt samaa kuin imperialismin ikeestä irtautumaan pyrkivän vapautusliikkeen tuomitseminen kuolemaan.

Mutta kysymys on aina konkreettinen. On pohdittava oliko Afganistanin hallituksella riittävät perusteet avun pyytämiseen. On pohdittava, oliko maassa kyseessä todellinen vallankumous vai vain vallankaappaus. On pohdittava vallankumouksen tehneen ryhmittymän politiikkaa ja sen periaatteellista kykyä vetää väestö mukaan vallankumoukselliseen prosessiin. Ja luonnollisesti on myös eriteltävä vastavallankumouksellisten politiikkaa: mitä päämääriä he ajavat, ketä he edustavat, mikä on heidän yhteiskunnallinen linjansa, mitä he voittaessaan tekevät.

On myös pohdittava vallankumoushallituksen moraalista vastuuta: jos se nojaa *laajaan* liikkeeseen, väestön aktiiviseen tukeen, on se myös vastuussa laajan kannattajakuntansa hengistä. Useimmiten tiukan paikan tullen hallitus kyllä halutesaan pääsee pakoon, mutta kansalaiset eivät. Ja laaja liike voidaan juuria yleensä vain laajalla terrorilla. Siksi on niin harvassa kultivoituneita ja humaaneja vastavallankumouksia.

Asian periaatteellista puolta voi pohtia myös omasta perspektiivistämme. Suomeksessahan perustettiin kansanhallitus tammikuussa 1918. Hallituksen poliittisen linjan takana oli ollut enemmistö eduskunnassa ja se hallitsi suurinta osaa maasta. Vastavallankumous kuitenkin lähti aseelliseen taisteluun ja voitti sen *vieraan valnan*, Saksan, avulla. Voittajathan tunnetusti historiaa kirjoittavat, mutta on varmasti syytä pohtia myös sitä, oliko tuo ratkaisu oikeutettu ja olisiko myös punainen hallitus ollut oikeutettu turvautumaan ulkomaalaiseen apuun asemansa turvatakseen? Kun se ei niin tehnyt se hävisi ja kaikenkaikkiaan kansalaissodassa ja sen jälki-

selvittelyissä sai surmansa noin 25 000 työväenliikkeessä toiminutta (Suomen työväenliikkeen historia).

3. Neuvostoliittolainen Afganistanin kysymys on se, oliko se oikeutettu antamaan apua Afganistanin hallitukselle. Jos se toimi demokraattisten ja humanististen päämäärien mukaan sen tuli ratkaista onko apua pyytänyt hallitus demokraattinen hallitus ja oliko sen mainitsema ulkoinen uhka todellinen. Eli siis perustuiko Afganistanin vastavallankumouksellisten voima olennaisesti ulkoiseen tukeen, oliko siis kyseessä pyrkimys vastavallankumouksen maahanvientiin. Konkreettisesti se merkitsee sen arvioimista, mikä oli ulkovaltojen osuus "muslimisissien" voimaan ja aseistamiseen, oliko olemassa Aholan mainitsema "suuri suunnitelma" ja oliko 12. 12. -79 – siis kaksi viikkoa ennen Neuvostoliiton joukkojen menoa Afganistaniin – julkistettu ns. Carterin oppi, jonka mukaan Yhdysvallat ilmoitti olevansa valmis turvaamaan etupiirialueenaan pitämällään Persianlahden alueella omat intressinsä tarvittaessa asevoimin, samalla uhkaus Afganistanin hallitukselle.

4. On myös ns. kyyninen Afganistanin kysymys. Kysymys siitä, oliko mahdollisesti oikeutettukin Afganistanin vallankumouksellisten tukeminen maailmanpoliittisilta seurauksiltaan niin vaarallinen, että maan vallankumoukselliset olisi tullut jättää oman onnensa nojaan. Tähän liittyy kysymys siitä, synnyttikö Neuvostoliiton toiminta sen jännityksen kiristymisen, josta sitä syytetään, vai saatiinko sen toimista vain propaganda-ase.

5. Lopuksi on olemassa olennaisesti suomalainen Afganistanin kysymys, eli miten me ajaudumme mukana kansainvälisessä tiedonvälityksessä. Olisi pohdittava niitä vaistonvaraisia tapoja, joita meillä on tarkastellessamme meille vieraiden maiden tai kulttuuripiirien yhteiskunnallisia prosesseja. Usein on kyse vaistonvaraisista porvarillis-demokraattisista silmälaseista. Vallankumousliikkeen kulku on väistämättä hyvin toisenlainen ulkomaisen imperialismin ja sisäisen feodalismin hallitsemassa maassa kuin meillä, ja islamilaisessa maassa se saa väistämättä toiset ideologiset muodot kuin kristillisen kulttuurin piirissä. Niinpä joukkomobilisaation aste, tunnukset, ilmaistu ideologia ja vallankumouksen käänteet ovat väistämättä toiset kuin meillä, mutta silti ne eivät kadota yhteiskunnallista sisältöään.

On kuvaavaa, että islamilaisia maita mystifioidaan nyt hyvin voimakkaasti ja maasta ja poliittisista tarkoituseristä riippuen hyvin eri lailla. Afganistanista puhutaan kuin sen sisäistä vallankumousliikettä ja erityislaatuista kulttuurista ei olisikaan. Se nähdään vain supervaltojen taistelualueena. Sitä vastoin Iranin tapahtumat kätetään islamilaisuuden mystisen vaipan alle, unohdetaan sen sisäiset shaa-hin aikaiset yhteiskunnalliset vääryydet, ja unohdetaan USA:n toimet mm. shaa-hin hallituksen pystyttämiseksi ja vallassapitamisessä sekä sen harjoittama maan militarisointi ja sen öljytulojen riisto.

* * *

Keijo Aholan laajan Afganistania esittelevän artikkelin dokumenttipohja on keväältä 1981. Sen jälkeen maassa on tietysti tapahtunut paljon, mutta perusasetelmat ovat ennallaan. Tulemme jatkossakin raportoimaan maan tapahtumista.

Mukana on myös kaksi dokumenttia. AKDP:n ohjelma on puolueen perustamislulistus. On selvää, että puolue ilmaisisi nyt monia asioita hiukan toisin, mutta se auttane ymmärtämään puolueen historiaa. Sehän on varsin kattava hahmotelma vallankumouksen yleisistä *päämääristä*, ei niinkään varsinaisen poliittisen toiminnan strategiaa hahmottava asiakirja. Ehkä siinä on myös perusta sille, että puolueen keskuudessa syntyi myöhemmin monia erimielisyyksiä juuri liittolaiskysymyksistä, asioiden toteuttamisjärjestyksestä, tehtävien reformien syvyydestä jne. Luonnollisesti myös annettu maareformilaki on kokenut muutoksia, kun on törmätty elämän kirjavuuteen, mutta lain ja sen nykyisen soveltamisen henki käy siitä kyllä esiin.

Karavaanimatka afgaanien maahan eli, miten Afganistanin kysymys on ymmärrettävä?

KEIJO AHOLA

Afganistania on luonnehdittu usein Aasian "avaimeksi". Khaiberin so-
lan kautta ovat vuosituhansia kulkeneet
karavaanit itään. Se sijaitsee kansojen,
heimojen ja kulttuurien taitekohdassa.
Geopoliittisesti afgaanien maa on aina
ollut tärkeä.

Mutta vasta sitten kun neuvostopans-
sarit saapuivat maahan, sukeltautui maa
suomalaisen tietoisuuteen. Ennen tun-
temattomasta maasta on muodostunut
myös maailman politiikan arvioimisen
"avain", Afganistanin kysymys.

Miten Afganistanin tilannetta tulisi
arvioida? Yhden standardivastauksen
tarjoaa kenraaliluutnantti Jorma Jär-
ventaus: "turvallisuuspoliittiset ja suur-
valtapoliittiset tavoitteet olivat määrä-
vinä myös silloin, kun Neuvostoliitto
lähetti joukkonsa pelastamaan Afganis-
tanin horjuvaa hallitusta... Neuvosto-
liitto halusi näin ehtiä Yhdysvaltojen
edelle suurvaltojen kesken alati jatku-
vassa kilpailussa strategisista eduista."
("Neuvostoliitto sisälinjoilla", Helsin-
gin Sanomat 26. 10. -80).

Toisen "vasemmistolaisen" tulkinnan
esittää Tapani Lausti: "Afganistanissa
taas vallan otti vuonna 1978 sotilaiden
avulla kaupunkien keskiluokkaan tu-

keutuva keskenään riiteleviin ryhmittyy-
miin jakautunut vasemmistopuolue...
maassa oli tuskin minkäänlaista joukko-
toiminnan perinnettä... uusilla vallan-
pitäjillä oli kieltämättä hyviä tarkoitus-
periä... mutta maaudistus pantiin
täytäntöön huonosti... kun omat opet-
tajat, virkamiehet ja lopulta sotilaat
eivät onnistuneet palauttamaan järjes-
tystä kapinallisiin kyliin, päätettiin val-
lankumouksen juurruttamiseen käyttää
naapurissa olevan suurvallan asevoi-
mien yksiköitä." (NL:n ulkopoliitiikka:
sosialistisen maailmanvallan linjanve-
dot, Näköpiiri 10/80).

Molemmat arvioijat päätyvät tarkas-
telemaan Afganistanin kysymystä *suur-
valtapelin* osana: peliteoreettisesti. Af-
ganistanin *sisäistä* kehitystä ei näin ol-
len tarvitse käsitellä joko lainkaan (Jär-
ventaus) tai sitten niin pinnallisesti ja
valikoiden, että se todentaa suurvaltape-
lin oikeaksi (Lausti). Johtopäätöksenä
molemmat esittävät, että suorittaessaan
klassisen suurvaltaintervention Neuvos-
toliitto on rikkonut kansainvälisiä nor-
meja, kiristänyt jännitystä ja siten kan-
taa vastuun maailmanrauhan vaaranta-
misesta. "Vasemmistolaisena" Lausti
vielä lisää, että vieraan vallan sotilaalli-

nen läsnäolo on "itse asiassa lykännyt Afganistanin yhteiskunnan omasta maa-perästä nousevan, kansanjoukkojen tukeen perustuvan vallankumouksen mahdollisuuksia" (emt.).

Jotta nämä standarditulkinnot voitaisiin kumota täytyy kuvitella itsensä vaikkapa Sherlock Holmesiksi ja ryhtyä *tutkimaan* mitä todellisuudessa kätkeytyy Afganistanin sumuhunnon taakse. Ilmeisesti vastausta täytyy etsiä kahdesta suunnasta, jotka liittyvät erottamattomasti toisiinsa: *ensinnäkin* Afganistanin *sisäisestä* tilasta, yhteiskunnan luonteesta ja vallankumousprosessin kehityksestä. Tällöin voidaan antaa vastaus siihen Afganistanin kysymykseen, oliko vallankumous todellinen ja aito. *Toiseksi* Afganistanin *ulkoisesta* asemasta ja erityisesti Neuvostoliiton sotilaallisen avun perusteista, merkityksestä ja vaikutuksista kansainväliseen tilanteeseen.¹

Lukijani ennen kuin astut pitkälle karavaanimatkalle, joka paikoitellen kulkee kuivien autiomaiden lävitse – niitähän maassa on suuri osa pinta-alasta – pyytäisin yhtä asiaa: irrottaudu ennakkoluuloista, ota kriittisen tarkkailijan rooli, älä samaista vallankumousta ja paikallista kulttuuriperinnettä, mutta älä niitä erotakaan. Ja jos en ole huono ohjastaja, toivon, että perillä odottaa yllätyksistä keidas, basaari tai kupillinen afgaanien itämaisen elämänmenon ym-

märtämystä tässä vaikeuksien, haaveiden ja taistelun maailmassa.

Miksi Aasian "avain" ja kansojen "museo"?

Ennen kuin karavaanimme aloittaa matkansa, on välttämätöntä palauttaa mieleen perustietoja Afganistanista (kts. liite). Niistä käy selville, että afgaanien maalla on historiallisesti *erityisasema* kolmannen maailman piirissä. Afganistan on harvoja maita, jotka eivät ole koskaan joutuneet siirtomaavallan alaisuuteen. Koska maa eli vuosisatojen ajan sivussa kapitalismin ekspansiolta, säilyivät siellä myös muita pidempään ja puhtaampaana esi-kapitalistiset sosio-ekonomiset rakenteet.²

Afganistanilla on myös poikkeuksellisia maantieteellisiä, geografisia ja etnisiä piirteitä, jotka erottavat sen selvästi naapurivaltioista (Kiina, Neuvostoliiton tasavallat, Iran ja Pakistan). Sitä ei voida selvästi lukea kuuluvaksi Keski- tai Etelä-Aasiaan tai Lähi-itään. Afganistan sijaitsee kulttuurien ja kansojen *taitekohdassa*. Yksikään maan etninen ryhmä ei asu vain Afganistanissa. Ainoastaan pataanit, jotka puhuvat pastun kieltä, pitävät maata pääasuma-alueenaan, heistäkin 1/3 asuu Pakistanin puolella. Afgaanien maata kansoittaa kaiken kaikkiaan yli 20 erilaista etnistä ryhmää, joista pataanien jälkeen tärkeimmät ovat tadzikit, uzbekit, turkmeenit, kirgiisit ja kazakit, (pää-asuma-alueet Neuvostoliiton Keski-Aasian tasavalloissa) sekä hazarat ja baluchit. Lisäksi tavataan koko joukko kansatieteellisiä kuriositeetteja.

Vaihteleva pinnanmuodostus on myös osaltaan luonut ulkoisia ehtoja

1. Tasokkaita, seikkaperäiseen argumentaatioon pyrkiviä arvioita ovat mm. *Akhramovich R.*: The Outline History of Afghanistan after the Second World War, Moscow 1966, jonka tarkasteluaika päättyy 60-luvun alkuun, *L. Dupreen* antropologiset selvitykset sekä poleemiset artikkelit poliittisesta kehityksestä, *F. Hallidayn* New Left Review:ssä julkaistut kaksi perusteellista artikkelia, *N. Paechin* "Zur Entwicklung in Afghanistan: der schwierige Weg aus dem Feudalismus", (Blätter für deutsche und Internationale Politik, 2/80. Paras kokonaisuus on Wolfram Brönnnerin kirja "Afghanistan: Revolution und Konterrevolution" Frankfurt am Main 1980, jossa on julkaistu myös Afganistanin vallankumousprosessin tärkeimmät dokumentit.

2. Afganistania on usein verrattu Etiopiaan "viimeiseen feodaalivaltioon" ja kansojen "museo". Esimerkiksi Halliday: "Revolution in Afghanistan", NLR 112/78, s. 5.

väestön hajanaisuudelle. Pamirin vuoristo, joka korkeimmillaan Hindukushin kohdalla yltää yli viiteen kilometriin, muodostaa maan vaikeakulkuisen selkärangan. Kabul sijaitsee yli 2.000 metrin korkeudella. Eteläosissa on puolestaan aavikoita. Pysyvä asutus on keskittynyt erityisesti Helmandin, Kabul- ja Kunduz-joen laaksoihin.

Yleistäen voidaan sanoa, ettei kansallisvaltiota modernissa mielessä maassa syntynytäkään, vaan keskusvalta oli verrattain löyhä. Esimerkiksi liikennetyönsien puute rajoitti maan eri osien välistä vuorovaikutusta: maanteitä on vain n. 17.000 km, (1 auto 500 henkeä kohti) eikä rautateitä lainkaan!

Mutta nämä ulkoiset erityispiirteet eivät vielä kerro kuin välttämättömät perustiedot. Ne eivät vielä kerro sitä, mikälainen maan esi-kapitalistisen yhteiskunnallisen rakenteen toimintatapa oli, miten se löi leimansa vallankumouksen syntyyn ja myöhempiin vaiheisiin.

Tähän kysymykseen yritän vastata pitäten vallankumousta, sen suorittamia uudistuksia ja synnyttämiä ongelmia pisteenä, jossa afgaanien yhteiskunnan ristiriitojen koko kirjo taittuu jyrkästi mutta – kuten tulemme havaitsemaan – myös monivärisesti kuin sateenkaari.

Kun katsot ympärillesi Afganistanin maisemaan, voit havaita horisontaalisen jyrkkyyden, värit erottuvat selvästi toisistaan ja kontrastit ovat voimakkaat. Jossain on korkeita vuoren huippuja, toisaalla alavaa, tuolla pölyistä ja kuunmaisemankaltaista, tuolla tulee vastaasi vihreä keidas. Jostain voit kuulla musiikkia, joka polyfoonisuudessaan ja epäharmonisuudessaan kuulostaa oudolle.

Onko tässä maisemassa jo jotain symbolista, mikä viestii vallankumouksen sävyistä ja vaiheista?

Feodalismin raskas taakka

Afganistanin vallankumous tapahtui feodaalijärjestelmän hallitsemassa yhteiskunnassa, jossa on lisäksi esifeodalisia suhteita (kuten paimentolaisia ja puolipaimentolaisia) sekä orastavia kapitalismin versoja. Maakysymys ja -reformi muodostivat vallankumouksen pääsisällön.

Maan pinta-alasta vain 20 % on viljelykelpoista. Tästä alueesta vajaat puolet on käytössä: siitä noin 30 % on ilman erityisjärjestelyjä sateiden tai sijaintinsa vuoksi viljelyn piirissä, noin 15 % on kastelujärjestelyin saatu viljelyksen ja karjanhoidon alueeksi.³ Kuitenkin maa-seudulla asuu 11 miljoonaa ihmistä ja lisäksi on 2,5 miljoonaa vuoden aikojen mukaan siirtyvää ja luontaistaloudessa elävää paimentolaista (osa heistä viettää tosin osan vuodesta kaupungeissa mm. kaupaten lampaannahkoja). Kaupungeissa asuu vain 2 miljoonaa henkeä. Vaikka tarkkoja tietoja juuri ennen vallankumousta vallinneista maanomistusoiloista ei ole käytössä, niin vuoden -67 väestönlaskennan tulokset kertovat pääpiirteet: yli 40 % oli maattomia maatyöläisiä. Maataomistavista 40 % omisti vähemmän kuin puoli hehtaaria, toisella 40 %:lla oli alle neljän hehtaarin tila. Koska keskimääräisesti Afganistanissa perheen elättämiseksi tarvitaan yhden

3. Afganistanin maanviljelyksen ongelmana on padot ja käyttää hyväksi keväisin vuorilta juoksevat vesimäärät. Mikäli tässä onnistutaan, Afganistanissa on paremmat olosuhteet kuin Iranissa ja Pakistanissa maanviljelykselle. Näin sillä olisi enemmän vettä kuin Iranissa, josta sateiden ohella puuttuu vuoristossa sulavat vedet. Pakistanissa on monsuunisateita, mutta paljon suurempi väestötiheys (85 as/km², Afganistanissa 27 as/km²). Afganistanissa voidaan korjata useita satoja vuodessa. Keinokastelumuojoista ovat käytössä jokipadot, kaivot ja maanalaiset kaivannot. Afganistanin hedelmät ovat erittäin maukkaita: Marco Polo löysi Maimenesta parhaat vesimeloonit! Huolimatta viljelysalan pienuudesta oli maataloustuotannon osuus 2/3 bruttokansantuotteesta vuosina 1975 ja -76.

hehtaarin kasteltu peltoala, niin monet pientilan omistajat olivat pakotettuja vuokraamaan lisämaata tai työskentelemään suurtilallisten hyväksi. Lähes puolet maasta kuului feodaaliherroille – n. 5 %:lle maaseutuväestöstä – jotka lisäksi omistivat tavallisesti myös vesivarat, siemenet ja työvälineet. Tämä seikka on erittäin tärkeä siksi, että afgaanien maaomistus koostuu viidestä elementistä: maasta, vedestä, siemenistä, vetoeläimistä, harvemmin mekaanisesta voimasta sekä ihmistyöstä.

Koska käytännössä useimmiten maa, veden hallinta ja siementen jakelu kuuluivat suurtilalliselle, monesti myös eläimet ja työvälineet, talonpoika sai usein vain 1/5 sadosta.

Nämä ovat vain kylmiä numeroita. Mutta jos pysäytämme karavaanimme johonkin n. 20.000:sta afgaanikylästä, joissa asuu noin 80 % väestöstä, voimme saada tarkemman kuvan tilanteesta. Kylässä suurin maanomistaja on myös ensimmäinen mies "khan", jolla voi olla myös tilanhoitaja "malik" ja päällysmiehiä "arbab". Sikäli kun hän on kylän ainoa suuromistaja hän saa todennäköisesti valtaosan sadosta, minkä lisäksi kyläläiset joutuvat suorittamaan hänelle erilaisia työpalveluksia. Hänen ympärilleen rakentuu myös *perinteinen* hallintovalta, joka käytännössä on valtaosassa maata säilyttänyt asemansa keskusvalan paikallishallinnosta huolimatta tai sen rinnalla; esimerkiksi pataanit ovat heimo-organisoiuneita. (Useimmiten kaupungissa elävät tadzikit eivät). Useissa tapauksissa khan on myös heimojohtaja, uskonnollinen auktoriteetti mullahien ohella. Perinnäisten tapojen mukaan heimojen feodaalijohdon varaan rakentuvat heimokokoukset, vanhempien neuvostot, sotilaallinen koneisto (khanin henkivartijajoukot), vero- ja oikeuskäytäntö. Islamilainen

laki (shari'a) toimii julkisena (siviili- ja kriminaali) sekä yksityisenä lakina. Lisäksi se sisältää lukuisia rituaaleja. Sen piiriin kuuluvat kaikki eettiset ja henkilökohtaiset päätökset ja teot vaikeuksissa olevien auttamisesta aina hampaiden puhdistusneuvoihin asti. Tämä merkitsee, että noin 200.000 mullahilla, hengellisellä johtajalla on keskeisesti käsissään julkinen elämä.

Feodaalijärjestelmän jatkuvuus turvattiin myös koronkiskurimaisella lainajärjestelmällä (korko jopa yli 300 %). Kalliit rakennuskustannukset, lääkkeet, sekä korruptio pakottavat pientilallisia pantaamaan tai jopa myymään tilansa, minkä jälkeen hän joutui riippuvaiseksi suurtilallisesta. Vaikka oikeudellisesti maaorjuutta ei ollutkaan, se vallitsi käytännössä siellä missä talonpoika joutui maanvuokraajaksi tai maattomaksi työläiseksi (N. Paech).

Vuosina -69-72 vallinnut kuivuus lisäsi ongelmia maaseudulla. Karjaa kuoli ja sadot tuhoutuivat. Talonpoikien varastot oli pian käytetty ja vain khaneilla riitti varmuusvarastoja. Monilla alueilla viljanhinnat nousivat kymmenkertaisiksi ja köyhimmät talonpojat joutuivat myymään karjansa, kotitarvikkeensa, jopa vaimojaan ja tyttäriään, saadakseen viljaa. Kabulin keskushallinto oli täysin voimaton ja korruptoinut. Arvioiden mukaan puoli miljoonaa kuoli nälkään (Paech).⁴

Maatalouden tilasta oli seurauksena alhainen tuottavuus, "ylilyijääväväestön" syntyminen, mikä pakotti runsaaseen siirtolaisuuteen. (Esim. noin miljoona muutti Iraniin), jopa 20 %:n työttömyyteen sekä lietsoi rikollisuutta.

4. Arvioiden mukaan 20-40 % kansasta eli 70-luvulla toimeentulominimin partaalla, absoluutisessa köyhyydessä (Weltentwicklungsbericht 1979, Washington).

Maatalousreformit ja niiden soveltamisen ongelmat

Saur-kuun vallankumous joutui vastakkain tämän tilanteen kanssa. Sanomattakin on selvää, että ongelmat olivat vuorten korkuisia.

Asetuksella n.ro 6 pyyhittiin pois maattomien ja pientalonpoikien velat ja niiden korot suurtilallisille. Uudistus koski talonpoikia, joilla oli alle 2 ha maata. Siinä tapauksessa, että köyhä talonpoika oli ollut pakotettu panttaamaan osan maastaan (tai sen kokonaan), panttaajalla oli oikeus vielä saman vuoden satoon, mutta sen jälkeen maa tulisi palauttaa alkuperäiselle omistajalleen.

Asetuksen mukaan kaikki feodaaliset velat tuli olla poistettu vuoteen -84 mennessä. Reformin tuloksena 10 miljoonaa henkeä vapautettiin koronkiskonnan rasituksista.

Asetus n.ro 8 oli varsinainen maareformi, jonka tavoitteena oli jakaa maata maattomille, pientilallisille ja myös paimentolaisille. Maanomistuksen ylärajaksi määriteltiin 6-60 hehtaaria, riipuen maan laadusta. Kabul New Timesin mukaan elokuussa -79 300.000 perhettä oli saanut maata.⁵ Vuonna -79 hyväksytyn viisivuotissuunnitelman tavoitteena oli yhdistää 1,1 miljoonaa perhettä 4.500 osuustoimintatilaksi. Vuonna -79 perustettiin 900 maatalouskollektiivia.

Vallankumouksen maaudistus ei jäänyt vain "hyväksi tarkoitukseksi" (Lausti), vaan molemmat uudistukset olivat Afganistanin tilanteessa syvällisiä. Taraki ilmoitti, että velkojen ja niiden korkojen poistaminen oli pääomamäärältään yhtä suuri kuin valtion budjetti (30 miljardia afgaania). Maaseudun

köyhille maanuudistukset olivat merkittäviä.

Reformien seurauksena oli luonnollisesti luokkataistelun kiihtyminen maaseudulla ja koko yhteiskunnassa. Khaanit, rahanlainaajat ja useat korruptoituneet virkamiehet eivät luopuneet vastarinnasta etuoikeuksistaan.

Maaudistuksen yhteydessä vallankumous joutui kohtaamaan monia feodaaliyhteiskunnan luonteesta johtuvia ongelmia, uudistusten soveltamisessa tehtiin virheitä ja erityisesti Hafizullah Aminin terroristinen hallitsemistapa nostatti tyytymättömyyttä.

Osaksi ongelmien lähteenä olivat maanomistusolojen ja tilanteen alueellisen vaihtelu heimoittain ja etnisesti. Yleinen uudistusmalli ei sellaisenaan soveltunut kirjaviin erityistilanteisiin ja näissä ilmaantui ristisiitoja. Usein heimolojaalisuus voitti. Lisäksi vuosituhanisia jatkunut khaanin ja maatyöläisten työsitten murttaminen ei ollut helppoa. Khan oli - riistosta huolimatta - sittenkin turvannut heille siemenet ja vedet ja hän ilmensi kylän tiedollista ja hallinnollista esivaltaa. Kun tämä side maaudistuksella murrettiin ja kun hallitus ei pystynyt luomaan välittömästi riittäviä uusia talonpoikien avustuskasnavia ja muotoja, loi tämä turvattomuutta ja tyytymättömyyttä. Useat khaanit ottivat talonpoikansa mukaansa ja pakenivat vuorille, monet Pakistaniin ja ryhtyivät taistelemaan hallitusta vastaan. Talonpojille uskoteltiin, että Kabulin hallitus loukkaa vuosituhantaisia islamilaisia perinteitä.

Tilannetta pahensi vielä jyrkästi Hafizullah Aminin hallintokausi, jolloin uudistuksia toimenpantiin väkivalloin ja vastarinta tukahdutettiin verisesti.

Vakavista virheistä ja ongelmista huolimatta maaudistus oli periaatteessa ja myös käytännössä välttämätön ja oikeutettu ratkaisu. Esimerkiksi uskonnolliset

5. Esimerkiksi kuningasperheen maat, yli 100 000 hehtaaria, 14 hedelmäplantaasia, 76 taloa otettiin kansan omistukseen (Brönnert emt., s. 67).

johtajat, mullahit katsoivat valtaosaltaan, että talonpoikien velkojen mitä-tointi oli "todella uskonnollinen teko" (Koraanissa suura 2, jae 276 kieltää koronkiskonnan) ja antoivat sille tukensa rukouksissaan moskeijoissa; monet tulkitsivat "zakatin", almujen antamisen niin radikaalisti, että se tuki maauudistusta (suura 2, jae 171-173 "hurskautta on se, jos joku uskoo Jumalaan, viimeiseen päivään, enkeleihin, Kirjaan ja profeettoihin ja antaa pois omaisuuttaan miten rakasta se sitten onkin, sukulaisille, orvoille, köyhille, matkustavaisille ja kerjäläisille ja orjien vapauttamiseksi, ja harjoittaa rukousta, antaa almuja." (kurs - KA; huomaa siis erityisesti se, että almujen antaminen tulee omaisuuden luovuttamisen jälkeen, sen yhtenä muotona, ts. luovutus voidaan tulkita ensisijaiseksikin).

Eriytyisen haasteen vallankumoukselle antoi paimentolaisten ja puolipaimentolaisten muodostama ongelma. Heidän kohdallaan heimo- ja muut sisäiset erot tekivät asian suoraviivaisen ratkaisemisen mahdottomaksi. Paimentolaiset eivät usein edes halunneet asettua paikoilleen maanviljelijöiksi, vaan olivat ylpeitä perinteisestä vapaudestaan. Paimentolaiset liikkuvat vuoden aikojen mukaan myös Pakistaniin ja takaisin, käyvät kauppaa rajojen ylitse ja asuvat usein myös osan vuodesta kaupungeissa. Esimerkkinä hallituksen toimista voidaan mainita kaivojen rakentaminen heidän säännöllisille kulkureiteilleen.

Kapitalismin oraat

Tässä vaiheessa karavaani saapuu kaupunkiin. Ennen kuin matkustajat ryntäävät kastelemaan kuivunutta kurkuaan paikallisiin tehuoneisiin tai nauttimaan tsekkiläisestä oluesta johonkin hotelliin, on hyvä paljastaa mat-

kamme logiikkaa kokemusten jäsentämiseksi. Emme ole vielä Karmalin ajassa, vallankumouksen toisessa vaiheessa, emme ole vielä tutustuneet sivistyselämän ongelmiin, emme poliittisen liikkeen kehitykseen, ja neuvostopanssarit tulevat myöhemmin.

Ennen basaarikierrosta jokaisen on hyvä tietää miksi feodalismi on säilynyt maassa niin pitkään, miksi matkaamme kansojen "museossa"?

Maataloudessa maatyöläisten ja talonpoikien riisto, jopa välttämättömänkin työn osalta, oli niin suurta, että se loi vain vähäisessä määrin edellytyksiä kotimarkkinateollisuuden syntymiselle. Talonpojat saattoivat hankkia vain välttämättömimmän, ruokaa, jos sitäkään. Teollisuus keskittyi erityisesti vienti- ja tuontikauppaan, joka oli kiinteässä yhteistyössä feodaalisten maanomistajien kanssa. Vientikaupassa (esimerkiksi karakulla-lampaiden nahkojen osalta) myös voitot olivat suurimmat ja näin kauppapääoma ei ollut kiinnostunut laajentamaan kotimarkkinoille. Valtio ja feodaalijärjestelmä onnistuivat urauttamaan tuotannon omien intressiensä mukaisille aloille ja pääosin tukahduttamaan myös porvarillis-demokraattisen kehityksen.

30-40-luvulla tapahtunut verrattain nopea kapitalististen suhteiden kehitys erityisesti Baghlan ja Kunduzin alueilla puuvilla-, tekstiili, sokeri- ja hiilikavosalla, joka keskittyi yksityisen Bank Mellin ympärille, pysäytettiin vuonna -53 alkaneella Mohammed Daudin pääministerikaudella.⁶

Kuitenkin olisi väärin pitää Afganistania vain feodaali- ja paimentolaismaana, vaikka se onkin eräs maailman köy-

6. Teollisuussektorin osuus bruttokansantuotesta oli 75/76 vain 3,5 %, käsityön osuus 7,9 %. Viennistä 80-90 % oli raaka-ainetta, kuten puuvillaa, maakaasua, hedelmiä (Weltentwicklungsbericht ema, s. 160-172).

himmistä maista. Kapitalististen yritysten – tosin feodaalisuhteiden ja valtion rajoittamana – muodostuminen loi myös työväenluokan, joka ennen vallankumousta oli. määrällisesti noin 250.000 (eri arviot vaihtelevat). 2/3 työväenluokasta työskenteli yksityisellä sektorilla, samoin 2/3 oli keskittynyt yli 500 hengen tuotantolaitoksiin.

Maan takapajuisuuden voittamiseksi valtiolta toimi yhteistyössä jo ennen vallankumousta Neuvostoliiton kanssa infrastruktuurin kehittämiseksi. USA:n tuella kehitettiin koulutusjärjestelmää ja erityisesti eteläosien maanviljelystuo-
tantoa. USA oli huomattava kauppakumppani. Kun sotilaskoulutuksen alueella Afganistan oli yhteistyössä Neuvostoliiton kanssa, poliisikoulutusta antoivat Saksan Liittotasavallan asiantuntijat.

Vähitellen muodostui tärkeä ja heterogeeninen keskiluokka, virkamiehistö laajeni, sivistyneistöä koulutettiin sängen paljon USA:ssa, Intiassa ja myös Neuvostoliitossa.^{6b} Myös armeijan upseeristo kasvoi. Rahatalouden laajentuminen, viennin ja tuonnin kasvu sekä turismin lisääntyminen (lähes puoli miljoonaa vuosittain) kasvattivat kauppiaiden ja palveluelinkeinon harjoittajien määrää.

Vallankumouksen tavoitteena ei ollut verrattain pienen kotimarkkinateollisuuden ja kaupan kansallistaminen, vaan valtiiovallan toimin ohjata, kontrolloida ja rohkaista pien- ja keski suurta yritystoimintaa. Sen sijaan ulkomaiset kaupalliset yritykset suljettiin ja korvat-

tiin 22:lla paikallisten liikemiesten erikoistuneella yhteenliittymällä. He toivat maahan mm. renkaita, maitotiivistettä, saippuaa ja muita kysyttyjä tarvikkeita. Vallankumoushallitukselta puuttui kaupallinen kokemus ja liikeyhteydet. Myöhemmin Amin perusti valtion kauppayhtymän ja monopolisoi tuotteiden tuonnin.

Vallankumous julisti hintakontrollin välttämättömyystarvikkeille, erityisesti vehnälle. Tämä merkitsi myös sitä, etteivät basaarinpitäjät kyenneet saamaan sesonkivoittoja. Hallitus otti tiukan asenteen salakuljetukseen, jonka arvioitiin olevan jopa yhtä laajaa kuin Afganistanin virallinen ulkomaankauppa. Monet pataaniheimot elivät suoranaisesti salakuljetuksella, osa ooppiumikaupalla, jonka tuotanto Afganistanissa arvioitiin olevan 300 tonnia (-79; vrt Meksiko 15 t). Samalla ooppiumikauppaa rajoitettiin. Vallankumouksen jälkeinen turismin voimakas vähentyminen vaikeutti luonnollisesti palvelualan ja basaarinpitäjien elinkeinon harjoittamista.

Siten lukijani, älä ihmettele bazaarin halpoja hintoja!

Lá iláh illà Alláh ...

Usein Afganistanin kriisin ongelmaksi esitetään muslimisissien ja yleensä islamilaisuuden ja ateistisen Kabulin hallituksen ristiriita. Se näyttäisi pinnalta katsoen uskottavalta katsellessasi hunnutettuja naisia, kuunnellessasi esirukoilijan joikua paikallisen minareetin hui-pulta. Ennen kun vastaat kiehtovaan kutsuun ja suuntaat askeleesi moskeijaan, haluaisin yrittää eritellä hiukan tätä ongelmaa.

Jos feodaalisen yhteiskunnan sosiaalisen taloudellinen rakenne on päävavin Afganistanin vallankumouksen arvioimiseksi, niin sen täytyy pitää sisällään

6b. Vaikka Afganistanin sivistyneistökerros oli varsin kapea, marxismi juurtui sen keskuuteen vahvasti. L. Dupree hälyytti jo vuonna 1973: "Joissakin luokkahuoneissa opiskelijat usein kieltäytyivät kuuntelemasta anti-marxilaisia näkemyksiä, ja on muodostunut ilmapiri, jossa vain harvat akateemikot voivat puhua menestyksellisesti mistään länteen liittyvästä" (L. Dupree, Afghanistan, Princeton 1973).

myös ideologisten ajatusmuotojen arvioimisen. Siis: taloutta ei voida palauttaa vain joksikin alarakenteeksi, vaan se on ymmärrettävä järjestelmäksi, "struktuuriksi" joka jäsentää ihmisten jokapäiväistä elämää, käyttäytymistä, tuottaa ja uusintaa vallitsevaa ajatustapaa.

Lyhyt ekskursio Marxiin on tässä yhteydessä paikallaan. Marx painotti, että uskonnollinen ideologia on hallitseva muoto primitiivisten ihmisten spontaanissa tiedostamisessa. Feodalismin oloissa – joka siis Afganistanissa on vallitsevana, mutta ei ainoana – ihminen ei ole samalla tavalla markkinoilla vaikuttava *itsenäinen ihminen*, siis markkinoilla jossa kapitalismin fetissoituneet ajatusmuodot ilmenevät. "Riippumattoman Robinsonin sijasta näemme tällöin jokaisen olevan riippuvassa asemassa: maaorjien ja maanomistajien, vasallien ja lääninherrojen, maallikkujen ja pappien. *Henkilöllinen riippuvuus* lyö leimansa aineellisen tuotannon yhteiskunnallisiin suhteisiin, samoin kuin niihin perustuviin elämänarvoihin." (Pääoma I, 83, kursiv. – KA).

Suhteet näyttävät mieskohtaisilta suhteilta, mikä poikkeaa kapitalismista. Tämän seikan pinnallinen oivaltaminen on saanut esimerkiksi Jan Myrdalin luonnehtimaan afganistanilaista feodalismaa "inhimilliseksi". Ihmisten suhteet eivät ole katkettuja työn tuotteiden yhteiskunnallisten suhteiden verkkoon: kylissä jokaisella on oma paikkansa, tehtävänsä.

Mutta asian olemus on toisaalla. Vaikka yhteiskunnalliset suhteet ovat yksinkertaisemmat ja läpikuultavammat kuin porvarillisessa yhteiskunnassa, niiden perustana on "joko ihmisyksilön epäkypsyyss – tämä yksilö ei vielä ole leikannut poikki sitä napanuoraa, joka kiinnittää hänet luonnollisiin sitein toisiin samaan ihmissukuun kuuluviin olentoihin – tai suoranaiset herruus- ja

orjuussuhteet" (Pääoma I s. 85). Edellytyksenä tälle on työn *tuotantovoimien alhainen kehitysaste* ja se, että ihmisen yhteiskunnalliset, keskinäiset suhteet ja suhde luontoon ovat rajoitetut.

Tämä *rajoittuneisuus* kuvastuu aatteellisessa muodossa varhaisissa luonnon- ja kansanuskonnoissa, totesi Marx.⁷

Tämä yleinen Marxin kuvaama lähtökohta on tärkeä, kun arvioidaan Afganistanin kansan ajatusmuotoja *yleensä* ja tarjoaa yhden *erityisen* näkökulman myös islamilaisuuden ymmärtämiselle.

Ensinnäkin on väärin pitää kansan ajatusmuotoja puhtaan islamilaisina, vaan *heimoteiikka* ja *kansanusko* eri muodoissaan sisältävät aineksia myös ennen islamia maassa esiintyneistä uskonnoista ja uskomuksista, niihin kieltoutuu paikallisia, usein animistisia kultteja ja perinteitä, joilla ei ole suoraa yhteyttä uskontoon (tai ei lainkaan!) Lisäksi ovat poikkeuksina koulutuksen saaneet usein keskiluokkaan kuuluvat henkilöt, jotka ovat saaneet vaikutuksia muualta.⁸

7. Pentti Renvall kuvaa 1500-luvun ihmisen sielullista rakennetta: "1500-luvun ihminen eli pääasiallisesti havaintojensa maailmassa. Sen mukaisesti hän oli vahvoihin siteihin kytkeytynyt häntä ympäröivään ulkomaailmaan, joka määräsi noiden havaintojen sisällön. Hänen omalla sisäisellä maailmallaan, hänen ajatustensa maailmalla oli hyvin vähässä määrin itsenäisyyttä ulkomaailman antamien havaintojen rinnalla. Näin hän oli pikemminkin osa sitä kenttää, minkä hän itse ja hänen ympäristönsä muodostivat kuin siitä erillinen, oman sisäisen maailmansa vaatimusten mukaan toimiva yksilö" (Renvall 1949, "1500-luvun ihmisen sielullinen rakenne, Turku Yliopisto sarja B, Turku 1949, s. 180).

8. Afganistanilainen uskonto on sekoitus teologisia sofistikoituja käsitteitä ja mitä paikallisia, joskus animistisia talonpoikien ja paimentolaisten uskomuksia. Sen vaikutusvalta perustuu juuri tähän, kirjoittaa Richard S. Newell (The Politics of Afghanistan, 1972 New York, s. 28). Tällaisia uskomuksia ovat luonnonhengen, "pahat silmät", eräät taivat, pyhät haudat, joista saa voimaa, hengen (sama).

Samuelsson J. luettelee traditionaalisia heimoteiikan piirteitä, jotka hänen mielestään yhdistävät

Toiseksi on kuitenkin olennaista ymmärtää islamilaisuuden *uskonkäsitteen* sisältö kokonaisvaltaisena *elämänmallina*. Se ei tunne kuten kristinusko – jyrkkää eroa hengellisen ja maallisen välillä. Monet tutkijat ovat jakaneet sen kolmeen osaan: a) "imam" eli varsinainen usko ja uskonsisältö b) "ibadat" eli uskonnolliset velvollisuudet ja c) "muamalat" eli toimintaohjeet taloudessa, sosiaalisessa kanssakäymisessä, yhteiskunnallisessa elämässä, mitkä on määritelty Koraanissa, hadithissa (perimätieto) ja shariassa (islamilaissessa laissa) sekä sunnassa. Islamilaisuus ilmentää siten vuosituhansien aikana kehittyntä normistoa, kulttuuria ja elämäntapaa.

Kolmanneksi voidaan väittää, että vaikka islam oli syntyvaiheissaan sosiaalisesti radikaali, on se historiallisesti ja yhteiskunnallisesti *rajoittunut varsin alkeellisen yhteisön tarpeisiin*. Tämä on merkinnyt islamin sisällä teologista väittelyä, miten islamin laissa ja Koraa-

väestöä kielen lisäksi (poikkeuksena ovat intellektuellit, eroja on myös nomadien ja paikallaan asuvien välillä). Näitä ovat: 1) *ylpeys*, erityisesti etnisestä alkuperästä, varsinkin pataaneilla ja Johnon liittyy muslimiylpeys 2) *kunnia*, joka sisältää jumalanpalvelijan kunnian ohella vanhojen kunnioittamisen. Nainen ilmentää myös suvun kunniaa, on sen kantaja, 3) *rohkeus*, joka liittyy miehiin ja fyysisen voiman arvostamiseen. Olosuhteiden vuoksi ase on usein miehisyys symboli. On kehitetty vaikeuksia ja kidutuksia välittämättä, 4) *oikeus koston*, mikä merkitsee oikeutta kaikin tavoin ylläpitää arvoaan ja kunniaansa, myös suvun, heimon ja läheisten (hieman kuin verikosto), 5) *lupaus*, miesten välinen lupaus täytyy pitää, vain *suullisestikin* tehty, siksi etä kirjoitustaito olematonta 6) *yhteistyö*, vailla kilpailua yhteisön sisällä. Ilmiöitä, jotka kielletään ovat alkoholi ja seksuaalinen kanssakäyminen ilman avioliittoa. Jos naisella on seksuaalista kanssakäymistä ennen avioliittoa, häntä pidetään "yleisesti kelvottomana naisena".

(Samuelsson J.: Islam i Afganistan under kung Muhammed Zahir Shah: en studie av moderniseringsprocessens följder för islams ställning i Afganistan, Stockholm 1975, s. 32)

nissa mainitsemattomiin uusiin ilmiöihin tulisi suhtautua.⁹

Vallitsevan teologisen tulkinnan mukaan Afganistanissa vain "ibadat" olisi ehdottomasti islamin määrittelemää ja "muamalat" voisi olla maallisen laisääntöprosessin kohteena. Niinpä maassa jo kuningasvallan aikana muodostettiin erillisiä tuomioistuimia kauppaa, teollisuutta ja hallituksen virkamiehiä varten, joiden toiminta ei enää nojautunut vain shariaan. Tämä merkitsee islamin sisäistä, itse sen olemukseen, kätkeytyvää alituista jännitettä ja ristiriitaisuutta.

Neljänneksi islamilaisuuden luonne Afganistanissa poikkeaa voimakkaasti esimerkiksi Iranista. Maassa vallitsee lähes 90 %:sti sunnalainen (oikeaoppinen) suunta: sen hanafi-koulukunta ja Iranissa enemmistönä olevat shialaiset (lahkolaiset) ovat pienenä vähemmistönä. Vaikka näillä suuntauksilla onkin eroja, joiden merkitystä ei voida sivuuttaa, niin tärkeämpi ero sisältyy Afganistanin uskonnollisen järjestelmän erilaisuuteen. Afganistanissa ei ole uskonnollisten johtajien, mullahien keskitettyä koulutus- ja johtajajärjestelmää ja siten *mullahien toiminta on paikallisten seikkojen määrittelemää*. Näin on muodostunut eroavuus tulkinnoissa toisaalta valtiollisissa tehtävissä vaikuttavien uskonnollisten johtajien ja toisaalta kylämullahien välillä. Mielenkiintoista on myös se, että kylämullahit – joilla on sangen keskeinen asema Afganistanissa

⁹ 9. Analogiapäätelmän mukaisesti esitetään, että koska viihi on kielletty Koraanissa ei myöskään whiskeyä saa juoda. Consensus malli pohtii miten Muhammed olisi itse käyttäytynyt, äärimmäinen suunta, jota edustavat shialaiset lähtevät ehdottomasta pitäytymisestä Koraaniin: koska tupakanpolttua ei ole Koraanissa mainittu, se on kielletty. Modernimpi suuntaus yrittää soveltaa sunnaa, Koraanin henkeä tähän päivään (Tarkemmin Hjärpe J.: Islam: lära och livsmönster, Stockholm 1979).

– eivät ole elantolähteiltään homogeenisia, vaan myös heidän sosiaalisessa asemassaan on suuria vaihteluja.

Heidän keskeistä asemaansa kuvaavien kyllämullahien tehtäväluettelo: a) koraa-
nin opettaminen b) opettaa tulevia mul-
laheita c) toimia oikeudessa asianajajana,
syyttäjänä ja tuomarina d) rukousten
johtaminen moskeijoissa e) rukoushuu-
tajana toimiminen f) parantaa sairaita
rukouksin ('ihmisten sairaudet rangais-
tusta Jumalalta') g) tehdä ja myydä
amuletteja h) toimittaa kastaminen, ym-
päri-
leikkaus, vihkiminen ja hautaaminen
i) antaa neuvoja uskonnollisissa ja
sosiaalisissa asioissa.

Kansakoulujen rinnalla toimii myös
mullahien johtamia moskeijakouluja,
joissa uskonnolla on hallitseva merkitys.

Nämä viittaukset eivät vielä luonnol-
lisestikaan pyri kattamaan islamilaisuus-
den koko kuvaa. Tarkoitukseni oli antaa
joitakin lähtökohtia *materialistisen*
arvion suorittamiseksi ja vallitsevan is-
lamilaisuuden mystifioinnin murtami-
seksi. Lisäksi on välttämätöntä ymmär-
tää islam ristiriitaisena konkreettista
arviota vaativana ilmiönä: siihen käy-
keytyy myös edistyskellisen yhteiskun-
nallisen liikkeen mahdollisuuksia.

Ottakaamme yksi esimerkki. Matkus-
tajaa havahduttavin piirre on varmaan
naisen asema Afganistanissa ja yleensä
islamin maissa. Naisen aseman muodos-
tumiselle on tiettyjä historiallisia ja käy-
tännöllisiä syitä, jotka kuvastuvat us-
konnossa.

Koraanilla oli syntyvaiheessaan edis-
tyksellinen merkitys: ensimmäistä ker-
taa kiellettiin tyttölasten jättäminen
heitteille, mikä oli usein tilanne ennen
Muhammedia. Naiselle annettiin oikeus
elää! Islam määritteli ensimmäistä ker-
taa alueella naisen juridisen aseman, ra-
joitti polygamian neljään vaimoon ja
turvasi naisille myös perintöosan. Mo-
niavioisuuden käytännöllisen tarpeen

synnytti sotien johdosta vallinnut nais-
ylilyäämä: yhteisössä ei "tunnettu" yksi-
naisen naisen mahdollisuutta. Naisen
asemaa määrittelivät yhteisön, heimon
ja perheen lisääntymisen (äitiys) eli työ-
voiman tuottamisen ja työn suorittami-
sen vaatimukset. Avioliitto oli sukujen
välinen sopimus. Esimerkiksi Afganista-
nissa morsiusrahan (500–40.000 afgaa-
nia) alkuperäinen merkitys oli korvata
morsiamen perheelle sen menettämä
työvoima.

Moniavioisuuden syntyyn ei kuiten-
kaan vaikuttanut ainoastaan naisten yli-
jäämä. Myös mikäli yksi vaimo ei sel-
vinnyt kotitalouden hoidosta, mikäli
hän ei sattunut saamaan lasta tai jos
miehellä oli varaa ylläpitää useampaa
vaimoa, seurauksena saattoi olla moni-
vaimoisuus. Nämä osaltaan ilmentävät
naisen aseman tiukkaa sidonnaisuutta
suku- ja perheyhteisön työtehtäviin ja
jatkuvuuden turvaamiseen. Henkilö-
kohtaiselle mieltymykselle ja valinnalle
ei jäänyt mahdollisuutta kuin poikkeuk-
sellisissa tapauksissa, useimmiten vain
jos oli varallisuutta. Lapsiavioliitot oli-
vat tämän avioliittokäsityksen mukaisia,
vaikka eivät aina kovin yleisiä.

Nuoruudelle ei ahtaassa islamilaisessa
tulkinnessa jäänyt sijaa. Mutta tämä ku-
vattu hahmotelma on pelkistetty; "käy-
tännön" elämä sisältää enemmän
nyansseja. Lisäksi myös itse Koraani on
tulkinallinen tältäkin osin. Kun esi-
merkiksi suura 4:38 toteaa naisen ole-
van miehelle alamainen, niin toisaalla
suura 16:69 korostaa, että mies ja nai-
nen ovat samanarvoisia Allahin edessä.
Koraanissa on myös kohta, joka koros-
taa tyttölasten kouluttamista. Koraanin
suura 4:3, jossa määritellään ylimmäksi
avioaviojen määräksi neljä sisältää
kuitenkin edellytyksen, jonka mukaan
miehen on suhtauduttava tasapuolisesti
kaikkiin vaimoihinsa. Monet ovat etsi-
neet tästä tukea monogamille vedoten

siihen, että tasapuolinen suhtautuminen useampaan vaimoon on mahdotonta. (Turkia, 78).¹⁰

Mutta miten vallankumous pyrki ratkaisemaan suhdettaan islamilaisuuteen, miten korjata takapajuisuutta, miten puuttua naisen asemaan?

Mikä oli kulttuurivallankumouksen linja?

Kulttuurivallankumouksen linjasta ja toimenpiteistä

Päälinjau, "pitkän marssin" strategian feodaalisten ajatusmuotojen voittamiseksi viitoitti jo Marx. Hän painotti, että todellisen maailman uskonnollinen heijastuskuva voi kadota yleensä vasta silloin, kun ihmisten jokapäiväisen elämän käytännölliset suhteet alkavat esiintyä "ihmisten ilmeisinä ja järjellisinä yhteyksinä toisiin ihmisiin ja luontoon" ja jatkaa kuin Afganistanin tilannetta miettien "yhteiskunnallisen elämänkulun ts. aineellisen *tuotantoprosessin* muoto heittää päältänsä *salaperäisen sumuhuntunsa* vasta silloin kun se joutuu vapaasti yhteiskunnallistuneiden ihmisten tuotteena heidän *tietoisien suunnitelmanmukaisen valvontansa* alaiseksi. Siihen vaaditaan kuitenkin *aineellisen yhteiskunnan perusta* eli joukko aineellisen olemassaolon ehtoja, jotka taas itse puolestaan ovat *pitkän ja tuskallisen kehitysprosessin luonnollisia tuotteita*" (emt. s. 85, kursiv. – KA).

Siten vallankumousprosessi joutuu aidon ja vaikean dilemman eteen, jonka

ratkaiseminen käytännössä on erittäin mutkallista. Toisaalta on olemassa islamilaisuus kulttuurina, lainsäädäntönä ja elämäntapana, ja sen kunnioittaminen on välttämätöntä. Toisaalta tarvitaan radikaaleja aineellisen elämän mullistuksia ja myös kulttuurin kehittämistä keskiaikaisen takapajuisuuden voittamiseksi, mikä väistämättä – ainakin monissa tapauksissa – on ristiriidassa hengellisten johtajien vallitsevien tulkintojen ja etuoikeuksien tai kylämullahien ajatusten kanssa. Kuitenkaan ilman uskovaisten tukea vallankumous ei etene maassa, jossa muslimeja on yli 90 % väestöstä.

Aminin kaudella yritettiin harpata myös tämän ongelman ylitse liian helposti. Väheksyttiin islamilaisuuden perinteitä ja korostettiin nopeiden ja radikaalien uudistusten merkitystä. Sen sijaan vallankumouksen alkuperäisenä, sittemmin Karmalin, voimakkaana painotuksena on Koranin (pyhän Koranin, kuten sanotaan) kunnioittaminen, muslimien ja mullahien itsensä vetäminen yhteiskunnalliseen uudistusprosessiin, vaikka hieman vähemmän radikaalein askelin. Tällöin kansa itse muokattaessaan elinolojaan, kasvattaessaan tietoutta, oppiessaan lukemaan myös murentaa asteittain uskonnollisen ja mystisen tietoisuutensa perustaa.

Afganistanissa keskitetyn uskonnollisen johtajärjestelmän heikkous, muslimien paikallinen määräytyneisyys tekivät vaikeammaksi yhtenäisen, koordinoitun vastustuksen. Siten yhteiskunnalliselle ja poliittiselle liikkeelle jäi enemmän tilaa. Voi olla, että osaltaan tähän vaikuttaa myös sunnalaisen islamin ero shialaisuudesta. Kun sunnalaisuudessa vain neljän ensimmäisen kalifin opetuksia pidetään sunnana (menetelytapana ja normina miten islamilaista yhteiskuntaa ja valtiota tulisi johtaa) niin shialaisuudessa myös myöhempiä

10. Erika Knabe toteaa, että hänen tiedossaan ei ole yhtään yksinään asuvaa naista Kabulissa (Erika Knabe: "Afghan women: does their role change", teoksessa Dupree/ Albert: Afghanistan in the 1970's, London 1973, s. 144–66). Esimerkkinä tradition pinttyneydestä on myös, että tapaamani lähes keski-ikäinen nainen, joka oli opiskellut 8 vuotta Länsi-Saksassa, asui Kabulissa vanhempiensa luona. Yksinäistä naista pidetään edelleenkin huonona naisena.

imaameja pidetään Jumalan ja ihmisen välittäjinä, joiden opetusten noudattaminen on todellisen uskonnollisuuden mittari.

Siten sunnalaisuus osaltaan lisää "maallisen" liikkeen toimintamahdollisuuksia.

Rajalinja Afganistanissa kulkee *muslimien sisällä*, sen äärimmäisyystulkintojen ja uudistuksiin valmiin tulkinnan välillä; useissa tapauksissa köyhien kannattajien ja omista etuoikeuksistaan kiinnipitävien uskonnollisten johtajien ja kylänullahien välillä, jotka usein olivat myös maallisen omaisuuden haltijoita.

Vallankumous aloitti mittavan *lukuja kirjoitustaitokampanjan*, olihan luku- ja kirjoitustaidottomuus yli 90 %. Esimerkiksi Kunduzin alueella ennen vallankumousta vain 2.000 oppilasta aloitti vuosittain ensimmäisen luokan, vuonna -79 vastaava määrä oli 29.000. Runsaasti huomiota kiinnitettiin koulujen rakentamiseen, iltalukupiirien muodostamiseen tehtaisiin sekä maaseudun työssäkäyville.

Kunnianhimoisena tavoitteena on, että kymmenessä vuodessa jokainen afgaani olisi oppinut lukemaan.¹¹

Mutta lukutaitokampanja kohtasi suuria ongelmia: opettajapula, vanhempien asenteet lasten koulunkäyntiin eivät muuttuneet suinkaan yhdessä yössä (lapsia tarvittiin maataloustöissä), kieli-vaikkeudet, jotka estivät omalla äidinkielellä tapahtuvaa opettamista sekä vihdoin paimentolaisten erityisongelmat (huomattava puute nomadiopettajista, jotka suostuvat vaeltamaan heidän mu-

kanaan). Mullahit tuomitsivat monissa tapauksissa maallisen opettamisen.

Vallankumous julisti miehen ja naisen tasa-arvoisuuden kaikilla aloilla. Hallitus poisti käytännössä morsiusrahan rajoittamalla sen enimmäismäärän 300 afgaaniin (siten sallien sen symbolisen jatkumisen). Lapsiavioliitot kiellettiin. Kiellolla luotiin perustaa lasten opiskelulle, omalle ammatinvalinnalle ja sitä kautta laajemminkin *nuoruudelle*, joka ennen oli käytännössä tuntematon elämänvaihe naiselle. Hallitus pidensi myös äitiyslomaa. Naisten keskuudessa lukutaitokampanjalla oli erityinen merkitys, koska vain 2 % osasi lukea ja kirjoittaa. Heille perustettiin erityisiä lukupiirejä.

Naisen asemaan puuttuminen on kuitenkin islamilaisessa kulttuurissa erityisen vaikea kysymys. Tämä liittyy kulttuurin ja erityisesti heimoetiikan miehiin arvoin. Siten naisten aktiivinen osallistuminen lukutaitokampanjaan voitiin pyrkiä estämään, koska sitä ei nähty tarpeelliseksi perinteisten työtehtävien hoitamisen kannalta. Naisen paikka on kotona; hänelle kuuluu äitiys ja seksuaaliteetti. Hän on osa "luontoa" ja vain mies osallistuu kulttuuriin ja aktiiviseen kanssakäymiseen perheen ulkopuolella. On selvää, ettei näitä traditioita pystytä hetkessä muuttamaan. Hidas prosessi vaatii paitsi sitkeätä valistustyötä myös ja ennen kaikkea naisen työn painopisteen siirtymistä pois kotoa, minkä tuloksena hänen riippumattomuutensa asteittain vahvistuu.

Erittäin tärkeää oli, että hallitus julisti *kaikki Afganistanissa asuvat kansat tasa-arvoisiksi*. Perinteinen hallintovalta oli maassa nojautunut pataaniheimon Durrani-liiton varaan. Hajanaiselle, etnisten ryhmien mukaisesti jakaantuneelle valtiolle julistuksella oli perustavaa laatua oleva merkitys. Samalla sillä on alueella laajempikin vaikutus, sillä

11. Vuonna 1979 kampanjaan osallistui hallituksen ilmoituksen mukaan 925 000 ihmistä, 5 000 ammattiopettajaa ja 20 000 vapaaehtoista opettajaa. Hallituksen ensimmäisenä toimintavuotena rakennettiin 600 uutta koulua, mikä on suuri määrä, kun ennen vallankumousta maassa oli niitä vain 3 000. (Anti-imperialistische Informationsbulletin 10/1979, s. 8)

monet Afganistanin vähemmistökansallisuudet kärsivät sorrosta Pakistanissa, Iranissa, Irakissa, Turkissa.

Nur Muhammed Taraki ilmoitti, että maassa tullaan soveltamaan Neuvostoliiton kansallisuuspolitiikan mallia. Ajatuksena on luoda edistysellinen *kansallinen kulttuurijärjestelmä, jonka ensimmäisenä askeleena on turvata todelliset edellytykset taiteen, kirjallisuuden, koulutuksen ja julkaisujen kehitykseen heimojen ja kansallisuuksien äidinkielellä* (Egen Naby, -80, s. 238).

Hallitus aloitti kenties yhden kunnanhimoisimmasta tavoitteistaan esittäessään, että jokaiselle lapselle on taattava mahdollisuus saada opetusta äidinkielellään. Vallankumoukseen saakka lasten oli valittava joko pastun tai darin kieli.

Hallitus esitti, että uzbekin, turkmeen, baluchin ja nuristanin kielet tulisivat tunnustetuiksi kieliksi ja niille turvattaisiin levityskanavat.

Heti ensimmäisten kuukausien aikana kansallisuuspolitiikkaa toteutettiin hallinnon ja virkakoneiston edustavuutta lisäämällä sekä koulutuksen, lehdistön ja kulttuurin alalla. Esimerkiksi uzbekit saivat Yuldúz (tähti) viikkolehden, turkmeenit Gurashin (taistelu), balushit Soubin (taistelu) (E. Naby, emt).

Vallankumous ja miten se tehtiin

Kurkistaminen afgaanityhteiskunnan taloudelliseen ja ideologiseen peruskenteeseen on välttämätöntä vallankumouksen ymmärtämiseksi. Mutta se ei riitä. Ellei lukijani ole hylännyt karavaania lopullisesti, jäänyt johonkin tee-huoneeseen, hotelliin, basariin tai kenties jäänyt seuraamaan moskeijan iltaroukusta, siirrymme tutkimaan mielenkiintoista kysymystä: miten kehittyi sellainen liike ja voima, joka tällaisissa oloissa pystyi suorittamaan vallanku-

mouksen? Oliko vallankumous ”epädemokraattinen”, coupdefat, kuten väitetään?

Afganistanin vallankumouksesta on kirjoitettu monta vakoilu- ja seikkailutarinaa, jotka kertovat enemmän kirjoittajan asenteista ja mielikuvituksesta kuin analyttisyydestä.

Kuva Afganistanista takapajuisena feodaalisena maatalousvaltiona on vain yksi puoli Afganistanin lähihistoriasta. Toinen ja tärkeä seikka on, että maan kansat kävivät kolme sotaa (1838–42, 1878–81, 1919) säilyttääkseen riippumattomuutensa brittiläisestä imperialismista. He eivät voineet kuitenkaan mitään sille, että brittiläiset neuvottelijat sanelivat ”Durand”linjan, joka jakoi Belutshistanin ja Pashtunistanin paimentolaiskansat kahteen valtioon ja siten sytyttivät alueelle vieläkin vaikuttavan riitapesän.

Näissä riippumattomuuden puolesta käydyissä sodissa tuli ilmi Engelsin mainitsema piirre, että afganistanilaiset ovat urheata ja riippumatonta kansaa. Taisteluista löytyivät myös imperialisminvastaisen, edistysellisen taistelun juuret, jotka ilmenivät niin sanotun nuor-afgaaniliikkeen ja Amanullah khanin toiminnassa 1919–1929. Hänen johdolla pyrittiin rajoittamaan suuromistajien, khanien ja taantumuksellisen papiston asemaa. Vuosisatoihin ei keskusvallan toimin ollut yritetty rajoittaa khanien valtaa; ja keskusvallan heikouden vuoksi hänet syrjäytettiin. 70-luvulle saakka Zahir Shahin kunin-gasperheen (1933–1973) aikana säilyivät feodaaliherrojen oikeudet lähes koskemattomina ja Afganistan eli sivussa maailmanpolitiikan tapahtumista, stagnatoitui.

Kuitenkaan edistysellistä liikettä ei Afganistanissakaan voitu balsamoida, vaikka se ulkomailla tulikin tietoon vasta vallankumouksen jälkeen. Siksi val-

lankumous oli julkisuudessa helppo leimata yksinkertaisesti sotilaskaappaukseksi. Esimerkiksi 1940-luvulla erilaiset isänmaalliset ja demokraattiset virtaukset muodostivat Wikh-i-Zalmaiyan "heränneen nuorison liikkeen", joka vaati laillisia lehdistöoikeuksia, arvosteli Shah Mahmudin hallituksen korruptiota ja vaati demokratian laajentamista. Järjestö, jossa olivat mukana myöhemmin murhattu presidentti Taraki ja silloinen opiskelijajohtaja Karmal, saavutti laajaa vaikutusta alahuoneessa.¹²

Vuonna 1965 tammikuussa Tarakin kotona perustettu Afganistanin Kansan Demokraattinen Puolue (AKDP) merkitsi uutta vaihetta edistyksellisen liikkeen kehityksessä. Puolueeseen eivät yhtyneet vain opiskelijat ja edistyksellinen sivistyneistö, vaan myös valveutuneet talonpojat ja työläiset. Puolue perusti toimintansa työväenluokan ideologiaan, pyrki yhdistämään heimo- ja etnisistä eroista riippumatta kaikki edistykselliset voimat suurmaanomistajien, rikkaiden kauppiaiden ja ulkomaisten monopolien vaikutusta vastaan. AKDP suuntautui avoimesti sosiaaliseen ja demokraattiseen vallankumoukseen ja vaati ohjelmassaan peruskoulutusta kaikille lapsille omalla äidinkielellä, eri kulttuurien ja kielten kehittämistä, julisti naisten tasa-arvoa, vaati lasten työkieltoa ja esitti 42-tunnin työviikkoa.

Puolueen perustaminen – ulkoisesta vaatimattomuudestaan huolimatta – oli historiallinen teko ja tarkan tilannearvioinnin tulos. (sen valmistelu oli kestänyt puolitoista vuotta!) Saleh Mohammed Zerain, joka oli ensimmäisen keskuskomitean jäsen, arvioi puolueen pe-

rustamisen edellytyksiä: "Monarkistiset feodaaliset voimat vastustivat kuitenkin jopa porvarillisenkin ideologian leviämistä ja itse porvariston syntyä, porvarillisia puolueista puhumattakaan, pelätessään, että vallankumouksellinen ja oppositioliike saattaisi voimistua tämän kehityksen vaikutuksesta. Tämän seurauksena *Afganistanissa ei ollut porvarillista liikettä eivätkä porvarilliset aatteet juurtuneet siellä*. Vallankumoukselliset ja edistyksellinen sivistyneistö kääntyivät, maailmassa tapahtuvia muutoksia seurattaessaan, yhä enemmän työväenluokan ideologian puoleen. Afganistanissa hallitsevassa asemassa ollut feodaalinen ideologia ei kyennyt vastustamaan proletariaatin ideologiaa, joka sai yhä enemmän kannattajia." (Zerai, kursiv. – KA)

Vaikka puolueen julkinen toiminta oli vaikeaa – sen jäseniä vainottiin, erotettiin tehtävistä, vangittiin ja jopa surmattiin – puolueen monimuotoinen poliittinen toiminta ja aloitteellisuus tuottivat tulosta. 60-luvun lopulla AKDP johti maassa laajoja lakkoliikkeitä ja mielenosoituksia: esimerkiksi huhti–kesäkuussa 1968 rakennus- ja tekstiilityöläiset järjestivät 21 lakkoa ja lakkoihin osallistuivat myös maatyöläiset (esimerkiksi Pakhtian alueella). Samana vuonna opiskelijat liikehtivät myös Afganistanissa: yli 100 lakkoa. Vuonna 69 naiset järjestivät maan ensimmäisen mielenosoituksen vaatien oikeuksiaan.

Useita puolueen jäseniä valittiin 60-luvun lopulla alahuoneeseen, heidän joukossaan mm. Babrak Karmal ja Anahita Ratebad.

Puolue ryhtyi julkaisemaan myös lehteä. Aluksi Khalq (Kansa) -nimisenä. Sen tultua kielletyksi perustettiin uusi lehti nimeltä Parcham (Lippu). Näiden lehtien mukaan kutsutaan myös puolueen kahta pääsiipeä, joiden

12. Afganistanilla on värikäs poliittinen historia. Tässä esityksessä tyydytään kuitenkin varsin lyhyeen yleisesitykseen. Tarkemmin esimerkiksi Akhramovich, Brönnér ja Halliday, edellä mainitut teokset.

erimielisyyksien syistä on esitetty mitä mielikuvituksellisempia väitteitä.

Useimmiten Khalq- ja Parcham-siiven erot on leimattu puhtaasti valtataisteluksi: aluksi Tarakin (Khalq) ja Karmalin (Parcham) ja sittemmin Hafizullah Aminin ja Babrak Karmalin välillä.

Alunpitäen – myöhemmin Aminin kaudella rintamajaot ja erimielisyydet muuttuivat – ristiriidan perustana oli vallankumousprosessissa noudatettava strateginen linja. Khalq korosti työväenluokan joudolla tapahtuvaa radikaalia yhteiskunnan muuttamista ja vallankumouksen suorittamista; sen sijaan Parcham tähdensi voimallisemmin kaikkien demokraattisten voimien koostamista, evolutionaarista muutosta. Yhtenä konkreettisena erimielisyyden kohteena mainitaan Pashtunistanin ongelman ratkaiseminen. Tämä kärjistävä luonnehdinta auttaa ehkä jäsentämään myös myöhemmin esille tulevia ongelmia.

Puolue – erityisesti alussa Parcham-siipi – teki aktiivista työtä armeijassa, jonka vahvuus oli n. 85.000 miestä. Armeijan merkitys Afganistanin kaltaisesa maassa on erityislaatuinen. Koska maassa ei ollut voimakasta keskusvaltaa, virka- ja hallintokoneisto oli heikko ja tehoton, porvarillisestakaan demokradiasta ei voitu puhua ja koska kansallisuus-, heimo- ja perinnäiset khanivalan ympärille rakentuneet valtakoneistot olivat vahvoja, muodosti armeija todellisuudessa keskeisimmän *valtiota koossa pitävän lenkin*. Puolueen työtä armeijassa helpotti se, että ”monet upseerit olivat lähtöisin talonpoikais- ja työläiskodeista ja etteivät he, muutamaa poikkeusta lukuunottamatta olleet yhteiskunnalliselta alkuperältään sidoksissa hallitsevaan luokkaan” (Zerai ema.). Sotataidolla on alueella ollut aina suuri merkitys ja siten kansan keskuudessa armeijaa arvostetaan. Ase kuuluu perin-

teisesti jokaisen täysikasvuisen miehen vaatetukseen. Talonpoikien ja työläisten lapset saivat armeijassa muuhun väestöön verrattuna poikkeuksellisen hyvän koulutuksen – osa upseeristosta myös Neuvostoliitossa – he tunsivat tavallisen kansan riistetyin tilanteen, olivat siksi vastaanottavaisia radikaalien muutosten suorittamiseen sekä alistumaan sen toteuttamiseksi despoottisissa oloissa vaadittavaan puoluekuriin. Sen sijaan yläluokan jäsenet eivät useinkaan pitäneet sotilaskurista, eivätkä pyrkineet sotilasuralle, vaan mieluummin korkeisiin virka- tai diplomaattisiin tehtäviin viettääkseen ’ylellistä elämää’.

Puolueen vaikutusvallan kasvaminen, kansanliikkeiden lisääntyminen ja vanhan monarkkisen hallitsemistavan kriisi johtivat vuonna 1973 monarkian kukistumiseen. Vallankaappauksen johdossa oli Zahir Shahin serkku prinssi Mohammed Daud. Puolue oli keskeisellä tavalla mm. armeijassa vaikuttamassa monarkian kukistamiseen, esimerkiksi tadjikki ja ilmavoimien majuri Abdul Qadir oli avainasemassa. Daud esitti aluksi varsin edistyskellisen ohjelman, käytti vallankumouksellista kieltä ja puolue ilmaisi olevansa valmis liittymään yhteisrintamaan tavoitteiden toteuttamiseksi.

Myös tässä tilanteessa AKDP:n erimielisyydet tulivat esille, ja erilainen arviointi Daudin hallituksen luonteesta johti siihen, että vain Parcham-siipi osallistui muodostettuun hallitukseen neljän ministerin voimin.

Sangen pian kuitenkin kävi ilmeiseksi, että Mohammad Daudilla ei ollut aikomustakaan tehdä luvattuja reformeja: despoottinen koneisto oli koskemattomana, uudistukset jätettiin paperille, Parcham-siiven vaikutus eliminoitiin 70-luvun puoliväliin mennessä (monet siirrettiin ulkomaille lähettiläiksi, tai syrjäytettiin tehtävistään). Lopulta

Daud julisti laittomaksi kaikki puolueet ja perusti oman "kansallisen vallankumouspuolueen" ja hyväksytti uuden perustuslain -77.

Tässä tilanteessa on mielenkiintoista tuoda esille Louis Dupreen arvio kehityksestä. Dupree on seikkaperäisten antropologisten ja poliittisten Afganistan-arvioiden kirjoittaja, Pennsylvania State University'n apulaisprofessori ja American Universities Field Staffin pitkäaikainen edustaja Kabulissa ja Lahoressa. Tällä hetkellä hän Valentin Falin lausunnon mukaan (Stern 31. 1. 1980) johtaa CIA:n asemaa Pohjois-Pakistanissa. Arvioidessaan Afganistanin vallankumousta hän pitää sitä seurauksena "sarjasta onnettomuuksia". Ratkaisevana virheenä hän pitää juuri tapahtumia, jolloin Mohammed Daud palasi heimokhanin käyttäytymiseen, nimitti ystäviään, heidän poikiaan, jopa syrjäytetyn kuninkaallisen perheen jäseniä hallitukseen. Dupreen mielestä hallitukseen olisi tullut valita myös joitakin maltillisia vasemmistolaisia (Dupree, 1979). Dupreelle vallankumous oli paitsi poliittinen niin ehkä myös henkilökohtainen "onnettomuus" ja siksi hän väheksyy ADKP:n työn ja vaikutuksen merkitystä.

Heinäkuussa 1977 Parcham-siiven tehtyä itsekritiikin osallistumisestaan Daudin hallitukseen ja Khalq-siiven osaltaan kiinnittäessä lisääntyvää huomiota myös työhön armeijassa, puolue yhdistyi ja määritteli kollektiivisesti yhteisen strategian hallituksen kumoamiseksi. ADKP:n vaikutusta maassa ilmensi se, että he valloittivat vallan puolen vuoden kuluttua! Puolueella oli laajat yhteydet eri väestöryhmiin, koke-musta parlamentaarisesta ja joukkotyöstä, julkisesta ja illegaalisesta vaikuttamisesta sekä myös toiminnasta armeijassa. Puolueen jäsenmääräksi arvioitiin n. 50 000, joka merkitsi jatkuvasti vakavaa

uhkaa Daudille viranomaisten arvostuksen ollessa kansanjoukkojen keskuudessa hyvin alhainen.

Huhtikuun 17. päivänä 1978 Daudin salainen poliisi surmasi tunnetun Parcham-lehtimiehen Mir Ahbar Khyberin. Tämän jälkeen Kabulissa purkautuivat massiiviset mielenosoitukset; hautajaisiin osallistui arvioiden mukaan 60.000 henkeä, lähes joka kymmenes kabulilainen. Mielenosoituksissa pidätettiin useita satoja ihmisiä. Myöhemmin hallitus pidätti Tarakin, Karmalin sekä neljä muuta puolueen johdon edustajaa.

ADKP:n johdon pidätys toimi merkkinä puolueen armeijassa toimiville jäsenille aseellisen vallankumouksen aloittamiseksi. Operaatiota johti sotilaallisesti jälleen Abdul Qadir ja koko operaatio kesti vain 10 tuntia vaatien hyvin vähän uhreja – useimmat arvioivat noin sadan hengen kuolleen.¹³

Oliko kysymyksessä sittenkin sotilaskaappaus, kuten imperialistinen lehdistö esitti?

Vastaus on kielteinen. Ensinnäkin vallan valtaamista oli edeltänyt despoottisissa oloissa sangen laaja kansan joukkoliike, *toiseksi* tämän liikkeen johdossa oli poliittinen puolue, ADKP, joka sai väestön kannatuksen taakseen ja *kolmanneksi* armeijan suorittaman operaation johdossa olivat puolueen alaisuudessa toimineet toverit yhteisesti hyväksytyn suunnitelman mukaisesti

13. 27. 9. klo 9.00 Abdul Qadir (ilmavoimat) ja M. Aslam Watanjar (maaavoimat) ryhtyivät toimeen. Samaan aikaan kokoontui myös mielenosoitus presidentinpalatsin edessä. Klo 12 Watanjarin johtamat panssarit avasivat tulen puolustusministeriötä kohti. Klo 19 olivat kaikki sotilaskohdet valvonnassa, Afganistanin radio valuttu ja ADKP:n johtajat vapautettu vankilasta. Illalla Watanjar pastun kielellä ja Qadir dariksi julistivat radiossa, että ensimmäistä kertaa Afganistanin historiassa on tyrannia syrjäytetty, valta on kansalla (Tapahtumista kts. esimerkiksi Brönnert emt., s. 61).

sekä *neljänneksi* vallankumouksen jälkeeseen muodostetussa hallituksessa oli vain kolme upseeria. Se oli Dupreen mukaan "kohtuullisesti Afganistanin sosiaalisten ja kulttuuristen realiteettien valossa" ja ministerit olivat "yleensä kompetentteja" (Dupree).¹⁴

Le Monde Diplomatiquessa J. Ch. Blanc arvioi, että muodostettu hallitus sai laajaa tukea erityisesti kaupunkien keskiluokalta mutta myös maaseutu-väestöltä, sikäli kuin heillä oli yhteyksiä keskuksen, sillä ADKP:n ohjelmalliset päämäärät, jotka hallitus esitti, olivat tunnettuja (Juni 1978, s. 17).

Dupree päättyy myös arvioon, jonka mukaan "enemmistö näytti haluavan uudelle hallitukselle mahdollisuuden onnistua" (Dupree).

Saur-kuun vallankumous, 27.4.1978, merkitsi afgaanien itsensä usein toistaman ilmauksen mukaan

14. Muodostettu Tarakin hallitus oli hyvin edustava, 11 heistä oli Khalq-siivestä, 10 Parchamista. Kuvaavaa on jälleen miten Louis Dupree kuvaa uuden vallankumoushallituksen jäsenlistaa: kymmenen heistä oli opiskellut USA:ssa, 2 Egyptissä, yksi Ranskassa samoin kuin Saksan Liittotasavallassa. Neljä oli opiskellut vain Afganistanissa. Vain kolme upseeria oli saanut koulutusta Neuvostoliitossa, mutta pitivät itseään mieluummin "kansallismielisinä kuin pro-venäläisinä" ("ilmeisesti, kuten eräs kabulilainen älyniukka huomatti, USA kouluttaa kommunisteja, kun taas Neuvostoliitto tuottaa anti-kommunisteja", Dupree murehtii katkerana). Melkein kaikki ministerit osasivat englantia, sen sijaan vain neljä puhui venäjää. 11 hallituksen jäsentä oli valtiollisessa virassa vallankumouksen aikana – kolme armeijassa, kaksi Kabulin yliopistossa, yksi Afganistanin radiossa ja neljä virkamiehenä. Lisäksi ryhmään kuului kolme työtöntä kirjailijaa (sisältäen lehtimiehet); kaksi lääkäriä, kaksi lakimiestä ja kaksi akateemista – kaikki työttömiä: ja yksi maanomistaja. Etnisesti ja kielellisesti ministerien tausta oli: 11 oli pataaneja, joka on suurin ryhmä maassa n. 50 % väestöstä. Kuusi tadjikkia puhui daria, 2 persiaa puhuvaa hazaraa, ja kaksi turkkia puhuvaa uzbekkia. Kaikki puhuivat pashtua ja persiaa, kahta Afganistanin valtakieltä.

uuden aikakauden alkua maan historiassa. Sitä oli edeltänyt vaikea, raskas, pitkäaikainen valmistelutyö. Vallankumouksen tekeminen ei ollut helppoa.

Lenin totesi Lokakuun vallankumousta arvioidessaan, että vallankumouksen aloittaminen Venäjällä oli helpompaa kuin se tulee olemaan Länsi-Euroopassa, mutta sen loppuunsaaminen ja puolustaminen vaikeampaa. Ja kun tähän lisätään tunnetut kokemukset vallankumouksen vaikeuksista nimenomaan neuvostovaltion itäosissa, voidaan tilanteissa nähdä tiettyä yhtäläisyyttä Afganistaniin. Eli monet arvaamattomat, syvälliset ongelmat olivat edessään feodaaliyhteiskunnan radikaalin uudistamisen kulussa, eteen tulivat pölyiset autiomaat, välillä oli vesi loppua, vallankumouksen katras hajosi ja vihamielisyydet ulkoapäin lisääntyivät.

Uuden Afganistanin uudet ongelmat

Kabulissa kuten muissakin afgaani-kaupungeissa päivä alka "azanilla" –mullahin kutsulla kaikille tosi uskovaistille rukoilla.

Näin tapahtui myös 28.4. ja näin on tapahtunut joka päivä vallankumouksen jälkeen.

Mutta monessa muussa suhteessa vallankumouksen jälkeen muutokset ovat olleet suuria; odottamattomia, vaikeita, tuskallisiaakin.

Kun karavaanimme siirtyy nyt reitinsä vaarallisimmille kohdille, joissa joudumme vierailemaan vastavallankumouksellisten leireissä Peshawarissa, törmäämme CIA:n agenttiparviin, rosvojoukkoihin, sekaannumme puolueen sisäiseen fraktiotaisteluun, jonka aikana voi löytää itsensä Pul-i-Charkin vankityrmistä, voi olla vaikea ymmärtää vallankumouksen dialektiikkaa.

Onko näiden ongelmien selvittämi-

nen edes mahdollista? Olisiko parasta vastata vallankumouksen "azaniin" tosiuskovaisen tavoin ja jättää vaivalloisen seikkailu sikseen?

Mutta toisaalta: juuri tässä on vallankumouksen kiehtova, dynaaminen maailma, joka vetää älyllisen, tunteellisen mielenkiinnon itseensä. Jotain syvästi samanlaista tarkoitti varmaan John Reed kirjoittaessaan Lokakuun vallankumouksen kehityksestä ja sen opetuksista: "*vallankumous ei ollut tullut sellaisena* kuin he *odottivat* sen tulevan eikä sellaisenaakaan, jommoisiksi älymystö oli sen *toivonut*, mutta tullut se oli – *raakana, ankarana, kaavoista piittaamatta, tunteilua halveksien, todellisena.*" (kursiv. – KA). Kaikista raakuuksistaan huolimatta edessämme on "karvoineen kaikkineen" *todellinen* afganistanilainen vallankumous. Mutta muistakaamme: nyt käsittelemme keskeisesti kriisikehityksen historiaa, jonka ei pidä antaa sumentaa vallankumouksen historiallista merkitystä, sen saavutuksia.

Uuden Afganistanin synnytysspolot kumpusivat kolmesta lähteestä: *ensinäk*in Afganistanin kansan demokraattisen puolueen sisäisten erimielisyyksien kärjistymisestä, *toiseksi* vastavallankumouksellisten ryhmien toiminnasta ja *kolmanneksi* imperialismin ja alueellisen taantumuksen (mm. Kiinan ja Pakistanin johdon) puuttumisesta maan sisäisiin asioihin erityisesti vastavallankumouksellisia ryhmiä tukemalla.

Kuten arvata saattaa nämä kolme ongelmalähdettä kietoutuvat monin säikein yhteen.

Tarakista Aminiin

Vallankumouksen jälkeen puolueen tuli entistä konkreettisemmin päättää strategiastaan, käytännössä harjoittamastaan politiikasta ja yksittäisistä toi-

menpiteistään. Kuten aiemmin on esitetty, Tarakin hallitus hyväksyi monet radikaalit uudistukset ja niiden toimeenpano käynnistyi välittömästi.

Mutta jo kolmen kuukauden jälkeen Parcham- ja Khalq-siiven erimielisyydet puhkesivat uudelleen esille, mikä johti keskeisten Parcham-ministerien "karkottamiseen" lähettiläiksi: Karmal Prahaan, Nur Ahmed Nur Washingtoniin, Abdul Wakil Lontooseen, Anahita Ratebzaad Belgradiin.

Elokuussa kenraalimajuri Qadir, kenraaliluutnantti Ahmadzai ja Mir Ali Akbar pidätettiin syytettynä salaisesta suunnitelmasta hallituksen syrjäyttämiseksi. Myöhemmin vielä kaksi ministriä Sultan Ali Kishmand, suunnittelu-ministeri, ja majuri Mohammed Refie, yleisten töiden ministeri, pidätettiin. Raja-asioiden ministeri Nizamuddin Tahzib asetettiin kotiarestiin.

Vallankumousneuvosto karkotti Karmalin, Qadirin, Nurin, Kishmandin, Rafin ja Ratebzadin AKDP:sta ja lokuussa määräsi kaikki Parcham lähettiläit palaamaan kotiin. Vallitsevassa tilanteessa he kieltäytyivät palaamasta ja asuivat tämän jälkeen "jossakin Itä-Euroopassa" (Dupree -79).

Alkuvuodesta 1979 Afganistanin Radion ja TV:n johtaja ja ministeri Suleiman Laiq pidätettiin.

Vuoden 1979 alussa hallituksessa oli jäljellä enää 2 Parcham siiven ministriä: kenraali Mohammad Aslam Watanjar, joka oli puolustusministerinä sekä Bareq Shafie, kulttuuriministeri.

Mutta puolueen sisäinen taistelu ei jäänyt tähän. Myös Khalq siiven sisällä erimielisyydet kasvoivat. Nur Muhammad Taraki oli alunpitäen Afganistanin presidentti, pääministeri ja myös AKDP:n pääsihteeri. Asteettain hänen valtansa heikkeni ja Hafizullah Amin (hän oli vastuussa puolueen työstä armeijassa ja johti turvallisuusosastoa, toi-

oli ulkoministeri ja varapääministeri) lisäsi vaikutustaan. 27.3. Heratin alueen levottomuuksien jälkeen Amin otti vastaan pääministerin tehtävät, perustettiin myös erityinen Aminin johtama 9-henkinen "Isänmaan korkea puolustusneuvosto". 27.7. Amin syrjäytti kenraali Watanjarin puolustusministerin tehtävistä.

Vastavallankumouksellisten ryhmien voimistunut toiminta lisäsi Aminin mahdollisuuksia keskittää yhä enemmän valtaa itselleen, syrjäyttää muita henkilöitä ja käyttää epänormaaleja toimintakeinoja (mm. salainen poliisi uudistettiin).

Samaan aikaan Tarakin reaalisen aseman vähenemisen kanssa hänestä luotiin yhä voimakkaammin henkilökulttia, minkä varjossa Aminin valta kasvoi.

Syyskuussa 1979 Tarakin ja Aminin palattua sitoutumattomien maiden kokouksesta Kuubasta tapahtui lopullinen vallanvaihto. Taraki surmattiin; Sarwari, Mazdanjar, Mazdoor, Gulabzoi pakenivat Neuvostoliittoon (Le Monde 22. 10.-79).

Tapahtumien jälkeen Amin oli keskittänyt vallan itselleen, syrjäyttänyt vastustajansa puolueen sisällä, uudelleenorganisoinut puolueen ja nimittänyt syrjäytettyjen paikalle kannattajiaan. Valta oli nyt – kuten häntä kutsuttiin – "urhealla Saur-kuun komentajalla".

Mitkä olivat syynä näihin rajuihin, poikkeuksellisiin henkilömuutoksiin, sittemmin pidätyksiin ja puhdistuksiin, jotka ulottuivat puolueen jäsenistöön saakka?

Alunpitäen ristiriitojen taustalla olivat varmaan erimielisyydet kahden strategian välillä: a) afganistanilaisen yhteiskunnan muutos ilman viivytyksiä ja ilman armoa vallankumouksen viholleille ja b) vähittäinen kompromissien pohjalta tehty muutos ja laaja liittoutu-

minen (Paech s. 175).

Mutta tämä ei kerro koko totuutta. On myös huomattava, että Tarakin ja Aminin linjan välillä oli mainittavia erimielisyyksiä.

Khalqin taholla kuvattiin Afganistan vallankumouksen jälkeen herkästi jo työläisten valtioksi. Taraki halusi tarkentaa tätä väitettä; Amin puolestaan liioitteli sitä. Taraki tunnusti työväenluokan pienen määrän Afganistanissa, mutta korosti, että sen kompensoi toisaalta se, että monet talonpojat olivat 'potentiaalisia' työläisiä ja toisaalta työväenluokan kansainvälinen tuki (esim. NL). Amin puolestaan liioitteli työväenluokan määrää väittäen sen käsittävän jopa 6 % väestöstä ja esitti, että Afganistanin vallankumouksen *erikoislaatuisuus* on siinä, että se on siirtymä feodalismista sosialismiin. Hän väitti, että Saur-kuun vallankumous oli työväenluokan vallankumous ja sen kautta 'proletariaatin johto otti vallan' (Amin -79 ja Halliday/80, 31, 32).

Tyypillisessä puheessaan puolueaktiiveille Amin esitti: "On esitetty *uusi teesi* rikastamaan työväenluokan aikakautta luovaa teoriaa. Sen mukaan *feodaali-yhteiskunta* synnytti työväenluokan puolueen sankarillisen taistelun avulla työväenluokan vallankumouksen... Samoin kuin työväenluokalla on johtava osuus kapitalistisen hallituksen syrjäyttämisessä kehittyneissä kapitalistisissa maissa, ja se on toteututtu sen aseistautuneen työväenluokan ideologiaa ja synnyttänyt työväenluokan aikakautta luovan teorian valossa työskentelevän puolueen, havaitsi meidän suuri johtajamme (Taraki – KA.), että *kehitysmaissa*, joissa työväenluokka ei ole vielä kypsä muodostamaan valtaa, on toinen *lähde, joka voi syrjäyttää sortavan feodaalihallituksen*, ja Afganistanissa se muodostui *asevoimista*. Niinpä hän nopeasti työsti tarkat määräykset

työväenluokan ideologian levittämiseksi asevoimien keskuuteen... Annamme kunnian puolueellemme ja rakastetulle johtajallemme, joka johti puolueemme ja Khalq-toverimme asevoimiin sellaisella tavalla, että se teki meille mahdolliseksi suorittaa *menestyksellisesti työväenluokan vallankumouksen* Afganistanissa (AI 8-9, kursiv. - KA).

Työväenluokan vallankumous ja siirtyminen sosialismiin, missä asevoimilla oli erityinen merkitys, muodostivat teoreettisen perustan Aminin aikana harjoitetulle politiikalle ja toimintatavoille. Talonpoikien ja välikerrosten merkitystä vähäteltiin. Toisaalta kaikki, jotka vastustivat Aminin ohjelmaa leimattiin vastavallankumouksellisiksi.

Reformeja radikalisoitiin siksi, että nähtiin kyseessä olevan siirtymisen sosialismiin (esimerkiksi kansallisen porvariston yhteenliittymien kansallistaminen). Kasvava vastustus tukahdutettiin hallinnollisesti ja sotilaallisesti.

Aminin kierre oli muodostunut: toisaalta jyrkkä liittolaispolitiikka ja kansallisen perinteen ja edellytysten väheksyminen sekä terroristinen hallitseminen lisäsivät vastavallankumouksellisten ryhmien toiminnan edellytyksiä. Toisaalta lisääntyvä vastarinta edellytti jälleen kovenivia otteita vallan säilyttämiseksi.

Tuhansia puolueen jäseniä oli pidätettyä ja maanpaossa. Umpikuja lähestyi. Dupree otsikoi tätä aikaa "oppositio valtaa kentän", joka liitoittelustaan huolimatta kuvastaa kehityksen suuntaa.

Vastavallankumoukselliset ryhmät

Mikäli lukija selvii puhdistuksista, on varmaan herännyt kysymys Aminin hallinnon opposition toiminnasta. Kaikki oppositio ei luonnollisestikaan ollut vastavallankumouksellista, usein myös päinvastoin. Merkittävin sisäinen

Aminin hallintoa vastustanut voima muodostuikin puolueen syrjäytetyistä Parcham- ja Khalq-siiven kannattajista ja tukijoista. Valtiosa toimi maan alla, mutta Aminin hallituspolitiikan vastustajia löytyi myös armeijasta, virkamiehistä ja erimielisyyksiä esiintyi myös Aminin hallituksen sisällä. Tämä oppositiorintama jää normaalitarkasteluissa yleensä huomioimatta.

Lisäksi on tärkeää huomata, että useinkaan tyytymättömyys maauudistuksen toteuttamiseen, basaarikaupan rajoittamiseen jne. ei merkinnyt vastavallankumoukselliseen toimintaan osallistumista tai edes niiden tukemista. Tämä tyytymättömien ja usein pelossa elävien joukko oli suuri.

Vielä kolme varausta ja täsmennystä on tehtävä: osa ns. pakolaisvirrasta Pakistaniin selittyy pataaniheimojen luonnolliseen, vuodenaikoihin liittyvään siirtymiseen laidunalueilleen, osa hallituksen alueellisesta vastustuksesta on ollut perinnäistä tyytymättömyyttä keskusvaltaa kohtaan. ("Afganistanilaisen leppymätön vihamielisyys keskusvaltaa vastaan ja heidän kiintymyksensä yksilölliseen riippumattomuuteen estävät heitä muodostamasta voimakasta keskusvaltaa" kirjoitti Engels, M & E s. 143) ja kolmanneksi osa ryöstöistä, sabotaashista voidaan lukea tavallisten, "epäpoliittisten" rosvoilulla elävien ryhmien, jopa heimojen, tiliin.

Mutta asia ei ole tällä selvitetty. Vallankumouksen jälkeen muodostui myös useita Kabulin hallitusta aktiivisesti vastustavia ryhmiä, joiden välillä on vaihtelevalla menestyksellä ollut myös yhteistyötä. Nämä ryhmät käyvät aseellista taistelua hallitusta vastaan, ne ovat organisoituneet ja ilmaisseet enemmän tai vähemmän selvästi myös tavoitteen. Näitä ryhmiä yleensä tarkoitetaan, kun puhutaan "muslimisisseistä".

Dick Downey, BBC:n toimittaja, joka

vietti 4 kuukautta "sissi"-joukkojen kanssa, kuvasi heitä seuraavasti: He ovat "erittäin hajanaisia... heillä on vähän vaikutusta omien alueidensa ulkopuolella, ja he taistelevat feodaali-järjestelmän säilyttämiseksi ja Kabuln hallituksen vasemmistolaisten reformien pysäyttämiseksi, joita kuvataan epäislamilaiksi" (Indian Express 13. 2. 1980).

Seuraavat viisi ryhmää ovat tavallissimmin esitettyjä "sissiryhmiä", joiden vaikutuksen katsotaan olevan suurinta.

1) "*Jamiat-i-Islami*" ryhmää johtaa Babranuddin Rabbani ja sitä luonnehditaan erittäin konservatiiviseksi. Ryhmä toimii tiiviissä yhteistyössä Pakistanin Jamiat-puolueen kanssa.

2) "*Hezb-i-Islami*" (Islamilainen puolue) on Dupreen mukaan pieni mutta hyvin organisoitunut insinööri Gulleuddin Hekmatyerin alaisuudessa. Puolue on toiminut Pakistanissa jo Daudin vallankaappauksesta alkaen 1973 ja se vaatii avoimesti kuningasvalan palauttamista.

3) "*Ette hadi-Ingelabi-Islami-wa-Meli Afghanistan*" (Islamilais-kansallinen Afganistanin vallankumouspuolue), jota johtaa Sayyid Ahmad Gailani. Gailania pidetään ehkä merkittävimpana sissijohtajana.

New York Time -Magazinen mukaan Gailani on maailmaakiertänyt aristokraatti, jonka perimät maa-alueet Jalalabadissa on takavarikoitu, minkä jälkeen hän on joulukuusta 1978 asunut Peshawarin huvilassa. Ennen vallankumousta hän omisti myös suuren Peugeot-autokaupan Kabulissa. Gailanilla oli läheiset suhteet kuningas Zaher Shahiin. Hänen kannattajiensa enemmistö kuuluu erilaisiin pataaniheimoihin. Monet pataaniheimujohtajat ovat saaneet rikkautensa ooppiumin myynnistä ja salakuljetuksesta. Sitä mahdollisuutta vallankumous jyrkästi rajoitti, ja aiheut-

ti voimakasta aseellista vastarintaa. Kanadalaisen McLeans Magazinen kirjenvaihtaja kertoi 30. 4.-79, että sissitoimintaa rahoitetaan osin ooppiumikaupalla. On myös mielenkiintoista, että suuri määrä tummaa afganistanilaista "charsia" kulkeutuu USA:n itä-rannikolle.

Hallidayn mukaan juuri Gailanin joukkoon kuuluu USA:ssa koulutettuja virkamiehiä ja, että luultavasti juuri tällä oppositior ryhmällä on läheisimmät CIA-yhteydet.

Islamilaisen puolueen ohella Dupree pitää Gailanin ryhmää tärkeimpänä (Gailani itse esittää, että hänellä on 70 % sissijoukoista) ja kuvaa Gailanin "islamilaiseksi edistykseksi, joka on tunnetusta uskonnollisesta perheestä" ja vaikenee hänen maanomistaja- ja yrittäjätaustastaan.

K. Egen mukaan Gailanin ryhmä saa tukea myös Saudi-Arabiasta.

4) "*Jabhai-yi-Nejat-i-i Meli*" (Kansallinen vapautusrintama) koostuu heikosti organisoituneista ryhmistä. Liikettä johtaa Hazrat Sebratullah Mojaidi ja myös se vaatii monarkiaa takaisin.

5) *Maolaisella ryhmällä* "Shola-i-Javid" on vähän kannatusta ja se rajoittuu pohjoisosiin hazaroiden ja tadzikien pariin. He vastustavat erityisesti pataaniin keskeistä valta-asemaa Afganistanissa¹⁵.

15. Erä tarkasteluissa "sissiryhmien" luettelo hie-
man vaihtelee. Mainittujen lisäksi esimerkiksi
Bröner (emt) mainitsee Settam-i-Meli ryhmän,
joka on hänen mukaansa "pikkuporvarillis-natio-
nalistinen" ja suuntautuu ennen kaikkea pataani-
heimojen dominanssia vastaan. Se katsoo, että
tämä on tärkein alustusemekanismi maassa feo-
daali- ja heimoaristokratian sijasta. Lisäksi hän
mainitsee mongoleista periytyneen (Tsingis
Khanin jälkeläisiä) hazaroiden shialaisen vähe-
mistön liikkeitä, joilla on ollut läheistä yhteistyötä
Iranin Ajatolla Shariat Madarin kanssa.
19. 3. 1980 5 suurinta ryhmää perusti Islamilaisen
Afganistanin vapautusrintaman, jonka johtoon
tuli entinen Kabuln yliopiston teologi Sayaf
(Bröner emt. s. 77).

Vastavallankumouksellisten ryhmien lyhytkin tarkastelu osoittaa, että on monessa mielessä harhaanjohtavaa kutsua niitä "muslimisiseiksi", ts. selittää näiden ryhmien käymä taistelu eräänlaiseksi uskonsodaksi. Pääosin – ehkä maolaisia lukuunottamatta – ne ovat luonteeltaan entistä feodaalijärjestelmää puolustavia, suurtalallisten etuoikeuksia vaativia ja monarkistisia ryhmiä. Liikkeen johdossa ei ole papistoa, vaan ennenkaikkea feodaali- ja heimojohtajia. Mielenkiintoista on, että vastavallankumoukselliset ryhmät eivät ole vaatimuksiltaan edes porvarillisdemokraattisia.

Vastavallankumouksellisten ryhmien taistelumuodot ovat myös paljastavia. Käytettyjä keinoja ovat talonpoikien pelottelu, jotta he seuraisivat feodaalisäntiään, kauppiaitten uhkaamiset, jotta nämä eivät toimisi yhteistyössä hallituksen kanssa, lasten, vanhempien ja opettajien – erityisesti naisten – estäminen osallistumasta lukutaitokampanjoihin. Ja toimet eivät jää useinkaan vain uhkauksiksi. Ryhmät eivät kohdista iskujaan suinkaan vain sotilaallisiin kohteisiin, vaan tuhoavat kouluja, sairaaloita, tehtaita, teitä ja siltoja. Anahita Ratebzadin lausunnon mukaan esimerkiksi vuonna 1979 taantumukselliset ryhmät olivat polttaneet 1 100 koulua: brutaalien operaatioiden yhteydessä kuoli satoja oppilaita ja opettajia (Afrique Asie, 212/80 s. 42–43).

Vastavallankumoukselliset ryhmät eivät ole siten vain konservatiivisia tavoiteasettelultaan, ne ovat täsmällisemmin ilmaistuna lisäksi *terroristisia* toimintatavoiltaan! Missä on USA:n tuoreen ulkoministerin huoli tästä terrorismista?

Porvarillisen lehdistön mielialheita on uutisoida laajasta pakolaisvirrasta Pakistaniin. YK:n pakolaisasiain pääkomissaarin viraston arvion mukaan heitä olisi jo noin 1,5 miljoonaa (IS 20. 1.-81).

Ihme kyllä tämä "pakolais"virta kasvaa samaan aikaan kuin kylmät talvet koettelevat pataaniheimojen vuoristoleirejä ja jolloin ne – vuosituhansien ajan – ovat aina siirtyneet alavammille ja vihreämmille laiturille Pakistanin puolelle. Tätä normaalitiedonvälitys ei kerro, kuten ei sitäkään, että Pakistan on aktiivisesti USA:n tuella pyrkinyt estämään kesäisin luontaista paluuliikettä Afganistanin puolelle. Lisäksi Pakistaniin on houkuteltu ihmisiä pakolaisleirien monin eduin ja palveluin. Ja lopulta: sota-toimien ollessa käynnissä paimentolaisia siirtyy rauhallisempiin maisemiin luonnollisista syistä.

Jos pakolaisten määrää pyritään liioittelemaan laskemalla heihin mukaan myös paimentolaiset, niin toisaalta vähätellään, usein jopa vaietaan Pakistanissa olevista *sotilastukikohdista*, joista käsin vastavallankumoukselliset ryhmät toimivat. Washington Post joutui myöntämään, että leireillä ei ollut naisia eikä lapsia (2. 2.-79) ja Neue Zürcher Zeitungin kirjeenvaihtaja oli vilpittömästi hämmästynyt sillä "käytännössä ovat kaikki Pakistaniin pakenevat täysikasvuisia miehiä" (7. 2. -79).

CIA ja "Suuri suunnitelma"

Pitäkö paikkansa, että käynnissä oli "julistamaton sota" Afganistania vastaan? Miten *ulkoinen* sekaantuminen käytännössä tapahtui? Voidaanko puhua "hyvin suunnitellusta taantumuksen *salajuonesta*", joka uhkasi paitsi vallankumousta niin myös Afganistanin itsenäisyyttä ja jonka tarkoituksena oli tehdä Afganistanista "imperialisttien sotilaallinen sillanpääasema" Neuvostoliiton eteläisen rajan tuntumaan? Näinhän tiivistetysti Brezhnev kuvasi tilannetta, jolla hän perusteli Neuvostoliiton rajoitetun sotilaallisen avun Afganistanin hallitukselle (Pravda 12. 1.-80).

Löydämmekö "suuren suunnitelman"? Pelastuuko vallankumous?

Ulkoinen vaikutus Afganistaniin alkoi luonnollisesti jo vuosisatoja sitten, mutta jätämme sen yksityiskohtaisen tarkastelun vähemmälle. Olennaista kuitenkin oli, että vaikka Afganistan ei koskaan muodostunutkaan suoranaisesti koloniaksi, siirtomaajärjestelmän osaksi, se kuitenkin kärsi *epäsuorasta kolonialismista* mm. ulkomaankaupan välityksellä, minkä vuoksi se säilyi eräänä maailman köyhimmistä maista – kansantulo henkeä kohti vuonna 1975 oli vain 150 \$. Imperialismi oli kiinnostunut vain tietyistä raaka-aineista ja siitä, ettei Afganistanin yhteiskunta muuttuisi poliittisesti vasemmistolaiseksi. USA:n pääliittolainen alueella oli – se sai päähuomion osakseen – luonnollisesti Iran, jonka kautta myös päävaikutus Afganistaniin tapahtui.

Daudin hallituskauden alettua Iranin shaahin 2 miljardin dollarin avustussuhteen ehtona oli, että Daud syrjäyttää ja likvidoi huolestuttavan voimakkaaksi arvioidun AKDP:n. Tuolloin myös SAVAK (Iranin shaahin bruttaali salainen poliisi, joka toimi yhteistyössä CIA:n kanssa) ja shaahi saivat yhä enemmän vaikutusvaltaa alueella ja myös Afganistanin sisällä. Vuonna 1977 Daud antoi tukensa Aasian yhteismarkkina-ajatukselle. Saksan Liittotasavalta uhrasi myös 2 miljoonaa D-markkaa Afganistanin poliisivoimien kouluttamiseen (Newsletter on Civil Liberties and Police Development, W-Berlin 1979, s. 23).

Saur-kuun vallankumous tuli ilmeisesti kuitenkin yllätyksenä USA:lle – kuten monille muillekin. Ilmeisesti USA omaksui aluksi tarkkailevan asenteen. Kuvaavaa on jälleen Dupreen luonnehdinnat: hänen mukaansa Neuvostoliitto ei ollut sekaantunut "tapa-

turmaisen vallankaappauksen" "suunnitteluun" ja että Taraki-Amin hallitus ei ollut "suoraan Moskovan kontrollissa", vaikka Afganistanin johto assosioi itsensä kuuluvaksi kansainväliseen sosialistiseen liikkeeseen. "Vaikutus on yksi asia, dominanssi toinen" hän painotti. Dupreen mukaan Afganistan kuului ns. *harmaaseen vyöhykkeeseen*, joka on aina "kahmaisun" piirissä. Ilmeisesti odottavalla asenteella haluttiin pyrkiä vaikuttamaan hallituksen toimintalinjaan, neutraloimaan sitä, koska hallituksen vastaisella toiminnalla ei ollut maan sisällä mahdollisuuksia. Niinpä Dupree esitti, että "hallitukset, kuten ihmisetkin tulee arvioida syyttömiksi ennenkuin heidät todistetaan syyllisiksi".

Olisi kuitenkin väärin pitää USA:ta puhtaana pulmusena: USA lakkautti avustuksensa Afganistaniin, pyrkien myös kaikkiin keinoin epävakastaamaan maan tilannetta.¹⁶

Ja nopeaa aktiivista sekaantumista Afganistanin tapahtumiin siivittivät USA:n yleinen tiivistyvä sotilaallis-poliittinen liittoutuminen Kiinan kanssa sekä erityisesti Iranin tapahtumat vuoden 1979 alussa.

Esimerkiksi Pentagonin julkistamassa Rand Corporationin raportissa "turvalisuus Aasiassa 80-luvulla" korostettiin, että Neuvostoliiton lisääntyvä vaikutusvalta edellyttää "NATO:n ja Kiinan löysän koalition kehittämistä "turvallisuuksuhteeksi" (Washington Star 28. 12. -79).

Iranin vallankumous merkitsi USA:lle merkittävää poliittista ja strate-

16. Nopeasti Saur-kuun vallankumouksen jälkeen USA kehitti paitsi julkista propagandaansa Tarakin hallitusta vastaan, myös pidemmän aikavälin strategiaansa. Kesäkuussa 1978 Annapoliksessä järjestettiin NATO-symposium "Sea Link", jossa 270 kenraalia ja asiantuntijaa käsitteli uutta tilannetta. Johtopäätös oli: "AKDP:n valta ei ole peruuttamaton", kirjoitti New York Times (Katso esim. Halliday, Brönnert emt.).

gista tappiota alueella.¹⁷ Välittömänä seurauksena oli CIA:n alueellisen keskuksen siirtäminen Teheranista Pakistaniin (helmikuussa 1979) ja USA:n sotilaallisen, poliittisen yhteistyön tiivistäminen Pakistanin diktatuurihallituksen kanssa.¹⁸

Kiinan pyrkimykset vahvistaa asemaansa alueella olivat kokeneet myös takaiskuja. Vietnamin "opettaminen" oli epäonnistunut ja sen tukema Pol Potin verinen hallitus Kamputseassa oli syrjäytetty.

Mutta millä tavoin USA:n ja Kiinan ulkopuolinen sekaantuminen Afganistanin tapahtumiin konkreettisesti ilmeni? Täsmällisiä suunnitelmia vallankumousohallituksen vastaisista toimista ei luonnollisestikaan ole julkistettu.

Tästä huolimatta eräitä esimerkkejä on pulpahtanut julkisuuteen. Ne ilmentävät ilmeisesti vain jäävuoren huippua.

17. Iranin vallankumous merkitsi USA:n, Länsi-Saksan, Japanin ja Iso-Britannian konserneille merkittävien neokolonialististen riistomahdollisuuksien menetystä. Esimerkiksi näiden maiden monopolien maasta viemät voitot vuonna -73 olivat 2,1 miljardia dollaria. Iranin vallankumouksella oli vaikutukset myös OPEC maiden sisällä vahvistaessaan radikaalia suuntausta.

Mutta strategisesti menetys oli vielä suurempi. USA menetti alueen santarmin, sotilastukikohdan ja vallankumous merkitsi myös CENTO:n hajoamista -79. Ensimmäisen kerran toisen maailmansodan jälkeen USA:n rakentama sotilaallinen saartorengas Neuvostoliiton ympärillä murtui! (Brönnert emt.)

18. Pakistanin sotilasjunta oli syrjäyttänyt Bhuton vallasta 1977, aloittanut saudilaisen "islamisoinnin", avannut portit ulkomaiselle pääomalle, palauttanut suurporvariston ja suurmistajien asemat ja lyönyt maan demokraattisen liikkeen (-79 oppositiopuolueet ja ay-liike kiellettiin). Pakistanin johto pelkäsi Afganistanin sosiaalivallankumouksellista liikettä, joka erityisesti voisi lisätä pataanien ja beluchien autonomialiikehtimisiä. Beluchit ovat Pakistanin suurin vähemmistökansallisuus. Länsimaat lisäsivät voimakkaasti tukea Pakistanille. Erikoisapuna annettiin yksistään 1,5 miljardia dollaria (Time 11. 2. 1980).

Tavoitteena oli Pakistanin varustamisen ja Afganistanin vallankumousohallituksen syrjäyttämisen avulla vallata takaisin USA:n Iranin vallankumouksessa menettämät strategiset asemat.

Ziya Nezri ja Zia Nassery, kaksi lännessä mainostettua "sissijohtajaa", ovat paljastavia esimerkkejä.

Ziya Nezri, joka on monarkian kannattaja, vieraili maaliskuussa 1979 – siis juuri Iranin vallankumouksen jälkeen ja ennen Heratin levottomuuksia – USA:n ulkoministeriössä neuvottelemassa amerikkalaisesta tuesta sisseille. Hän tapasi Ronald Lortonin, joka oli Keski-idän osaston päällikkö. USA:ssa Nezri tapasi myös Frank Churchin ja Jakob Javitsin avustajia – molemmat tunnettuja Iranin shaahin ystäviä.

Haastattelussa Lorton kieltäytyi vastaamasta oliko hän keskustellut Nezin kanssa asetoimituksista kapinallisille, koska "Mr. Nezri on USA:n kansalainen"! Samaan tulokseen tämän sissijohdajan alkuperästä on tullut myös K. Ege (Counter Spy, vuosikerta 4, n:o 1, Stern 31. 1.-80).

Washington Starissa pantiin merkille vierailun jälkeen, että mahdollisesti sovittu aseellinen apu tullaan luonnollisesti pitämään salaisena (30. 4.-79).

Zia Nassery polveutuu rikkaasta afgaaniperheestä. Hänen isänsä oli ennen vallankumousta Paktian läänin kuvernööri. K. Egen mukaan hänkin on nykyään todellisuudessa USA:n kansalainen. Vuoden 1980 alussa hän vieraili Assuanilla ja tapasi presidentti Sadatin. Spiegelin mukaan hän kertoi sissitaistelusta: "Me afgaanit olemme taistelleet jo yli vuoden ajan Pakistanin tarmokkaan avun turvin. . . Toki – kun nyt ilma- ja panssaritykkeitä saapuu, meitä on autettu olennaisella tavalla . . . me emme ui rahassa, mutta me olemme voineet tyydyttää tähänastiset taloudelliset tarpeet" (Spiegel 14. 1. 1980).

Nassery, joka edustaa Afganistanin islamilaista kansallista vallankumousneuvostoa, on saanut taloudellista tukea myös Aasia-seuralta, jonka varoja ohjaa puolestaan Rockefeller-säätiö (Yksi

uusimmista Asia-seuran jäsenistä on entinen CIA-johtaja William Colby).

Mielenkiintoista on, että David Chaffetz Asia-seurasta kirjoitti, että hän osallistui Nasseryn matkasuunnitelman valmistamiseen ja valmisti informaatio-esitteen, joka kantoi otsikkoa: "Afganistan: Neuvostoliiton Vietnam" ja jota Nasseryn piti käyttää propagandatyönsään (D. Chaffetz, Afghanistan – Russia's Vietnam? The Afghanistan Council of Asia Society, 1979/4).

Haastattelussaan USA-laiselle sotilas-lehdelle Nassery totesi myös, että hänen "sissiliikkeensä" on valmis värväämään sotilaita eräässä yhteysosoitteessa Washington D. C:ssä (Soldier of Fortune, april 1980, s. 45)

Näiden "sissi johtajien" merkitys on ollut kahtalainen: toisaalta he ovat esiintyneet länsimaiselle yleisölle suunniteltujen propagandaväitteiden esittäjinä ja ilmeisesti myös länsimaisen avun koordinaattoreina sekä kapinallisten ryhmien yhteistyön edistäjinä.

Esimerkiksi Nezrin vierailun jälkeen lisääntyivät amerikkalaiset ja ei-amerikkalaiset asetoimitukset nopeassa tahdissa vastavallankumouksellisille sotilaille. Asetoimitukset tapahtuivat Pakistanin kautta. Esimerkiksi 20. 6. 1979 toi pakistanilainen rahtilaiva "Alkasum" Karatschin satamaan 2 000 tonnia amerikkalaista sotakalustoa, joka oli lastattu Englannissa (Stern 31. 1.-80).

Myös Kiina antoi monitahoista tukea. Kiinan ulkoministeri Hua vieraili Pakistanissa heti vuoden 1978 vallankumouksen jälkeen ja 1979 häntä seurasi korkea-arvoinen kiinalainen sotilasvaltuuskunta. Esimerkiksi "Rustun" rahtilaiva kuljetti kesällä 1979 8 000 tonnia sotakalustoa Kiinasta kapinallisten käyttöön.

Juuri Nezrin vierailun aikaan perustettiin Valentin Falinin mukaan Poh-

jois-Pakistanisiin Luis Dupreen johtama CIA:n asema. Myöhemmin USA:n entinen varaulkoministeri tuli maahan ja tarjosi rajoittamatonta sotilaallista ja taloudellista apua siinä tapauksessa, että monet kapinalliset ryhmät, jotka kaikki operoivat Pakistanin maaperällä, muodostaisivat yhtenäisen johtokeskuksen (oberkommando). Keskusteltiin myös pakolaishallituksen muodostamisesta (Stern 31. 1.-80).

Tuolloin Pakistanissa – lähinnä Khaiberin solan tuntumassa – oli jo yli 50 sotilastukikohtaa ja 20 koulutusleiriä, joissa koulutettiin 15 000 sissiä. Kokonaisvahvuus oli arvioitu jopa 80 000 henkeksi. Leirit sijaitsivat lähellä Miram Shahin, Bannun, Chitralin, Parachinarin, Kohatin ja Jasinin kaupunkeja sekä Belustistanissa Quettan, Pishinin ja Mushkin kaupunkien ympäristössä. Leireillä oli (on) kouluttajina mm. 1 000 pakistanilaista sissieksperttiä, neuvonantajina mm. Washingtonin kansainvälisen poliisiakatemian ja Texasissa sijaitsevan sabotaasikoulun käyneitä. Jasihin lähellä sijaitsevassa leirissä koulutusta valvovat kiinalaiset sotilasasiantuntijat: Peshawarin lähellä myös egyptiläiset (Counter Spy, Kitsmand).

Pakistanista muodostui hetkessä "vakooilijoiden paratiisi". Islamabadin lähetystöön siirrettiin Iranista mm. Robert Lessard, John J. Reagan, David E. Thurmann ja Richard Jackman. Lisäksi CIA:n agentteja toimi Pakistanin rajaseuduilla U.S. Drug Enforcement Agency:n listoilla (Counter Spy).

Yksittäisiä esimerkkejä voitaisiin jatkaa. Olennaista kuitenkin oli, että ulkoinen sekaantuminen Afganistanin vallankumouksen kukistamiseksi oli voimakkaasti lisääntynyt. Pakistanin maaperällä oli koulutettu Afganistanin armeijan kokoinen sotilasyksikkö, joka sai strategista, taktista ja materiaalista

tukea.¹⁹ Samalla Aminin sisäpolitiikka oli jatkuvasti heikentämässä myös sisällepäin vallankumouksen perustaa.

Yksityiskohtaisia tietoja Kabulin hallituksen syrjäyttäisen suunnitelmista ei voida saada käsiin. Mutta esimerkiksi Neue Zürcher Zeitungin reportteri, joka oli viettänyt pitkän ajan sissileirillä, kirjoitti 15. 1.-80 "suuresta suunnitelmasta"; nopeasta Kabulin ja muiden keskeisten kaupunkien valtauksista joka oli määrää suorittaa tammi-helmikuussa 1980. Reportteri totesi, etteivät vain kommunistit puhu amerikkalaisesta ja islamilaisten maiden aseavusta, vaan itse "sissit" esittelevät hänelle niitä ylpeinä. "Suuri suunnitelma näyttää kuitenkin ainakin toistaiseksi neuvostoliittolaisten sekaantumisen vuoksi käyneen toteuttamiskelvottomaksi: Kabul ja muiden kaupunkien ylle jotka vielä palvelivat hallituksen tukikohtina, olisi pitänyt tammikuun tai helmikuun kuluessa hypätä laskuvarjolla suuri määrä kapinallisia ja tehdä puhdasta jälkeä vihatusta kommunistisesta hallituksesta. Mistä tarvittavat lentokoneet olisivat tulleet siitä vaietaan visusti (15. 1.-80).

Vallankumous oli ajautunut kriittiseen vaiheeseen! Afganistan oli "hiljainen Vietnam", kuten Neruda kuvasi Chileä ennen vallankaappausta.

Summa summarum: Hafizullah Aminin raaka hallitus oli tuhonnut vallankumouksen saavutuksia. Sisäinen tyyty-

19. On ilmeistä, että Afganistanin hallituksen syrjäyttäminen olisi ollut suurin CIA-operaatio Angolan -75/-76 sodan jälkeen. Newsweek totesi, että se oli "lajissaan ensimmäinen -76 päättyneen Angolan sodan jälkeen". (25. 2.-80)

Mielenkiintoista on, että W. Christoffer vieraillessaan Pakistanissa korosti myös, että Afganistan olisi Neuvostoliittoa vastaan suuntautuvan vakoi-lun ihanteellinen paikka (Counter Spy 1/80, s. 15. Counter Spy lehti on entisten CIA-agenttien julkaisema lehti). Samaa näkökulmaa tukee Kennanin Die Zeit lehdessä julkaistu arvio, jonka mukaan Afganistan "ulkomaisen suurvallan käsiissä... voisi muodostaa Neuvostoliitolle sotilaallisen ja poliittisen uhan" (Die Zeit 11. 1.-80).

mättömyys kasvoi. Ulkopuolinen sekaantuminen lisääntyi ja "suuri suunnitelma" lähestyi. *Seurauksena tästä olisi voinut olla:*

a) *sisällissota*, joka olisi voinut muodostua huomattavasti verisemmäksi kuin esimerkiksi Chilen fasistisen vallankaappauksen tapahtuessa vastavallankumouksellisten voimien saadessa vallan haltuunsa.

b) *Afganistanin itsenäisyyden ja alueellisen yhtenäisyyden murtuminen*. Siirtomaakauden tuloksena muodostuneet rajat eivät olisi estäneet Pakistania, Kiinaa ja Irania käyttämästä tilannetta hyväkseen raja-alueiden liittämiseksi omiin valtioihinsa.

c) lopulta tämä olisi voinut merkitä *uhkaa alueellisen sodan syttymiselle, sen laajentumiselle Aasiaan* ja mikä pelottavinta jopa reaalia uhkaa *maailmanrauhan järkkymiselle*.

Mutta miten tämä uhka estettiin? Mitä uhkaava katastrofi torjuttiin?

Kun matkustajani nyt katsoo Kabul kaduille, hän voi panna merkille yhden olennaisen, ulkonaisesti erottuvan piirteen ennen 28. 12.-79 vallanneeseen katukuvaan: siellä täällä erottuu T-54 panssarivaunuja, siellä täällä - erityisesti strategisissa kohteissa - partioi myös neuvostosotilaita, jotka afgaaneja vaaleampi ihonväri heti paljastaa.

Ja niin olisi johtopäätös käsissä: "kun omat opettajat, virkamiehet ja lopulta sotilaat eivät onnistuneet palauttamaan järjestystä kapinallisiin kyliin, päätettiin vallankumouksen juurruttamiseksi käyttää naapurissa olevan suurvallan asevoimien yksiköitä" (Lausti) ja toisaalta "turvallisuuspoliittiset ja suurvaltapoliittiset tavoitteet olivat määräävinä myös silloin, kun Neuvostoliitto lähetti joukkonsa pelastamaan Afganistanin horjuvaa hallitusta" (Järventaus).

Nyt pääsemme siihen Afganistanin "kysymykseen", joka onkin porvarilli-

sen lehdistön ainoa Afganistanin kysymys: ts. kyse ei olekaan enää Afganistanista, vaan Neuvostoliitosta. Kysymys Afganistanista käännetään kysymykseksi Neuvostoliiton ulkopoliitikasta, jolle nimenomaan Afganistanin "miehityksen" vuoksi pyritään polttamaan Kainin merkki otsaan, tekemään Neuvostoliitosta 80-luvun santarmi.

Juttujen juoni on selvä: sen ympärille kerätään vain ne faktat Afganistanista, jotka todentavat suurvaltapelin tapahtuneeksi. Lopputulos on kioskikirjallisuudesta tuttu tendenssinomainen dekkarimaani, jossa konnat ja sankarit osoitetaan takakannen esitteessä; monissa jo otiskoissa.

Kurkistakaamme tapahtumien kehitykseen kolmen kysymyksen kautta: *ensinnäkin* millä tavoin puolueen ja Afganistanin sisällä Aminin syrjäyttäminen tapahtui ja siihen liittyen neuvostojoukkojen kutsuminen, *toiseksi* millä perusteella neuvostojoukot antoivat sotilaallista apua ja *kolmanneksi* miten se vaikutti kansainväliseen tilanteeseen?

Parcham ja Khalq-siipi yhdistyvät

Karmalin johtaman hallituksen muodostuminen on usein esitetty neuvostoliittolaisten suorittamaksi "puhdistukseksi", jossa laillinen presidentti Amin syrjäytettiin ja teloitettiin (esim. Carter).

Vakuuttavammalta kuitenkin tuntuu se, että kyseessä oli Tarakin ja Karmalin kannattajien yhteinen toimenpide: tilanteen kärjistyminen lähensi puolueen jäseniä ja johtajia vastustamaan Aminin politiikkaa, ja se lopulta johti hänen syrjäyttämiseensä. Esimerkiksi Halliday esittää arvailuja, jonka mukaan syyskuussa Tarakin palatessa Moskovan kautta sitoutumattomien maiden kokouksesta, olisi jo sovittu Parcham-

siiven kanssa puolueen yhdistämisestä ja Aminin syrjäyttämisestä. Mutta palattuaan Kabuliin Aminin "klikki" onnistui suorittamaan Tarakin murhaamisen ja hallituksen pudistamisen hänen kannattajistaan. Aminin suunnitellessa – kannatuksensa vähentyessä – neuvottelujen aloittamista vastavallankumouksellisten ryhmien kanssa (eräät väittävät jopa avausta Kiinaan ja USA:han) ja suuntautuessaan 2 500 Tarakin ja Karmalin kannattajan likvidointiin, hän kohtasi myös vallankumousneuvoston vastustuksen.

Useita viikkoja ennen Aminin syrjäyttämistä (Karmal eräiden tietojen mukaan jo 2 kk ennen) olivat syrjäytetyt johtohenkilöt palanneet salaisesti Kabuliin (S. Malley: "Afrique-Asie, 7.1.1980, K. Rifaat, Afrique Asia 21.1.1980, Paecsh).

27.12. Karmal ilmoitti Kabulin radiossa Afganistanin Kansan demokraattisen puolueen yhdistymisestä, uuden vallankumousneuvoston perustamisesta, Aminin koplan syrjäyttämisestä ja uuden hallituksen muodostamisesta sekä luki vetoamuksen Afganistanin kansalle (Kabulin radio 27.12.).

28.12. ilmoitettiin uuden hallituksen pyytäneen Neuvostoliitolta kiireellistä poliittista, moraalista ja taloudellista sekä sotilaallista apua, jota Afganistanin hallitus oli ennenkin useaan kertaan pyytänyt. Samalla ilmoitettiin, että Neuvostoliitto oli suostunut avun toimittamiseen.

Uuden hallituksen *kokoontulo* tukee väitettyä Tarakin ja Karmalin kannattajien yhdistymisestä. Välittömästi 27.12. muodostettu hallitus koostui 15 ministristä, joista Karmal, Watanjar, Qadir, Nur, Kishmand, Ratebad ja Mohammed Rati olivat alkuperäisen Saurkuun vallankumoushallituksen jäseniä ja Parcham-siiven edustajia. Lisäksi hallitukseen valittiin "Tarakin klikin"

syyskuussa -79 syrjäytetyt Sarwari, Gulabzoi ja Mazdoorar. Shah Mohammed Dost, joka oli toiminut kaikissa tasavaltalaisissa hallituksissa varaukkoministerinä valittiin nyt ulkoministeriksi.

Aminin syrjäytetyn hallituksen kaksi ministeriä Saleh Mohammed Zerai (terveysministeri) sekä Ghulam Dastaqui Panisheri olivat vastustaneet Aminin politiikkaa ja pitäneet yhteyttä Karmalin ja Tarakin syrjäytettyihin kannattajiin.

Uuden hallituksen koostumus kuvastaa vallankumouksen jatkuvuutta: valtaosa Karmalin hallituksen jäsenistä oli ministerinä jo Tarakin ensimmäisessä vallankumoushallituksessa. Tämä on yllättävää kun tietää vallinneen terrorin, jonka johdosta mm. Taraki itse surmattiin.

Poikkeuksellisen tilanteen huomioonottaen voidaan Dupreen Tarakin hallitusta kuvaava lausunto liittää oikeutuksella myös Karmalin kabinettiin: se oli kohtuullisesti Afganistanin sosiaalisten ja kulttuuristen realiteettien edustaja.

Ilmeisesti jälleen – kuten ennenkin – taantumukselliset piirit olivat laskeutuneet liikaa AKDP:n sisäisten ristiriitojen varaan, ja tapahtumat tulivat heille yllätyksenä. Huolimatta poliittis-strategisista vallankumouksen strategiaa koskevista erimielisyyksistä osoittautui yksimielisyys suuremmaksi kuin porvarillinen lehdistö oli kuvitellut. Puolueen kohtaamat vaikeudet olivat tuoneet mukanaan tämän kokemuksen puolueen jäsenistölle ja kannattajille.

Lopulta myös – ilmeisesti puolivahingossa – myös Brzezinski joutui epäsuorasti myöntämään tämän todeksi haastattelussa, jossa häneltä kysyttiin Aminin lopusta: "Olivatko neuvostoliittolaiset suoraan tai epäsuorasti osallisina, en tiedä" (Wireless Bulletin from Washington, Bonn 2. 1. 1980 s. 6).

Ovatko neuvostojoukot miehittäjiä?

Millä kriteereillä vallankumoukselliset ja edistykselliset ihmiset arvioivat sotilaallisen tuen antamista? Tämä kysymys ei rajoitu vain Afganistanin tapaukseen, vaan on luonteeltaan periaatteellinen.

Se on vaikea kysymys siksi, että sotilaalliset väliintulot, interventiot ovat imperialistien keinoja tukea horjuvia marionettihallituksia. Tiedetään, että esimerkiksi shaahilla oli 40 000 amerikkalaista "neuvonantajaa", että USA:lla on 2 000 sotilaslaitosta ja 300 tukikohdtaa rajojensa ulkopuolella ja niissä puoli miljoonaa sotilasta, ja että USA on sekaantunut lukemattomia kertoja sotilaallisesti toisten maiden sisäisiin asioihin.

Onko Neuvostoliitto omaksunut saman käytännön?

Vallankumous ei ole vientitavaraa; tästä neuvostovaltio on pitänyt kiinni.

Mutta onko sitten niin, että sotilaallinen apu vallankumousliikkeille – vapautusliikkeille, -hallituksille, sosialistisille maille – olisi *kaikissa tilanteissa ja aina sallimatonta*? Tähän kuoppaan saattaa pinnallinen ajattelu helposti tipahtaa ellei tarkemmin eritellä sotilaallisen *avun kriteerejä ja sisältöä*.

Esimerkiksi F. Halliday painottaa, että *imperialismin tukeman vastavallankumouksen uhatessa* sotilaallinen apu ei ole vain sallittua, se on *suorataan välttämätöntä*. Hallidayn käsityksen mukaan myös kansalaissotatilanteissa, mikäli kansaa edustava hallitus ei kykene ylläpitämään yleistä järjestystä sotilaallinen apu on tarpeen ja se on luonteeltaan *puolustuksellista*. Tällöin sotilaallisen avun tulee täyttää kaksi ehtoa: a) sotilaallinen apu on saanut *kansan hyväksynnän* jo etukäteen tai on oletettavaa, että kansan hyväksyminen avulle tullaan saamaan b) kansainväliset

seuraukset ja *imperialismin kostotoimenpiteet* eivät ole luonteeltaan niin massiivisia, että ne ylittävät saadun hyödyn (vrt. maailmansodan syttyminen).

Näiden yleisten – tässä Hallidayn muotoilemien kriteerien – lisäksi tarvitaan luonnollisesti *konkreettista* arviointia erikseen jokaisesta tapauksesta. Juuri tässä vaikeudet alkavatkin.

Esimerkiksi Kuuban sotilaallinen apu Angolan Kansantasavallan hallitukselle erityisesti Etelä-Afrikan tukeman vastavallankumouksellisen hyökkäyksen torjumiseksi täyttää nämä kriteerit.

Entä Afganistanissa?

Ulkoinen, erityisesti imperialismin ja Kiinan aseistama uhka oli tosiasia, jonka kasvaminen joulukuussa perusteli Afganistanin hallituksen pyynnön. Ulkoinen sekaantuminen ja uhka oli ainoana syynä joukkojen lähettämiseen.

Mutta kehitykseen liittyi myös kansalaissodan, sisällissodan piirteitä, jotka vaikeuttivat päätöstä. Vastavallankumouksen uhatessa ei tietystikään ole mahdollista suorittaa kansan keskuudessa gallup-kyselyä siitä, haluaako enemmistö Neuvostoliiton asevoimia maahan. Afganistanissa tätä tilannetta oli vaikeuttamassa monien muiden seikkojen ohella Aminin esiintyminen neuvostoystävänä. Pönkittääkseen asemaansa Amin vakuutti, että Neuvostoliitto antaa ja tulee antamaan hänen hallitukselleen tukea: ”Meillä on myös ystäväme, jotka tukevat meitä. He antavat meille mitä tahansa haluamme. Minkälaisia aseita tahansa pyydämmekin, he antavat meille” (Afganistanin Radio 13. 5. -79). Tämä oli tarkoitettu uhkaukseksi Aminin vastustajille. Kansalle saattoi tulla vaikutelma, että Neuvostoliitto tuki Aminin terroristista hallintoa ja se saattoi siten vaikuttaa tyytymättömyyden kasvamiseen Kabulin keskushallinnon lisäksi myös Neuvostoliittoa kohtaan.

Afganistanin kansa on myös omanarvontuntoista, itsenäisyyttä arvostavaa ja riippumattomuuteen pyrkivää kansaa, joka ei pidä ulkoisten joukkojen maasaolosta. Mikäpä kansa pitäisi!

Vaikka nämä seikat varmasti lisäsivät tyytymättömyyttä neuvostojoukkojen maahan tulemiseen, niin toisaalta vastavallankumouksellisten ryhmien terroristinen toiminta ja uhka ovat vaikuttaneet siihen, että joukkojen läsnäolo nähdään tarpeelliseksi.

On myös tärkeää huomata, että neuvostojoukot toimivat Afganistanin armeijan ja poliittisen johdon alaisuudessa, ei niiden sijalla (ne eivät ole ottaneet itse johtoa kuten esimerkiksi natsi-Saksan joukot miehitysalueillaan toisen maailmansodan aikana). Neuvostoarmeijan osastot toimivat pääosin reservivoimana ja ulospäin ilmenevänä ”saatevarjona”, joka teknisellä painollaan varoittaa ja vähentää ulkopuolista sekaantumista. Samalla on muistettava, että Afganistanin kaltaisessa köyhässä maassa koko väestön mobilisointi taistelutoimiin ei olisi mahdollista elintarviketuotannon ylläpitämisen kannalta.

Maaliskuussa 1980 on kuitenkin aloitettu kansanmiliisin kouluttaminen.

Afganistanin tapauksessa ilmenee konkreettisesti, miten maailman voimasuhteiden nykytilanteessa voidaan imperialismin ja vastavallankumouksellisten suunnitelmat estää. Sosialismin maiden avun turvin – tarvittaessa myös sotilaallisella avulla – voidaan pelastaa vaikeuksissa olevia vallankumouksia hukkumasta vereen.²⁰

Kansainvälinen solidaarisuus on saanut argumentin lisäksi myös aseiden voimaa.

Afganistanin ylle ei laskeutunut Chilen kaltaista pimeää yötä.

20. Fidel Castro Ruz on ilmaissut tämän asian paljon kaunopuheisemmin. Vallankumouksen an-

Afganistanin tapahtumat: syy vai aihe kansainvälisen tilan huononemiseen?

Mitkä olivat Neuvostoliiton sotilaallisen avun vaikutukset kansainväliseen tilanteeseen? Pitäkö paikkansa esimerkiksi Laustin havainto: "*Neuvostoliiton ulkopoliitiikka* voi hämmäntää: toisaalta maa on liennytyksen takana ja kuitenkin se on vaikuttanut Afganistanin tilanteen kaltaisiin *koko maailmanrauhaa vaarantaviin kriiseihin*" Lausti emt, kursiv. – KA).

Pinnalta katsoen asia todellakin näyttäisi siltä: eikä kansainvälinen ilmapiiri ja jännitys olekin kiristynyt juuri Neuvostoliiton sotilasyksiköiden tultua afganien maaperälle.

Tarkempi arviointi kuitenkin osoittaa, että Afganistanin tapahtumista muodostui vain *aihe* ja *tekosyy*, jota käytettiin *manifestoimaan USA:n* – ei siis Neuvostoliiton – *ulkopoliitiikan muuttunutta strategiaa*, muutosta *joka alkaa jo ennen Afganistanin kriisiä*. Neuvostoliitto ei ole koskaan lähtenyt siitä, että liennytyskehitys merkitsisi eräänlaista status quon tunnustamista

kara koulu jenkkien naapurissa on vielä erityisellä tavalla korostanut Neuvostoliiton taloudellisen, poliittisen, moraalisen ja sotilaallisen avun merkitystä. "Eräät valittavat sitä, että Neuvostoliitto on mahtava maa" Fidel totesi ja vastasi osuvasti: "Tämän vaikuttavan mahdin Neuvostoliitto sai talouden alalla kansalaisten pyydetömmällä työllä, ainoatakaan vierasta hikipisaraa vuodattamatta, ja sotilaallisella alalla sen mahdin loi pakottava tarve puolustautua imperialistien interventioita, hyökkäyksiä ja strategisten tukikohtien piiritystä vastaan. Me kuubalaiset valitamme sitä, että jenkki-imperialismi, kansojen vihollinen on mahtava, mutta yksikään todellinen vallankumouksellinen missään maailman kolkassa ei koskaan valita sitä, että Neuvostoliitto on mahtava, siksi, että jollei tätä mahtia olisi, ihmiskunta ei olisi vapautunut fasismista, kansat, jotka kuluneiden 30 vuoden aikana ovat taistelleet vapautumisensa puolesta, eivät olisi saaneet mistään *ratkaisevaa* apua, ja imperialistit olisivat jakaneet maailman uudelleen ja kaikki pienet kansakunnat ja kehitysmaat, joita on paljon, olisivat muuttuneet uudelleen siirtomaiksi" (KKP:n 1. edustajakokous, H:ki -78 s. 227, allev. KA).

"suurvaltojen" kesken, sillä kansojen vapautustaistelua on mahdotonta ja moraalisesti väärin tukahduttaa. Rauhanomaisen rinnakkainolon politiikan ideana on vakiinnuttaa valtioiden välille rauhanomaiset ratkaisumahdollisuudet, jotka estävät voimapolitiikan käytön. Toistaiseksi tämä on kuitenkin keskeisiltä osin rajoittunut vain Eurooppaan. Liennytyspolitiikka ja vapautustaistelun tukeminen ovat Neuvostoliiton ulkopoliitiikan avoimesti julkilausuttuja periaatteita.²¹ Neuvostoliiton ja Afganistanin suhteissa on lisäksi erityisiä historiallisia siteitä, jotka on hyvä muistaa. Kuningas Amanullah oli ensimmäinen, joka tunnusti Leninin neuvostohallituksen. Neuvostohallitus mitätöi pian valankumouksen jälkeen tsaarin Venäjän 1907 brittien kanssa tekemän sopimuksen, jolla Afganistan ja Iran jaettiin vaikutusalueisiin.

Siitä lähtien näiden kahden maan, niin erilaisia kuin niiden hallitukset ja yhteiskuntarakenteet ovatkin, suhteet ovat olleet *epäproblemaattisia*. Neuvostoliitto oli Afganistanin kauppakumppani numero 1, Neuvostoliitto johti erityisesti maan pohjoisosissa laajoja kehitysprojekteja ja infrastruktuurin rakentamista, voimaloiden ja kevyen teollisuuden luomista jo kuningasvallan ja Daudin tasavallan aikana. Monet virkamiehet saivat koulutuksensa Neuvostoliitossa.

Tämä läheinen yhteistyö Neuvostoliiton kanssa ei koskaan estänyt Afganistanin läheistä yhteistyötä USA:n, Saksan Liittotasavallan ja Ranskan kanssa, jotka keskittyivät avustusprojekteissaan valtaosaltaan maan eteläisiin osiin. Vasta Daudin aikana ulkopoliittinen "tasapaino" muuttui pikemminkin länsi-orientoituneeksi.

21. Esimerkiksi kommunistien ja työväenpuolueen Berliinin neuvottelukokouksessa -76, juuri Helsingin ETY-kokouksen jälkeen.

Tarakin hallituksen aikana Neuvostoliitto oli uuden hallituksen ensimmäinen tunnustaja; samoin se oli myös 1973. Ja kun Tarakin hallitus jatkoi ja syvensi taloudellista ja sivistyksellistä yhteistyötä Neuvostoliiton kanssa, se ei merkinnyt mitään radikaalia muutosta, vaan afgaanien pitkän tradition jatkamista. Samalla imperialistien lisääntynyt tuki vastavallankumouksellisille teki mahdottomaksi normaalien suhteiden kehittämisen USA:n, Pakistanin ja monien muiden kanssa. Luonnollisena – näin asia täytyy muotoilla – jatkona oli 5. 12. 1978 solmittu maiden sopimus ”ystävyydestä, hyvästä naapuruudesta ja yhteistyöstä”. Tämän sopimuksen artiklan n:ro 4 nojalla Tarakin, sittemmin Aminin hallitukset olivat useaan otteeseen pyytäneet sotilaallista apua Neuvostoliitolta.

28. 12. neuvostohallituksen hyväksyessä joukkojen toimittamisen sillä ei ollut suoranaista tekemistä Aminin syrjäyttämisen kanssa, vaan ulkopuolisen uhan voimistumisen kanssa. Amin syrjäytettiin hänen brutaalien hallituspolitiikkansa takia puolueen sisäisin voimin.

Avun toimittaminen oli täysin sopu-soinnussa myös YK:n peruskirjan 51. artiklan kanssa, joka takaa kullekin maalle oikeuden puolustautua myös kollektiivisin turvallisuusjärjestelyin. Kaikki nämä seikat olivat hyvin USA:n hallituksen tiedossa. Kysymys olikin USA:n ulkopoliittikan kurssin muutoksesta.

George F. Kennan, containment (sito-mis-)politiikan keksijä, arvioi kahdessa mielenkiintoisessa puheenvuorossaan USA:n ulkopoliittikan muutosta ja Afganistanin tapahtumien merkitystä.

Kennan kirjoitti ”Neuvostoliitolaisen Afganistanin miehitystä ei sinällään pidä esittää minään vakavana uhkana maailmanrauhalle... Se, että Afganis-

tanilla on strateginen avainasema Etelä-Aasiassa on amerikkalaisten lehtimies-ten ja nojatuolistrategikkojen kurioosi löytö. Todellisuudessa ei millään maalla ole vähemmän merkitystä strategisena asemana kuin tällä, rosoisella, vähän kehittyneellä vuoristoisella, liikenne-yhteyksiltään heikolla sisämaalla... Ulkomaisen suurvallan käsissä... se voisi muodostaa Neuvostoliitolle todellisen sotilaallisen tai poliittisen uhan... Lännelle sitävästoin – ja erityisesti Yhdysvalloille – on uhkaa paljon vaikeampi havaita. Ei ole odotettavissa, että venäläiselle on helppoa vakiinnuttaa valtansa Afganistanissa. Mikään ei myöskään viittaa siihen, että tämä selvästi puolustuksellisesta harkinnasta syntynyt teko olisi ajateltu jotenkin Pakistania tai Irania vastaan (Die Zeit 11. 1. -80/Brönnner, s. 26).

Kennan mainitsee myös, että Neuvostoliitto lähetti joukkojansa Afganistaniin ”sangen haluttomasti”.

Kennan päätyy myös johtopäätökseen, että kasvaneen neuvostovastaisen hysterian ”varsinaiset alkuperät eivät ole neuvostokäyttäytymisessä” (Die Zeit 4. 1. -80), vaan ne juontuvat USA:n ulkopoliittikan muutokseen. ”Tuskin Nixon oli karkotettu Amerikan poliittiselta näyttämöltä, kun poliittisessa establismentissa ja lehdistössä pääsi vallalle kylmän sodan retoriikka samalla kun hillittömästi liioiteltiin Neuvostoliiton sotilaallista voimaa ja sen poliittisia saavutuksia maailman muissa osissa. Hysteria, joka silloin sai alkunsa on jatkunut tähän päivään saakka koko ajan kasvavalla voimalla.”

Vietnamin trauma yritetään pyyhkiä pois: uudelleen yritetään restauroida USA:sta maailmanvaltaa ja kääntää kurssi voimapolitiikan tielle. Tämä poliittinen ajattelu tuotti katkeria hedelmiä jo ennen Afganistanin tapahtumia: USA:n ja Neuvostoliiton kauppajoi-

tukset, kulttuurisuhteiden heikentäminen, NATO:n varusteluohjelma ja uusien asejärjestelmien kehittäminen ja liikehdintä SALT-sopimuksen estämiseksi.

Hysterialla on ollut Kennanin mielestä "raskauttavia seurauksia" ja tehtyjä päätöksiä on saatellut "puheenvuorojen orgiat": on vaadittu "enemmän päättäväisyyttä, sotilaallisia keinoja, tehokkaampaa varustautumista, liittoa Kiinan kanssa Neuvostoliittoa vastaan – on luotu "emotionalisuuden aalto, joka ilmeisesti rakentuu aseiden vallan varaan herättääkseen uuteen eloon unelman universaalista pax americanasta ja toteuttaakseen sen."

Muutoksen taustalla on sotilasteollisen kompleksin intressit turvata korkeat varustelumenot ja lisätä niitä entisestään.²²

Ellei Afganistanin tapahtumia olisi ollut, ne olisi täytynyt keksiä. USA:n ulkopolitiikan muutokselle tuli saada jostain selvä aihe. Mutta muutokseen ja kansainvälisen tilanteen kärjistymisen tapahtumapaikkana ei ollut Hindukusin vuoristo 28. 12. -79, vaan sen manifestatio oli 12. 12. -79 Brysselissä, jossa tehtiin päätös valmistaa ja sijoittaa lähes 600 euro-ohjusta Länsi-Eurooppaan.

Afganistanin tapahtumien yhteydessä on koettu eräs laajimmista USA:n propagandakampanjoista. Afganistanin tapahtumat tarjosivat eräitä poikkeuksellisia mahdollisuuksia USA:n strategi-

22. USA julisti tuhansia kilometrejä alueeltaan sijaitsevan Lähi-idän alueen elintärkeäksi etupiiriksi, turvallisuusalueekseen. Sen sijaan Iraniin, Afganistaniin ja Pakistaniin rajoittuva Neuvostoliitto julistettiin "ulkoiseksi mahdolliseksi", joka on uhkana tälle alueelle.

Ajatusleikkinä voitaisiin kuvitella miten USA:n hallitus reagoisi, jos Neuvostoliitto vastaavasti julistaisi USA:n läheisen Meksikon ja Karibian öljyalueen omaksi intressialueekseen ja lähettäisi alueelle sotalaivastonsa, rakentaisi maan ympärille oman "turvallisuusvyönsä" sotilasiltojen ja tukikohtien muodossa, suuntaisi hävittäjälaivueen ja nopeasti reagoivat joukot alueelle.

alle. Yleisen neuvostouhka-käsityksen markkinoinnin ohella, tapahtumat tarjosivat mahdollisuuden hidastaa ja vaikeuttaa arabimaiden ja Neuvostoliiton yhteistyötä ja näin lyödä kiilaa niihin suhteisiin, joita Yhdysvallat pelkää. Samalla se tarjosi Iranin tapahtumien ohella aiheen lisätä USA:n sotilaallista läsnäoloa – mm. nopean reagoinnin joukkojen ja sotilastukikohtien ja asetointusten muodossa – sille tärkeällä energia-alueella.

Yleistä mielipidettä on voimakkaasti muokattu hyväksymään USA:n interventiot, joihin USA:n yleinen mielipide on Vietnamin sodan jälkeen suhtautunut kielteisesti.

Babrak Karmalia ja Sultan Ali Kishmandia tapaamassa

Pitkä, uuvuttavakin karavaanimatka lähestyy loppuaan. Enää on jäljellä Kabulissa Babrakin ja Sultan Alin tapaaminen.

Mitä Saur-kuun vallankumouksen toinen vaihe on merkinnyt?

Karmalin hallituksen lähtöasetelmat olivat erittäin heikot. Aminin aikana puolueen arvovalta oli romahtanut. Talous oli sekasortoisessa tilassa, sotilaalliset taistelut olivat voimakkaita rajaseuduilla ja myös maaseudulla. Terroriiskut olivat jokapäiväisiä. Kauppa oli lamaantunut, julkinen talous lähes kaaoksessa, viljelyala oli supistunut ja elintarviketuotanto aleni -79 vuoden aikana yli puoli miljoonaa tonnia. Vaikeuksien listaa voitaisiin jatkaa.

Mutta oli myönteistäkin. Aminin hallituksen syrjäyttäminen loi jälleen kansan keskuudessa toivoa vallankumoukseen: erityisesti kun kaikki poliittiset vangit vapautettiin ja laillisuus luvattiin palauttaa.

Karmal määrittelee Afganistanin vallankumouksen luonteen "kansallis-

demokraattiseksi", jolla on "sosialistinen orientaatio". Helposti voi havaita luonnehdinnan jyrkän eron Aminin noudattamaan feodalismista sosialismiin hyppäyksen linjaan. Lähes kaoottisessa sisäpoliittisessa tilanteessa Karmalin omaksuma toimintalinja saa vielä lisäperusteita.

Tämä strategia on vaikuttanut monin tavoin myös Karmalin hallituksen käytännöllisiin ratkaisuihin.²³

Poimimme vain joitakin mielenkiintoisimmasta päästä:

a) puolueen lujittamisen ohella on uudelleen rakennettu työläisten ammattijärjestöjä, on perustettu nuorisojärjestö, naisliitto ja järjestetty kansallisia ja alueellisia talonpoikien, mullahien, sivistyneistön jäsenten kokouksia käsittelemään vallankumouksen puolustamisen ja toteuttamisen tehtäviä. On luotu kansan suoria osallistumiskanavia. Hallitukseen on nimetty myös puolueeseen kuulumattomia ministereitä.

Tavoitteena on aikaansaada laajapohjainen isänmaallinen rintama.

b) on hyväksytty *väliaikainen perustuslaki*, joka tähtää kaikkien feodaalisten jäänteiden poistamiseen, takapajuisuuden, työttömyyden ja lukutaidottomuuden poistamiseen sekä jokaisen perheen elin- ja kulttuuritason kohottamiseen.

c) hallitus on laatinut yhteiskunnallisen ja taloudellisen *kehityssuunnitelman*, joka painottaa maatalouden tilan parantamista. Mielenkiintoista on, että eräiden kulutustavaroiden kauppa palautetaan yksityisille.

d) laajan sivistysohjelman toteuttamisen tavoitteena on, että kymmenessä vuodessa jokainen afgaani olisi oppinut luku- ja kirjoitustaidon.

23. Symbolisena Karmalin hallituksen toimenpiteenä oli uuden lipun käyttöönotto. Entinen punainen lippu korvattiin punavihreällä lipulla, missä vihreä väri ilmentää kunnioitusta maan islamilaiseen perinteeseen.

e) terrori-iskujen torjumiseksi on muodostettu "sosiaalisen järjestyksen prikaateja" (vrt. Kuuban vallankumouksen puolustuskomiteat) joihin Afganistanissa kuuluvat erityisesti nuoret.

f) yhteistyötä Neuvostoliiton kanssa on lisätty taloudellisella, teollisella ja kulttuurialalla. Afganistan on saanut 100 miljoonan ruplan arvosta vaatteita ja jalkineita vastikkeettomana apuna. Neuvostoliittoon vietävän maakaasun hintaa nostettiin niin että sen nettovoitto on maailman korkein. Valtionbudjetissa maakaasusta saatujen tulojen osuus on noussut 39 %:iin. Rakenteilla on 140 suurta ja keskisuurta teollisuus-, maatalous- ja rakennusteollisuushanketta (esimerkiksi tyypilannoitetehtas lähellä Mazar-i-Sharifia, auto- ja konekorjaamo, elementtitehdas ja leipomokompleksi Kabulissa).

Jotta monet tärkeät hankkeet voitaisiin toteuttaa, niiden edellytyksenä olisi rauhan palautuminen. Kuitenkaan pyrkimys ulkopuoliseen sekaantumiseen ei Karmalin valtaantulon jälkeen ole heikentynyt, vaan imperialismiin tavoitteena on luoda sisäistä sekasortoa ja estää tilanteen vakiintuminen.

Kuitenkin Karmalin hallituksen asemat ovat kaiken aikaa lujittuneet ja vastavallankumouksellisten ryhmien sisäisen kannatus vähentynyt.²⁴

Afganistan ja suomalaisen maailmankuva

Monet ovat Afganistanin tapahtumien vuoksi lukeneet iltarukouksen – eräät jopa pitäneet hautajaispuheen – edistykselliselle liikkeelle. *Kanava-lehden* pääkirjoittaja painottaa sitä, että

24. Viime aikojen kehityksestä ei tarkkoja, luotettavia tietoja ole käytössä. Päivälehtien uutisoinnin motiivit nostavat esille usein vain sensaatio-maisimmat yksittäiset tapahtumat. Diplomaattisella kentällä Afganistanin kysymys on jatkuvan pallottelun kohteena.

Afganistanin tapahtumat tulevat varmasti jättämään pysyvän jäljen aatekehitykseen: "Yhdysvallat on jo lähes kokonaan vapautunut Vietnamin sodan aikaisesta maailman konnan roolistaan ja maineestaan... Viime vuosien vasemmistolaiset argumentit menettävät uskottavuuttaan. Viime vuosien virtaus oikealle tulee vahvistumaan etenkin intellektuellipiireissä" (Kanava 1/80, kursiv. - KA).

Olemme saapuneet jälleen lähtöasetelmaan: *Afganistanin tapahtumien käyttämiseen tietynlaisen kansainvälisen tilan arvioinnin ja maailmankuvan muokkaamisessa*. Tällöin Afganistanin kysymyksestä on valittu vain piirteet, jotka tukevat tätä maailmankuvaa.

Minkälaisesta maailmankuvasta on kyse?

Maailman kehityksen kuvaamisessa on vahvistunut *'supervalta'*-, *suurvalta*-, *monikeskuksinen valta*- (ehkä kehittyneimpänä muotona) ajatusrakennelmat ja teorit.²⁵ Maailmanpolitiikan liikelle-panevaksi tekijäksi nähdään voima. *Supervaltojen* (sotilaallisine, taloudellisine ja poliittisine liittolaisineen, vaikutusalueineen, "harmaine vyöhyk-

25. Kansainvälistä politiikkaa selittävien teorioiden maailmankuvasta on tarkemmin kirjoittanut esimerkiksi Jyrki Kähkönen "Kansainvälisen politiikan kehityspiirteitä" Tutkijaliitto 1980, s. 29-49., Lisäksi E. Antola, U. Vesa ja R. Väyrynen: Kansainvälinen politiikka, tutkimus ja käytäntö, Juva 1981.

Toisaalta on hyvä muistaa, että tutkimuskäytäntö ja poliittinen propaganda eivät aina kulje samaa tahtia. Voimapolitiikka elää voimakkaana *ajattelutapana*, tutkimuskäytännössä se on samalla kuitenkin kokemassa ilmeisiä muodonmuutoksia, korostetaan Antolan ym. teoksessa s. 43.

Afganistan eli todella sivussa. Se oli kyllä suppean antropologisen ja kansantieteellisen kiinnostuksen kohteena, muttei laajemmän huomion kohteena. Näissä tutkimuksissa lähdettiin yleisen kuiluteorian mukaisesta kehitysteoriasta, jossa lännen "modernisaatio" mallia pyrittiin soveltaamaan (kehitysteorioista yleensä: Esim. Antola

keineen") *voimatasapaino* jäsentää koko maailman tilanteen ja kehityksen, missä pienet valtiot ovat vain turvattomia pelinappuloita suurten shakkilaudalla. Poikkeuksena tästä yleisestä laista - siis säännön vahvistajana - Max Jakobsonkin näkee vain Suomen, joka on onnistunut taiteilemaan puolueettomana. Tällä lisäyksellä - nationalismia hi-velevällä kehulla - on suomalaisen porvarillisen maailmankuvan peruspiirteet hahmoteltu.

Näin muutokset kansainvälisessä elä-mässä olisivatkin pienten valtioiden kohdalla vain siirtymistä *valtablokista toiseen*. Näinhän Järventaus esimerkiksi ajattelee Afganistanin kohdalla: Neuvostoliitto ehti Yhdysvaltojen edelle suurvaltojen kesken alati jatkuvassa kilpailussa strategisista eduista. Ainoaksi ongelmaksi jäisi vain arvioida, kumman suurvallan etupiiriin Afganistan kuului. Ilmeisesti Järventaus - kuten monet muut - eivät täysin hyväksy USA:n nykyjohtoon hysteriaa vain siksi, että hän katsoo maan jo ennen "miehistystä" kuuluneen Neuvostoliiton valtapiiriin sen rajanaapurina; siksi otsikko "Neuvostoliitto sisälinjoilla".

Ajattelutavalla ja teorialla on läpimennäkseen monia etuja. Sitä ei voida

yms. s. 273-310, Interkontin julkaisu 18: Kehitys ja kehityksen teorit, H:ki 80, Afganistanin kohdalla Dupreen tutkimukset ovat lähellä tätä näkemystä, katso myös Samuelssonin työtä Eurosentrisen mallin vastapoolina ja sen ruokkimana oli tietyksi abstrakti eksotismi, joka aina on liittynyt länessä itämaiseen kulttuuriin suhtautumiseen. Jan Myrdalin "Resa i Afganistan" sisältää näitä elementtejä.

Vaikka yleinen imperialismikritiikki on välttämätöntä - kuten Afganistanin vallankumousprosessin tarkastelu osoittaa - kaivataan kipeästi porvarillisen kehitysteorian ja eksotismin ylittävää konkreettista tutkimusta. Tämä liittyy ei-kapitalistisen kehitysten mahdollisuuteen kehitysmaissa. (Tästä keskustelustakato esimerkiksi Maj Palmberg: "Icke kapitalistisk utveckling. Häften för kritiska studier 1/73, Pertti Multanen: Miten edetä takapajuisuudesta sosialismiin kapitalismiin ohitus - katsaus neuvostoliittolaiseen tieteelliseen keskusteluun, Soihtu 2/80).

yksinkertaisesti palauttaa edes "porvariston juoneksi", manipulaatioksi, vaikka se kasvavassa määrin on myös sitä.

Joukkotiedotusvälineet ovat tottuneet esittämään yhteiskunnan ja maailman tapahtumat sellaisina *miltä ne näyttävät* (ei tietyistikään sellaisina mitä ne todella ovat – Pietilä V.). Koneisto pelaa vaikkauttavasti: Washingtonista Jussi Himanka kommentoi USA:n hallituksen näkökannan, seuraavaksi on vuorossa Reijo Nikkilä Moskovasta; tämän jälkeen uutistoimittaja studiosta yrittää spekuloida ja syntetisoida tuloksen suomalaisten ajatteluun sopivaksi. Usein kehittyneimmissä kommentaissa otetaan myös joitakin liittolaisten kommentteja Länsi-Euroopasta.

Katselijalle muodostuu – todellisuudessa näyttäytyvä – kuva kaksinapaisesta valtapelistä, voimapolitiikasta: suurvallat ne vain jylläävät. Ja poliittisesta kannasta riippuen katselija voi enemmän sympata joko neuvostokarhua tai jenkkihärkää.

Mutta näin on vaivihkaa salakuljetettu ihmisten tajuntaan supervaltakaava, jolla maailma pelaa ja toimii, upotettu TV-katselija nojatuoliinsa *älylliseen laiskuuteen ja toivottomaan pessimismiin*. "Pysy kolossasi, älä kuumene"; me emme voi tehdä mitään, isot jylläävät, meillä on kuitenkin hyvin.

Mutta mitkä ovat tämän ajattelun *virheet ja rajoitukset*?

Ensinnäkin "monimutkaiset kansallisen vapautustaistelun, imperialismien kehityksen, sosialismin ulkopoliittikan – luokkataistelun – *ongelmat* voidaan sivuuttaa *yhdellä ainoalla asettamuksella*" (Lehto. J. s. 8). Esimerkiksi Kuuban vallankumoukselle ei tässä kaavassa olisi jäänyt mitään mahdollisuutta, Vietnamin kansalle ei myöskään. Kaava johtaa siihen, että Salvadorinkin tapahtumat täytyy selittää johtuvaksi

Kuuban (tietysti Neuvostoliiton tukemana) sekaantumisesta.

Toiseksi teoria on historiallisesti ja sosiaalis-taloudellisesti steriili. Toisin sanoen se jättää selittämättä todellisen imperialismien, joka on muodostunut kapitalismin laajentumispyrkimysten ja herruuden säilyttämiseksi. Lenin painotti, että tutkimatta imperialismien taloudellista olemusta ei kyetä lainkaan arvioimaan nykyistä sotaa eikä nykyajan politiikkaa.

Teorian kehittyneimmissä muodoissa ei suoraan samaisteta USA:ta ja Neuvostoliittoa (toki myönnetään, ettei Neuvostoliitolla ole "puolustettavanaan sellaisia elintärkeitä taloudellisia etuja, jotka ajavat Yhdysvallat usein epätoivoisiin tekoihin asiakashallitustensa puolustamiseksi" (Lausti ema), mutta sillä on johtavana sosialistisena maana halu esiintyä voimakkaana sotilasmahtina ja ylläpitää arvovaltaansa. Vaikka motiivit eroavatkin, yhdistävänä piirteenä on *valta- ja voimapolitiikka*.

Kolmanneksi teoria palvelee pyrkimystä *muuttaa imperialistisissa maissa "valtioiden ulkopoliittikka teorian mukaiseksi puhtaaksi voimapolitiikaksi"* (Lehto).

70-luvulla oli tapahtunut merkittävä voimasuhteiden muutos (Etiopia, Angola, Kamputea, Afganistan, Nicaragua, Zimbabwe) ja imperialismien siirtomaaja herruuslenkit olivat murtuneet, rauhannomaisen rinnakkainelön politiikka valtioiden kesken oli saanut jalansijaa myös kapitalististen maiden johtavissa piireissä ja ongelmistaan huolimatta sosialismin maat olivat vahvistuneet. Tähän kehitykseen oli USA:kin Vietnamin opetuksen kautta pakko sopeutua.

Nyt sen sijaan *voimapolitiikan* apostolit pyrkivät palauttamaan Villin lännen ajan uudelleen. Koska *länsi* on menettänyt (ikään kuin se olisi siis omistanut) sen ja sen maan, olisi nyt kehitys-

kulku pysäytettävä. Esimerkiksi Brzezinski totesi afgaanipakolaisleirillä Afganistanista, että "maa tuolla kuuluu meille" (Ja te tulette voittamaan, Jumala olkoon kanssanne 4. 2. -80; Brendthaves/Paech. s. 15). Suurvaltateoria, jossa voimapolitiikka nähdään yleisenä kansainvälisen politiikan motiivina, perustelee ja palvelee pyrkimystä muuttaa erityisesti USA:n ulkopoliitiikka sen mukaiseksi. Ja samalla muita "lännen" maita kutsutaan mukaan tähän restaurointiopoliittikkaan ja ristiretkeen Neuvostoliiton kasvanutta vaikutusta vastaan.

Reaganin Villin lännen rodeo voi alkaa.

Tämän maailmankuvan markkinoinnin käynnistäjänä Afganistanilla oli monia "etuja" puolellaan. Afganistanin yhteiskunnan tilanteen, kulttuurin ja elämäntavan, tuntemus oli mahdollisimman heikkoa. Maa oli kaukana lännestä ajallisesti ja paikallisesti. Se oli Neuvostoliiton naapurina: karhun syleilyssä. Se oli islamilainen maa, joten Iranin aiheuttama shokki länsimaailmalle voitiin vyöryttää myös Neuvostoliiton hartaille. Islam mystifioitiin ja kuva "muslimisismeistä" tuli eetteriin.²⁶

* * *

Mutta voidaanko tämä maailmankuvan kehikko murtaa? Ja jos voidaan, niin millä tavoin?

Tehtävä tuskin on helppo; mutta ja porvarillisen ajattelun peruspiirteitä voidaan parhaiten murtaa pureutumalla tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin maailman kehitykseen ja tilanteeseen,

²⁶ Afganistanin vallankumouksella on monia yhteisiä piirteitä Keski-Aasian neuvostotasavaltojen muodostumiseen (Mongolia, Kazakstan, Uzbekistan, Kirgisia, Tadžikistan, Turkmenistan), mikä luo edellytyksiä ei-kapitalistiselle kehitykselle. Näitä ovat: 1) tiivis yhteistyö Neuvostoliiton kanssa, 2) geograafinen läheisyys, 3) poliittinen valta on marxilais-leniniläisellä puolueella.

Nämä seikat luovat optimismia vallankumouksen vaikealla tiellä.

sen konkreettisiin kohteisiin.²⁷ Silloin ei ehkä tarvitse kuunnella vallankumouksen iltarukousta "koftania", vaan aamun valonpilkahdus viestittää kauaksi kantautuvan "azanin" tuloa – mahdollisesti jopa Suomessa.

Afgaanisananparsi opettaa: "valheella ei ole pitkää matkaa kuljettavanaan" ja sen suomalaisen vastineen jokainen muistane.

Maapallo on sittenkin pieni, ja se kuitenkin liikkuu.

27. Afganistanissa on käynyt useita länsimaisia valtuuskuntia tutustumassa omin silmin ja paikan päällä tilanteeseen. Norman Paech esimerkiksi osallistui demokraattisten lakimiesten delegaatioon ja hänen tutkielmansa maan ongelmista ovat saaneet vaikutteita henkilökohtaisista kokemuksista. Labour-puolueen parlamenttiedustajat Ronald Brown, Alla Roberts ja Robert Letherland vierailivat maassa vuoden -81 alussa. Kabulissa pidetyssä lehdistötilaisuudessa he kertoivat, että brittiläisillä ei ole juuri minkäänlaista käsitystä Afganistanin kansasta. "Englannin lehtien uutiset Afganistanin tilanteesta eivät vastaa todellisuutta", sanoi Roberts. Ronald Brown oli tullut johtopäätökseen, että Afganistanin kansa tukee Babrak Karmalin hallitusta. He olivat tulleet siihen tulokseen, "että varustelukilvan kannattajat pyrkivät Afganistania hyväksi käyttäen tehostamaan tätä kilpaa ja lisäämään budjetin määrärahoja sotilaallisiin tarkoituksiin." (lehdistötilaisuusreferaatti esim. Kansan Uutiset 18. 1. -81, tarkemmin Ron Brown: "Afghanistan-Bericht eines Labour-Abgeordneten", Blätter für deutsche und internationale Politik 2/81).

Myös suomalaisia on käynyt tutustumassa Afganistanin tilanteeseen. Eino S. Repo katsoi mm., että "Afganistanin vallankumoushallituksen pyrkimyksiä vastaan taistelevat ne, joiden edut käyvät takapajuisten olojen muuttamista vastaan" (IS 7. 7. -80). Sosiaalidemokraattinen kansanedustaja Liisa Jaakonsaari totesi, "Babarak Karmalin johtama Afganistanin nykyinen hallitus on eittämättä suurissa vaikeuksissa sitä vastaan taistelevien muslimikapinallisten kanssa. Yleisvaikutelmaksi jäi kuitenkin, että kaupunkiväestön ja varsinkin koulutusta saaneen väestön keskuudessa Karmalin hallitusta tuetaan" (Helsingin Sanomat 1. 7. -80). Uutispimennys ei ole sittenkään murtumaton.

LÄHTEET:

a) kirjallisuus ja artikkelit

Akhramovich R: The Outline history of Afghanistan After the second World War, Moscow 1966
Amin H: Speech for celebration of 14th anniversary of first congress of PDPA, 1. 1. 1979 Kabul

Antola E / Vesa U / Väyrynen R: Kansainvälinen politiikka. Tutkimus ja käytäntö, Juva 1981
Bredthausen K. D. / Paech N: Mit Carter in der Kreuzzug? die USA, die UdSSR, Westeuropa und die Afghanistan Krise, Köln 1980
Brezhnev L: Haastattelu Pravda 14. 1. 1980
Brönnner W: Afghanistan, Revolution und Konterrevolution, Frankfurt am Main 1980
Castro F: Yhtenäisyys toi voiton, Kuuban kommunistisen Puolueen 1. edustajakokouksen toimintaselustus, H.ki-78
Chaffetz D: Afghanistan – Russia's Vietnam, The Afghanistan Council of Asia Society 4/79
Demchenko P. Afghanistan enters a new era, New Times 1980/june
Dupree L: Afghanistan, Princeton 1973
Dupree L: Afghanistan under the Khalq, Problems of communism, juli/August 1979
Dupree L / Albert L: Afghanistan in the 1970's, London 1973
Ege K: U.S. Intervention in Afghanistan, Counter Spy, volume 4, n. 1
Ege K: CIA-Intervention in Afghanistan, Counter Spy, volume 4 n.2
Godelier M: Perspektiivt in Marxist antropology, Gambridge 1978
Halliday F: Revolution in Afghanistan, New Left Review 112/1978
Halliday F: War and Revolution in Afghanistan, New Left Review 119/80
Hjärpe J: Islam: lära och livsmönster, Stockholm 1979
Interkont julkaisu nr. 18: Kehitys ja kehityksen teorian, Hki 80
Jordenius S / Johanson B: Den afganska revolution: Ekonomiskt reformprogram väl anpassat till samhälls utveckling, Kommentar 7/80
Järventausta J: Neuvostoliitto sisälinjoilla, Helsingin Sanomat 26. 10. -80
Karmal B: Press interview with Local and Foreign Journalists, Jädi 16, 1358 (Jan 6, 1980) and Jädi 20, 1358 (Jan 10, 1980)
Karmal B: In 200 Tagen mehr erreicht als andere vorher in Jahren, Horizont 30/1980
Karmal B: Unmittelbare Aufgaben der neuen Regierung, Anti-imperialistische Bulletin 1/80
Kennan G. F: Die russische Gefahr ist viel Einbildung. Wieder die Welle der Angstmacherei, Die Zeit 4. 1. -80, sekä haastattelu 11. 1. -80
Kishtmand S. A: Afganistanin vallankumous siirtyy toiseen vaiheeseen, Rauhan ja sosialismin ongelmia, Kommunisti 10/80
Koraani
Käkönen J: Kansainvälisen politiikan kehityspiirteitä, väkivallan käytöstä kohti rauhanomaista rinnakkainolua, Tutkijaliitto 1980
Lausti T: NL:n ulkopoliittika: Sosialistisen maailmanvallan linjanvedot, Näköpiiri 10/80
Lehto J: Solidaarisuus sivistyksen kriteerinä, Kulttuurivihko 6/80
Marx K: Pääoma I
Marx K / Engels F: On colonialism, Progress Publishers, Moscow 1976
Multanen P: Miten edetä takapajuisuudesta sosia-

lismiin kapitalismin ohitse – katsaus neuvostoliittolaiseen keskusteluun, Soihut 2/80
Myrdal Jan: Resa i Afganistan, Stockholm 1961
Naby E: The ethnic factor in Soviet-Afghan Relations, Asian Survey 3/80
Newell R. S: The Politics of Afghanistan, New York 1972
Paech N: Zur Entwicklung in Afghanistan: der schwierige Weg aus dem Feudalismus, Blätter für deutsche und internationale Politik, 2/80
Pietilä V: On the scientific status and position of communication Research, Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja 35/77
Samuelsson J: Islam i Afganistan under kung Muhammed Zahir Shah: en studie av moderniseringsprocessens följder för islams ställning i Afganistan, Stockholm 1975
Sonnenfeldt H: Die Afghanistan Krise und die amerikanisch Sowjetischen Beziehungen, Europa-Archiv 6/80
Suri S: Religion und Revolution in Asien, Europe Archiv 2/80
Taraki N: Basic lines of revolutionary duties of Government of democratic republic of Afghanistan (Saur 19, 1357/May 9 1978 Kabul)
Tjulpanow T. I: Politische Ökonomie und ihre Anwendung in den Entwicklungsländern, Berlin 1972
Turkia R: Naisen asema islamin maissa – suvun kunnian kantaja Suomen antropologi, 3/78
U.S. Area handbook on Afghanistan, Washington 1973
Zerai S. M: Afganistan: uuden aikakauden alku, Rauhan ja sosialismin ongelmia, Kommunisti 1/79
b) käytetyt lehdet (ellei erikseen mainittua artikkeleita edellä)
Afrique-Asie: 212/80, 7. 1. 1980, 2. 1. 1980
Anti-imperialistische Informationsbulletin (AI) 1/80
Counter Spy, 4 vuosikerta, 1 ja 2
Ilta-Sanomat 20. 2. 1980
India Express 13. 2. 1980
Kabul New Times
Kanava 1/81
Le Monde 22. 10. -79 / *Le Monde Diplomatique,* juni 1978
McLeans Magazine 30. 4. -79
Neue Zürcher Zeitung 7. 2. -79
Newsletter on Civil Liberties and Police Development 1979
Pravda 12. 1. -80
Soldier of Fortune, april 1980
Spiegel 14. 1. 1980
Stern 31. 1. 1980
Washington Post 2. 2. -79
Washington Star 28. 12. -79 ja 30. 4. -79
Wireless Bulletin from Washington 2. 1. 1980
c) muut lähteet
Keskustelut ja vaikutelmat Kabulisissa ja Jalabadissa 23–30. 9. 1980 (matkareportaasi: "Sivistyneistö Afganistanissa: ja vuoret ne käy yhä vaikeammiksi, Soihdunkantaja 6/80; P. Repo: "Huntu väistyy Afganistanin yltä", Toveri).

Yhdysvaltain ulkopolitiikan muutoksesta – taustaa Afganistanin tapahtumille

JORMA LINDFORS

Yhdysvaltain ulkopolitiikassa tapahtunut selvä muutos voimapolitiikan suuntaan on läntisissä tiedotusvälineissä pyritty ajoittamaan tapahtuneeksi joitain vuosia sitten vastauksena ns. Afganistanin tapahtumille. Tosiasiat kuitenkin osoittavat, että Yhdysvaltain ulkopoliittisessa strategiassa tapahtunut yleinen muutos ei ole johdettavissa esimerkiksi Afganistanin selkkauksen kaltaisista yksittäisistä tapahtumista, vaan muutosprosessi on ollut käynnissä aina 1970-luvun puolivälistä lähtien.

Yhdysvaltain ulkopoliittisessa strategiassa tapahtunut käänne on selitettävissä ainoastaan Yhdysvaltain ulkopoliittisen ja sotilaallisen johdon piirissä tehdyllä uudella arviolla mahdollisuuksista vaikuttaa kansainvälisen voimasuhteen kehitykseen.

Ei edes jännityksen lientymisen kaudella neuvoteltaessa esimerkiksi ETYK:n päätösiakirjan sisällöstä Yhdysvallat ollut valmis luopumaan omista imperialistisista eduistaan, vaan Yhdysvaltain tavoitteena oli antaa jännityksen lientymisprosessille oma sisältoensä. Tämä ilmeni toisaalta pyrkimyksenä voimistaa jännityksen lientymisprosessin nimissä ideologista taistelua

sosialistisia maita vastaan ja toisaalta vaatimuksena, jonka mukaan Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden tulisi lopettaa tukensa kansallisille vapautusliikkeille ja yhteiskunnallisen edistyksen puolesta kamppaileville kansoille.

Jännityksen lientymisen kaudella Yhdysvaltain ulkopolitiikkaa voidaan luonnehtia status quon politiikaksi, jonka taustalla oli arvio, jonka mukaan Yhdysvaltain tulee lujittaa ja kehittää suhteitaan sosialistisiin maihin status quon säilyttämiseksi. Tavoitteena oli kytkeä sosialistiset maat esimerkiksi kauppa- ja rahapolitiikan avulla entistä riippuvaisemmiksi lännen politiikasta. Taustalla on nähtävissä voimakas konvergenssi-ajattelun vaikutus. Tämä heijastui myös läntisten teollisuusvaltioiden hallitsemien kansainvälisten rahoituslaitosten politiikkaan. Pyrkimyksenä on ollut lyödä kiilaa Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden välille avaamalla eräille sosialistisille maille ovet lännen lainamarkkinoille.

Uusi arvio Yhdysvaltain mahdollisuuksista vaikuttaa kansainvälisen voimasuhteen kehitykseen itsensä kannalta edulliseen suuntaan tehtiin hyvin pian

ETYK:n päätösasiakirjan allekirjoittamisen jälkeen. Kissingeriläisen status quo-politiikan tilalle astui brzezinskiäinen voimapolitiikka. Jännityksen lientymisprosessille asetettiin ehtoja. Jännityksen lientyminen jatkuu vain, jos Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat antavat Yhdysvalloille ja muille imperialistisille valloille vapaat kädet esimerkiksi kehitysmaiden suhteen. Selvä näyttö tästä saatiin jo Angolassa, jossa Yhdysvallat ja sen liittolaiset aseistivat vastavallankumouksellisia FNLA- ja Unita-järjestöjä. Neuvostoliiton väitettyä tuhonneen jännityksen lientymisprosessin kehityksen Kuuban lähetettyä MPLA:n joukkojen tueksi asevoimiaan. Tosiasia kuitenkin on, että kuubalaiset joukot lähetettiin Angolaan vasta sen jälkeen, kun Angola oli itsenäistynyt ja CIA oli vyyryttänyt maahan miljoonien dollareiden arvosta aseita ja sotilasneuvonantajia.

Yhdysvaltain laatiman kytkentäpolitiikan taustalla on ajatus, jonka mukaan Yhdysvallat sallii jännityksen lientymisprosessin jatkuvan ainoastaan niin kauan kuin se antaa Yhdysvalloille mahdollisuuden vapaasti sekaantua esimerkiksi kehitysmaiden sisäisiin asioihin. Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat eivät ole koskaan voineet hyväksyä tuollaista konseptiä.

Yhdysvaltain imperialististen etujen puolustamisen kannalta on varsin luonnollista, että kaikki yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen ja taloudelliseen riippumattomuuteen tähtäävät liikkeet on pyritty kuvaamaan ilmentymiksi Neuvostoliiton ylivaltaapyrkimyksistä. Tämä on selvää, kun muistamme, että Yhdysvaltain ja muiden imperialististen maiden intressit kehitysmaissa ovat kasvaneet hyvin voimakkaasti viime vuosien aikana.

Pääoman kokonaisvienti kehittyneistä kapitalistisista maista kehitysmai-

kasvoi vuosina 1970-77 yhteensä 220 %. Vuosina 1970-1974 se oli vuosittain 20 miljardia dollaria, vuosina 1975-77 jo 43 miljardia dollaria. Maailmanpankin tietojen mukaan vuonna 1980 pääoman kokonaisvienti nousi 74,6 miljardiin dollariin. Strategisesti tärkeiden raaka-ainevarojen jatkuvasti ehtyessä uuskolonialistinen riisto voimistuu. Ulkomaisten monopoliin voitot ovat 3-10 kertaa suuremmat kuin niiden viemä pääoma. Riiston hedelminä tuodaan kehitysmaista imperialistisiin maihin vuosittain yli 100 miljardia dollaria. OECD:n mukaan Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan maiden ulkomainen velka kasvoi vuosina 1971-79 yli 300 %, 87 miljardista dollarista 391 miljardiin. Vuotuiset lainanhoitomenot kasvoivat samana aikana 600 %, 10,2 miljardista dollarista 72 miljardiin.

Vuoden 1980 loppuun mennessä näiden maiden velat kohosivat noin 450 miljardiin dollariin ja niiden hoitomenot 88 miljardiin dollariin. Maailmanpankin ennusteiden mukaan kehitysmaat käyttävät vuoteen 1990 mennessä entisten velkojensa hoitoon 80 % vuosittain ottamistaan uusista lainoista, joiden määrän arvioidaan nousevan 281 miljardiin dollariin.

Yhdysvaltain maailmanlaajuisten intressien valvomiseksi Yhdysvallat on voimistanut aseistautumistaan kaikilla tasoilla.

Tästä selvänä osoituksena voidaan pitää presidentti Carterin joulukuun 12. päivänä 1979 julkistamaa ns. "Carterin oppia", jonka mukaan Yhdysvallat on valmis turvaamaan etupiirialueenaan pitämällään Persianlahden alueella omat intressinsä jopa asevoimaan turvautuen.

Tämän voimapolitiittisen linjan läpivieminen on edellyttänyt myös uudelleenarviota Yhdysvaltain sotilasstrategiasta.

Strategisten aseiden alueella ollaan selvästi siirtymässä pois ns. deterrenssi-ajattelusta, jonka mukaan ydinasepelote estää Neuvostoliittoa käyttämästä omaa ydinaseistustaan politiikan välineenä. Ydinasepelotteesta halutaan siirtyä ydinasepakotteeseen, jonka avulla Yhdysvallat pystyy ajamaan omia tavoitteitaan. Samalla Yhdysvallat on kiinnittänyt voimakasta huomiota myös konventionaalisen aseistuksensa kehittämiseen.

Yhdysvallat tulee käyttämään vuosittain noin 20–25 miljardia dollaria ns. nopeiden iskujoukkojen (Rapid Deployment Forces = RDF) kehittämiseen. Tavoitteena on muodostaa 100 000–200 000 miehestä koostuvat iskujoukot, jotka on nopeasti siirrettävissä esimerkiksi Intian valtameren – Persianlahden alueelle.

Nopeiden iskujoukkojen perustamista propagoidessaan Yhdysvallat vetosi Neuvostoliiton Kuubassa olevien joukkojen muodostamaan uhkaan. Tosi-asiaassa nämä asiantuntijatehtävissä olleet joukot ovat toimineet Kuubassa jo useita vuosia ja Yhdysvallat on ollut täysin tietoinen joukkojen tehtävien laadusta. Suunnitelmat nopeiden iskujoukkojen perustamisesta oli tehty jo hyvissä ajoin ennen neuvostoliittolaista joukoista nostatetun hälyn syntymistä.

Sotilaallisen iskuvoimansa kasvattamiseksi Yhdysvallat tulee lähivuosina lisäämään voimakkaasti meri- ja ilmakuljetuskapasiteettiaan.

Yhdysvallat käyttää yli 7 miljardia dollaria uusien 130-CX kuljetuslentokoneiden hankintaan. RDF-joukkojen kalustosiirtoja varten luodaan myös 12 rahtilaivan kuljetusyksikkö, jonka rakentaminen maksaa noin 5 miljardia dollaria. Tehostaakseen Eurooppaan suuntautuvaa joukkojenkuljetuskapasiteettiaan Yhdysvallat rakentaa 500 miljoonalla dollarilla seitsemän uutta SL 7

huoltoalusta, jotka ylittävät Atlantin neljässä päivässä.

Yhdysvaltain ydinstrategiassa tapahtuneet muutokset ovat ilmenneet ensinnäkin kieltäytymisenä jatkaa strategisten aseiden rajoittamisneuvotteluja. Toiseksi Yhdysvallat on pyrkinyt kehittämään laadullisesti uusia ydinaseita, joiden käyttöönotto merkittävästi alentaa ydinaseiden käyttökynnystä. Ja kolmanneksi Yhdysvallat on omaksunut uuden ajattelutavan näiden aseiden käytön suhteen.

Yhdysvaltain nykyisen ydinasestrategian juuret on löydettävissä jo 1960-luvulta. Pyrkimyksenä on ollut kehittää ydinaseita ja niiden käyttökäytännöksi siten, että nämä aseet tukisivat aktiivisesti Yhdysvaltain ulkopoliittikkaa.

Presidentti Kennedyn valtaannousun myötä Yhdysvaltain ydinasestrategiassa tapahtui selviä muutoksia. Luovuttiin ns. molemminpuolisesti taatun tuhovoi-man (Mutual Assured Destruction) = MAD ydinasedoktriinista ja siirryttiin ns. joustavan vastaiskun strategiaan. Jo 1950-luvun puolella eräät Yhdysvaltain sotilasstrategian suunnittelijat – Henry Kissinger erään heistä – katsoivat, että Yhdysvaltain sotilasstrategian rakentaminen vain strategisten ydinaseiden varaan kavensi vaarallisesti Yhdysvaltain mahdollisuuksia operoida rajoitetuissa konfliktitilanteissa. Selvä osoitus tästä saatiin jo Korean sodassa. Kissinger ja hänen koulukuntansa edustajat katsoivat, että massiivisen vastaiskun strategia ei tarjoa mitään vaihtoehtoa diplomaattisten toimien ja täysimittaisen ydinso-dan välillä.

Siirtyminen joustavan vastaiskun strategiaan merkitsi ensinnäkin Yhdysvaltain konventionaalisten asevoimien voimakasta kehittämistä tavoitteena luoda Yhdysvalloille kyky käydä rajoitettuja sotia. Yhdysvallat lisäsi tukeaan

erilaisille vastavallankumouksellisille ryhmille kehitysmaissa ja kehitti CIA:n kautta puolisolitaallisten operaatioiden vaatimia valmiuksiaan.

Toisaalta Yhdysvallat ryhtyi määrätietoisesti kehittämään taktisia ydinaseita, joiden katsottiin luovan väliportaan konventionaalisten aseiden ja strategisten ydinaseiden välille. Jo tässä vaiheessa ryhdyttiin luomaan ns. voimistettun säteilyn aseita eli neutronipommia. Taktisten ydinaseiden kehittämiseen liittyi myös ajatus siitä, että Neuvostoliitto on valmis käymään rajoitettua ydinsotaa.

Joustavan vastaiskun doktriini perustui uskemukseen, jonka mukaan molemmipuolisesti taattu tuhovoima estäisi rajoitetun ydinsodan eskaloitumisen laajemmaksi konfliktiksi. MAD-ajattelu pohjautuu kuitenkin puhtaasti uskoon rajoitetun ydinsodan mahdollisuuksista, sillä mitkään asetekniset tekijät eivät riitä takaamaan rajoitetun ydinsodan pysymistä rajoitettuna. Taktistenkin ydinaseiden käyttö synnyttää ns. elektromagneettisen pulssin, joka häiritsee mm. viesti- ja johtovälineiden käyttöä, jolloin rajoitetun ydinsodan kontrolloitu käyminen on mahdotonta. Kennedyn kaudella hyväksyttyä ydinasestrategiaa voidaankin luonnehtia "asteittaisen eskaloitumisen strategiaksi".

Rajoitetun ydinsodan käyminen edellyttää kuitenkin Yhdysvaltain strategisten ajattelijoiden mukaan taatun tuhovoiman ylläpitämistä ydinasepelotteena (deterrenssinä). 1960-luvun alkupuolella Yhdysvaltain silloinen puolustusministeri Robert S. McNamara arvioi, että Yhdysvaltain tulisi tuhota 20-25 % Neuvostoliiton väestöstä ja vähintään 50 % sen teollisuudesta kyetäkseen lanlistamaan Neuvostoliiton. McNamaran mukaan tämä saavutettaisiin tuhoamalla 1900 Neuvostoliiton suurinta kaupunkia. MIT:n tutkijan Kevin N. Lewisin

mukaan tähän tarvittaisiin ydinisku, jonka yhteenlaskettu tuhovoima olisi noin 400 megatonnia. Pelkästään strategisiin ydinaseisiin sijoitetuilla taistelukärjillä Yhdysvallat kykenisi suorittamaan noin 30 tällaista iskuä!

Yhdysvaltain ydinasestrategia ei ole koskaan jäänyt vain teoreettisten suunnitelmien ja laskelmien asteelle, vaan esimerkiksi 1960-luvun alussa laadittu Yhdysvaltain ilmavoimien Nuclear Yield Requirements -käsi kirjassa on luetteloitu yli 2800 ydiniskujen kohdetta Euroopassa. Ydiniskujen kohteet eivät sijaitse vain Neuvostoliitossa ja muissa sosialistisissa maissa, vaan ydinaseiskuja oli tarkoitus suunnata myös Yhdysvaltain liittolaisten ja Euroopan puolueettomien maiden alueelle. Käsi kirjassa mainittiin mm. 21 ydiniskukohdetta Suomen alueella!

Voitto on mahdollinen?

1970-luvun alkupuolella puolustusministeri James Schlesinger kehitti edelleen jo McNamaran kaudella luotua ydinasestrategiaa ns. kaupunkistrategiaksi, jonka mukaan Yhdysvallat kohdistaisi ydinaseiskunsa Neuvostoliiton teollisuus- ja väestökeskuksiin. Kaupunkistrategian katsottiin toimivan riittävänä deterrenssinä Neuvostoliiton osalta. Kuitenkin jo tässä vaiheessa Yhdysvalloissa ryhdyttiin etsimään ratkaisuja, joilla kyetäisiin murtamaan molemmipuolisesti taatun tuhovoiman tilanne. Tämä edellyttää Neuvostoliiton vastaiskukyvyn murtamista. Yhdysvallat on tietoisesti pyrkinyt kehittämään ydinaseistustaan siten, että se saavuttaisi uskottavan ensi-iskukyvyn, jolloin Neuvostoliitto ei kykenisi kohdistamaan Yhdysvaltoihin tuhoisaa kostoiskua Yhdysvaltain käytettyä ydinaseitaan. Tähän on pyritty erityisesti kehittämällä Yhdysvaltain strategisten ydinaseiden

osumatarkkuutta, jolloin näillä aseilla kyettäisiin tuhoamaan suurin osa Neuvostoliiton ohjuksista siiloihinsa. Samoin Yhdysvallat on kiinnittänyt huomiota sukellusveneidän vastaisen sodankäynnin teknologiaan tavoitteenaan ydinsukellusveneidän tuhoaminen ennen kuin ne kykenevät antamaan kostoiskun Yhdysvalloille.

Presidentti Carterin antama presidentin määräys no. 59 ei sinänsä merkitse uutta vaihetta Yhdysvaltain ydinasestrategiassa, vaan tavoitteena on käyttää hyväksi ydinaseteknologiassa tapahtunut kehitys ensi-iskukyvyn saavuttamiseksi. Presidentin määräyksen no. 59 valmistelu aloitettiin jo vuoden 1977 lopulla Samuel P. Huntingtonin laatiman laajan ydinasestrategiaa käsitelleen tutkimuksen pohjalta. Vuoden 1978 alussa Yhdysvaltain ulkoministeriön virkamies Leon Sloss sai tehtäväkseen laatia tutkimuksen Yhdysvaltain strategisten ydinaseiden maalinmäärityksestä. Tutkimuksen lähtökohtana oli pyrkimys uskottavan ensi-iskukyvyn saavuttamiseen. Huntingtonin ja Slossin mukaan Neuvostoliitto ei uskonut molemminpuolisesti taatun tuhovoiman doktriiniin, vaan ydinaseiskut tulisi ensisijaisesti kohdistaa sotilaallisten kohteiden ohella Neuvostoliiton johto- ja komentokeskuksiin, jolloin amerikkalaisten näkemyksen mukaan Neuvostoliitto olisi kykenemätön Yhdysvaltain ydinaseiskun jälkeen jatkamaan ydinsotaa.

Presidentin määräyksen no. 59 kirjallinen perustelu julkaistiin jo keväällä Carterin esikunnan mielipiteitä usein heijastelevassa Foreign Policy -lehdessä julkaistussa Hudson instituutin tutkijain Colin S. Gray ja Keith Paynen provokatoorisesti otsikoidussa artikkelissa "Voitto on mahdollinen". Artikkelissa edellytettiin voittoa ydinsodassa tähtäävän ydinasestrategian kehittämistä Yhdysvalloille. Gray ja Payne eivät

enää edes pyri esittämään ydinaseita pelotusaseina, sotaa ehkäisevänä deterenssivoimana, vaan ydinaseita tulisi käyttää heidän mukaansa aktiivisina politiikan välineinä.

Uudesta ydinasedoktriinista vastaavat suunnittelijat arvioivat Yhdysvaltain kykenevän saavuttamaan sotilaallisen yliotteen Neuvostoliitosta uusilla MX-ohjuksilla ja uuden sukupolven Minuteman-ohjuksilla, joihin on sijoitettu uusi, entistä tarkempi Mark 12A taistelukärki sekä Eurooppaan sijoitettavilla riseteilyohjuksilla.

Yhdysvaltain päätös sijoittaa viiteen Länsi-Euroopan maahan 572 uutta keskimatkan ydinohjusta heijastaa selvästi Yhdysvaltain ydinasestrategiassa tapahtunutta muutosta. Yhdysvallat on tuomassa Neuvostoliiton rajojen välittömään tuntumaan strategisestikin merkittäviä ydinaseita, jotka pystyvät iskemään viidessä minuutissa Neuvostoliiton alueella oleviin kohteisiin. Väitteet, joiden mukaan nämä aseet olisi kehitetty vastapainoksi Neuvostoliiton SS-20 ohjuksille eivät pidä paikkaansa, sillä Yhdysvaltain tavoitteena on ollut luoda käyttöönsä Eurooppaan strategisesti merkittävä ydinasekapasiteetti, jolla kytetään uhkaamaan Neuvostoliiton aluetta. SS-20 ohjukset eivät millään tavoin uhkaa Yhdysvaltain aluetta, vaan Neuvostoliitto loi tämän asejärjestelmän vastapainoksi Yhdysvaltain ns. eteen-työnnettyille asejärjestelmille (Forward Based Systems).

Ns. euro-ohjusten sijoittamisella Länsi-Eurooppaan on tähdätty rajoitetun ydinsodan käymiseen Euroopassa. Euro-ohjusten käyttöönotto merkitsee myös näillä aseilla suoritettavan ensi-iskun hyväksymistä ydinasestrategian pohjaksi.

Yhdysvallat on puolustellut päätöstään aloittaa neutroniaseen valmistus väittämällä, että nämä aseet on kehitetty

vastapainoksi Neuvostoliiton panssareiden muodostamaa uhkaa vastaan. Myös tämä propagandistinen väite ontuu varsin pahasti. Vaikkakin Neuvostoliitolla on selvä ylivoima Euroopassa panssariaseiden osalta, Yhdysvalloilla ja sen Nato-liittolaisilla on vähintäänkin riittävät edellytykset torjua neuvostopanssarit turvautumalla pitkälle kehitettyihin panssarintorjunta-aseisiinsa. Yhdysvalloilla ja sen liittolaisilla on Euroopassa noin 200 000 panssarintorjunta-asetta.

Toiseksi neutronipommi ei ole mitenkään ihanteellinen ase panssareita vastaan, sillä nykyaikaisella tekniikalla panssarit voidaan suojata neutronisätei-

lyä vastaan. Neutroniase soveltuukin paremmin hyökkäyksellisiin tarkoituksiin operaatioissa, joissa halutaan tuhota vihollisen elävää voimaa aiheuttamatta kuitenkaan mittavia tuhoja laajalla alueella esimerkiksi liikenneyhteyksille.

Yhdysvaltain ydinasestrategiassa tahtuneet muutokset merkitsevät myös sitä, että Länsi-Euroopan maat ovat jäämässä Yhdysvaltain ydinasestrategian panttivangeiksi ellei suunnitelmia uusien euro-ohjusten sijoittamisesta ja neutronipommin käyttöönotosta kyetä estämään. Tässä on eurooppalaisen rauhanliikkeen suuri haaste.

Afganistanin kansan demokraattisen puolueen periaateohjelma 1. 1. 1965

Rakkaalla Afganistanillamme on pitkä historia, maineikkaat perinteet ja suuret inhimilliset voimavarat ja luonnon resurssit. Afganistan on ollut 19. ja 20. vuosisadalla puoli-siirtomaan ja siirtomaan asemassa ja tähän saakka maallemme on ollut tunnusomaista feodaalinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä. Sorrettu kansakunta on joutunut kestämään vaikeimpia despotismien muotoja, riistoa, tietämättömyyttä ja köyhyyttä kotimaisten feodaaliherrojen ja brittiläisten valloittajien alaisena.

Afganistanin kansan kapina (1919) johon osallistuivat kaikki työätekevät luokat, teki lopun vanhasta kolonialismista. Ensimmäisenä aasialaisena maana me rikoiimme kansainvälisen imperialismin kahleen.

Kansannoususta on kulunut 47 vuotta. Tänä aikana ovat maan köyhät luokat ja kansalliset taistelijamme, perustuslailliset ja vapautta rakastavat voimat käyneet urheaa taistelua feodaalisuhteiden poistamiseksi, despotismien ja sisäisen taantumuksen kukistamiseksi ja kolonialismin ja imperialismin poistamiseksi. Tämä taistelu on kuitenkin toistaiseksi kokenut katkeria tappioita johtuen epäedullisista kansallisista ja

kansainvälisistä olosuhteista, ja valta on edelleen pysynyt kotimaisilla feodaaliherroilla. Tämä on johtanut talonpoikien ja feodaaliherrojen välisen perusristiriidan, sekä Afganistanin kansan ja imperialismin välisen ristiriidan kärjistymiseen entisestään.

Kansainvälisistä ja kansallisista olosuhteista

Aikakautemme olennainen kysymys ja maailmanlaajuisen luokkataistelun solmukohta on maailmansosialismin ja maailmanimperialismin välinen taistelu, joka alkoi Lokakuun suuresta vallankumouksesta. Tämän taistelun tuloksena kapitalististen maiden työväenliike on lujittunut ja kansallinen vapautusliike laajentunut.

Toisen maailmansodan jälkeen ovat kansalliset vapautusliikkeet järkyttäneet imperialismin siirtomaajärjestelmää ja sen tuloksena on syntynyt yli 50 uutta itsenäistä valtiota.

Kansainvälisen voimasuhteen muuttuminen rauhan, demokratian ja kansallisen riippumattomuuden sekä sosiaalisen edistyksen voimien hyväksi sekä imperialismin heikentyminen antavat

vapautuneille maille mahdollisuuden uudistaa kansallista elämäänsä luomalla kansallisdemokraattisia valtioita ja torjumalla imperialismiin herruuden ei-kapitalistisella kehitystiellä.

Kehityksen kulku uusissa kansallisvaltioissa on ilmausta siitä tosiasiasta että jo nyt muutamat näistä maista ovat ottaneet sosialismin esikuvakseen ja saavuttaneet ei-kapitalistisella kehitystiellä loistavia tuloksia lyhyessä ajassa.

Maailmantilanteen tarkastelu osoittaa, että tilanne muuttuu sorrettujen maiden hyväksi, ja tämä antaa myös Afganistanin sorretuille kansoille todellisia mahdollisuuksia vapautua feodaalisen taantumuksen ikeestä.

Kansallisessa mielessä syntyi edullinen tilanne, kun kansan toiminnan tuloksena saatiin parlamentti perustetuksi. Se sai aikaan huomattavia muutoksia maan taloudellisessa ja poliittisessa elämässä. Parlamentin perustamisen myötä siirryttiin suhteellisesti ottaen uuteen yhteiskunnalliseen elämän vaiheeseen.

Maan ulkopoliittiseksi linjaksi hyväksyttiin rauhanpolitiikan ja sitoutumattomuuden, uuden ja vanhan kolonialismin vastaisen taistelun linja.

Uusi linja sai aikaan sen, että aloitettiin maan inhimillisen ja luonnollisen potentiaalin aktivointi, ja valmisteltiin mahdollisuuksia ja välttämättömiä edellytyksiä kansallisdemokraattisen hallituksen pystyttämiseksi ja ei-kapitalistiselle kehitystielle lähtemiseksi.

Pääsyy tuotantovoimien alhaiseen kehitystasoon ja kansan surkeaan asemaan on todellakin feodaaliluokan poliittinen ja taloudellinen herruus sekä suurkauppiaiden ja keinoittelijoiden, byrokraattien ja kansainvälisten imperialististen monopolien edustajien valta. Heidän etunsa ovat vastakkaiset Afganistanin kansan etujen kanssa.

Tämän pääristiriidan ratkaiseminen on nykyisen vaiheen oleellinen sisältö.

Kansallisdemokraattisen hallituksen perustaminen ratkaisemaan tämän pääristiriidan on loistava toimintaperspektiivi taloudellisesti takapajuiselle maallemme.

Kansallisdemokraattisen Afganistanin poliittinen perusta on kansallinen yhtenäisyysrintama joka koostuu kaikista edistyksellisistä, demokraattisista ja isänmaallisista voimista. Esitämme tälle koalitiolle tämän demokraattisen periaateohjelman joka perustuu kansallisten ja kansainvälisten olosuhteiden tieteelliseen analyysiin. Näemme sen Afganistanin työvätekevien ja edistyksellisen älymystön toiveiden ilmentymäksi ja tais-temme sen toteuttamiseksi.

1. Poliitikasta

Afganistanin kansan pääongelma on feodaalisten suhteiden syrjäyttäminen ja imperialismiin ekspansion estäminen. Pääongelman ratkaiseminen mahdollistaa vuosisataisen köyhyyden ja jälkeenjääneisyyden poistamisen. Tämä toteutetaan pystyttämällä kansallinen demokratia seuraavien periaatteiden mukaisesti.

1. Maan alueellisen koskemattomuuden, poliittisen ja taloudellisen riippumattomuuden sekä kansallisen suvereeniteetin puolustaminen on kansan korkein kansallinen ja demokraattinen velvollisuus.

2. Kaikki valtiolliset organit keskitetään kansan käsiin ja kansanvaltaa lujitetaan kansallisdemokraattisen hallituksen muodossa. Se tukeutuu kansallisiin, demokraattisten ja edistyksellisiin voimiin ja turvaa kansan perusedut.

3. Kansallisessa demokratiassa on korkeimpana lakiasäättävänä elimenä ja kansojen vaatimusten ilmentymänä parlamentti joka koostuu kaikkien kansan-kerrosten edustajista. Heidät valitaan vapailla, salaisilla ja yleisillä vaaleilla ilman avointa tai salaista sekaantumista, uhkailua tai lahjontaa.

Parlamentti nimittää hallituksen ja kontrolloi tarkasti sen toimintaa.

4. Oikeuslaitoksen riippumattomuuden turvaaminen tapahtuu demokraattisten periaatteiden, koskemattomuuden ja kansojen vapauden pohjalta.

5. Kansallisen demokratian lujittamiseksi on taattava seuraavat laajakantoiset demokraattiset, poliittiset ja kansalaisoikeudet:

- Ajatuksen- ja uskonnonvapaus
- lehdistön vapaus
- kokoontumisvapaus
- puolueiden- ja yhdistysten perustamisvapaus
- lakko- ja mielenosoitusvapaus
- matkustamisvapaus ja vapaus valita työnsä
- henkilökohtaisten vapauksien koskemattomuus
- asumispaikan vapaa valinta
- oikeus puolustaa itseään oikeudessa
- äänioikeus sekä oikeus asettua ehdokkaaksi kaikille 18 vuotta täyttäneille
- tasa-arvo lain edessä
- tasa-arvo haettaessa valtion virkoihin.

Ihmisten kaikkien poliittisten ja demokraattisten vapauksien ja oikeuksien puolustaminen on kiireellinen tehtävä. Sen tulee tapahtua ilman sukupuoleen, rotuun, heimoon, alueeseen, uskontoon, koulutukseen tai varallisuuteen perustuvaa syrjintää.

6. Afganistan on maa, joka koostuu eri kansallisuuksiin ja kansallisiin kulttuureihin kuuluvista työätekeivistä. Mutta rappeutuneen feodaalivallan ja imperialismien politiikan vuoksi ei Afganistanin eri kansoilta ole vain ryöstetty

heidän oikeuksiaan ja vapauksiaan, vaan nämä taantumusvoimat ovat myös muodostuneet esteeksi kansallisen yhtenäisyyden kehittämiseksi ja sosiaaliselle edistykselle.

Siksi taistelu kaikkien työätekevien kansojen yhtenäisyyden ja solidaarisuuden puolesta katsotaan kansallisdemokraattisen hallituksen kansalliseksi ja edistykseksi tehtäväksi. Tämän tulee tapahtua sorrettujen kansojen etujen turvaamisen avulla sekä veljellisen tasa-arvon ja kaiken kansallisen sorron vastaisen taistelun periaatteiden mukaisesti.

7. Afganistanin kansojen kansallisen yhtenäisyyden lujittamisessa on maan valtaelimille annettava demokraattisiin periaatteisiin nojautuvat laajat oikeudet taloudellisten kysymysten, kielikysymysten ja kulttuurikysymysten ratkaisemiseksi. Sama koskee alueellisia kokouksia ja organisaatioyksiköitä, jotka on luotava demokraattisilla vaaleilla. Afganistanin kieliongelman ratkaisemiseksi on otettava välttämättömät askeleet demokraattisiin periaattein.
(....)

9. Kansainvälisissä suhteissa kansan demokraattiset voimat taistelevat seuraavan politiikan puolesta:

- vapaa ja aktiivinen rauhanpolitiikka ja myönteinen puolueettomuuspolitiikkaa sekä vapaus kannanottoihin.
- ystävällisten suhteiden lujittaminen kaikkien rauhaa rakastavien maiden kanssa joilla ei ole poliittisia, taloudellisia ja siirtomaapoliittisia etupyrkimyksiä, ja jotka tukevat Afganistanin taloudellista, teknistä sekä kulttuurin kehitystä yhteistyönä ja tasa-arvon pohjalta.
- taistelu terveiden kansainvälisten suhteiden puolesta ja taistelu kaikkia imperialistisia päämääriä palvelevia

aggressiivisia sotilasliittoutumia, orjuuttavia talous-, kauppa- ym. suhteita vastaan.

- kamppailu maailmansodan estämiseksi, rauhaa vaarantavien ja kansallista riippumattomuutta uhkaavien voimien toiminnan paljastamiseksi.
- YK:n sekä täydellisen aseistariisun ja sen täydellisen kansainvälisen valvonnan tukeminen.
- taistelu imperialismiin harjoittamalla riistoa vastaan ja kaikkien edistyksekkäiden ja kansallisten vapautusliikkeiden tukeminen.
- tiiviiden ja ystävällisten suhteiden lujittaminen ja laajentaminen edistyksekkäiden maiden ja kansainvälisten liikkeiden kanssa, jotka puolustavat rauhaa, kansallista riippumattomuutta, demokratiaa, sosiaalista edistystä sekä vastustavat imperialismia samoin kuin suhteiden lujittaminen lopullisesta riippumattomuudestaan taistelevien Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan maiden kanssa.

2. Taloudesta

Maallamme on rikkaat luonnonvarat ja kykenevää työvoimaa. Edistyksekkäällä kehitystiellä voitaisiin näitä mahdollisuuksia hyödyntämällä kohottaa nopeasti kansojen elintaso turvaamalla heille ravinto, vaatteet, asunto, terveydenhuolto ja koulutus.

Mutta koska maamme sosiaalitaloudellisessa rakenteessa vallitsevat feodaaliset ja esifeodaaliset tuotantosuhteet, ja koska keinottelijat ja suurkauppiaat, byrokraatit ja imperialistiset yhtiöt ja kauppiaat pitävät valtaa maan politiikassa ja alieheittäneessä talouselämässä, on maan kansojen elintaso pysynyt alhaisena. Siksi on suuntaa muutettava. Vanhojen epäoikeudenmukaisten suhteiden tilalle on pystytettävä uusi kansallisen talouden järjestelmä, joka

tukeutuu yhteiskunnan aineellisten hyödykkeiden tuottajien etuihin eli työväkeviin joukkoihin.

Taloudellisessa kehittämisessä on seurattava nopean taloudellisen ja henkisen kasvun linjaa, joka muuttaa Afganistanin teollisuusmaaksi, poistaa nopeasti yhden sukupolven aikana vuosisataisen takapajuisuuden. Siksi on välttämätöntä muodostaa kansallinen yhtenäisyysrintama ja kansallisdemokraattinen hallitus. Tämä on kaikkien demokraattisten voimien ja patrioottien, työväenluokan, talonpoikien, käsityöläisten, edistyksekkäiden älymystön, pienten ja keski suurten omistajien sekä kansallisen porvariston suuri inhimillinen ja kansallinen tehtävä. Yhtenäisyysrintama ja kansallisdemokraattinen hallitus toteuttavat ei-kapitalistisen kehitystien mukaisesti seuraavaa politiikkaa:

1. Kansallisen talouden nopea kehittäminen, jota tukee valtiollinen suunnittelu ovat: tuotannon ja kulutuksen ja laajentaminen. Se vaatii kansallisen demokratian aineellisen teknisen perustan luomista, valtiollisen suunnittelujärjestelmän edelleen kehittämistä ja talouden edistyksekkästä johtamista. Johdotyön päätehtävät valtiollisessa suunnittelussa ovat: Tuotannon ja kulutuksen sääntely ihmisten tarpeiden mukaan, epätaloudellisten ja epämiehekkäiden toimien kontrollointi ja poistaminen taloudesta, tarvikkeiden, tuotantovälineiden ja laitteiden tehokas hyödyntäminen, työvoiman kouluttaminen ja maan luonnonvarojen ja taloudellisten rikkauksien kartoittaminen. Ne katsotaan myös kansan yhteiseksi rikkaudeksi.

Talouden valtiollinen sektori, jolla on edistyksekkäiden, antifeodaalinen, anti-imperialistinen ja antikolonialistinen luonne, on ase lujitettaessa taloudellista riippumattomuutta. Se on myös lähtökohta laajennettaessa demokratiaa ja

korotettaessa työtätekevien ihmisten elintasoa.

Maassamme, jossa kapitalismiset suhteet ovat vasta idullaan, koituu valtiollisen sektorin laajentaminen kansan hyväksi. Välttääkäämme työtätekeville joukoille kärsimyksiä tuovaa kapitalistista kehitystietä.

Kansallisesta teollisuudesta

Kansallisen teollisuuden luominen ja maan teollistaminen uuden teknologian pohjalta ovat maan kaikkien sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien ratkaisun edellytys.

2. Raskas teollisuus, joka on talouden nopean kehityksen liikevoima, lujittaa kansallista riippumattomuutta.

Raskaan teollisuuden luomisella, rautatieyhteyksien ja muiden liikenneyhteyksien laajentamisella valtiollisin sijoituksin ohjaamalla pääosa ulkomaisista luotoista näille aloille ja keskittämällä ne hallituksen valvontaan, on suuri merkitys kansallemme.

3. Kulutustavara- ja kevyen teollisuuden pystyttämistä poistamaan yleistä puutetta ja kohottamaan laajojen joukkojen elintasoa pidetään välttämättömänä. Yksityistä sijoitustoimintaa tai valtion ja yksityisten yritysten yhteistä sijoitustoimintaa kevyeen teollisuuteen tullaan tukemaan ja edistämään. Valtio on vastuussa kaikkien teollisuustuotteiden suojelusta ulkomaisten tuotteiden kilpailua vastaan.

4. On suojeltava käsityötä ja tuettava käsityöharjoittajia pitkäaikaisilla lainoilla ja alhaisilla koroilla sekä perustamalla osuuskuntia.

Maataloudesta ja maareformista

Afganistanin maataloustuotanto ei ole kehittynyt samassa tahdissa väestön kasvun kanssa. Maataloustuotteiden jatku-

va puute, talonpoikaiston elämän takapaisuus ja talonpoikaisjoukkojen riisto ovat polttavia ongelmia. Tilanteen syyt ovat takapaisuudessa, keskiaikaisessa tuotantotavassa ja feodaalisissa tuotantosuhteissa.

Maaseudun vanhojen tuotantosuhteiden poistaminen demokraattisen maareformin avulla on ehdoton ja kiireellinen edellytys maan sosiaaliselle ja taloudelliselle edistykselle, demokratian laajentamiselle ja maaseudun tuotantovoimien kehitykselle.

Demokraattisen ja syväleikkävän maareformin toteuttamiseksi tulee kansallisdemokraattinen hallitus käyttämään seuraavia tieteelliseen analyysiin perustuvia periaatteita:

5. Syvällisen maauidistuksen toteuttaminen sosiaalisen tasa-arvoisuuden pohjalta sekä sellaisten demokraattisten lakien säätäminen, jotka mitätöivät feodaaliset suhteet ja kitkevät työtätekevien talonpoikien riiston ja köyhyyden sekä kohottavat voimakkaasti maan maataloustuotantoa.

(...)

Karjanhoidosta ja paimentolaisista

11. Demokraattisen maauidistuksen avulla tullaan muuttamaan esifeodaaliset suhteet työtätekevien paimentolaisien edut turvaaviksi ja pelastamaan heidän suuromistajien sorrosta. Samaten ryhdytään välttämättömiin toimenpiteisiin eläintenhoidon ja karjankasvatuksen kehittämiseksi, laidunten parantamiseksi ja eläinsairauksien estämiseksi perustamalla karjanhoito-osuuskuntia.

12. Paimentolaisongelman ja heimoelämän ratkaiseminen demokraattisella tavalla, maanhankinta ja täydellinen huolenpito heidän rohkaisemisekseen ja liittämisekseen maatalouden ja teollisuuden toimintaan, sekä heidän sosiaalisen asemansa parantaminen katsotaan

taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen ja maan kansallisen riippumattomuuden asettamaksi vaatimukseksi.

Finanssi- ja kauppauudistuksesta

Eräs syy maamme taloudelliseen heikkouteen on, että ulkomaankauppamme on pienen ulkomaalaisia monopolia edustavan joukon sekä kotimaisten keinottelijoiden ja suurkauppiaiden käsissä. He tuovat maahan – raaka-aineita viemättä – turhia ja epätaloudellisia tuotteita tyydyttämään yläluokan tarpeita. Se aiheuttaa tuhlausta ja pääomien sekä valuutan kulkeutumista ulkomaille. Se tuottaa suurta vahinkoa maan taloudelle ja sen riippumattomuudelle. Asiantilan muuttamiseksi harjoittaa kansallis-demokraattinen hallitus seuraavanlaista kauppapolitiikkaa:

13. Ulkomaankauppa kansallistetaan, jotta saataisiin kauppapääomaa teollisuuteen ja koneenrakennusteollisuuden vientitoimintaan sekä luodaan ja vahvistetaan kansallista teollisuutta ja laajennetaan kotimaista tuotantoa ja kaupan valvontaa suojatulleilla ja vaihtojärjestelmiä laajentamalla.

14. Kotimaankaupan kehittämisen päämääränä on markkinoiden vahvistaminen, kotimaan tuotannon laajentaminen, hintojen vakauttaminen kotimaassa ja yleisen kysynnän elvyttäminen sääntelemällä kotimaista kauppaa sekä suojelemalla pieniä ja keskisuuria kauppiaita suurkauppiaita vastaan.

15. Finanssiasioita ja valtion budjettia tulee säännellä paremmin taloudellisen kehityksen ja sosiaalisen edistyneen hyväksi. Ihmiset tulee vapauttaa epäsuorien verojen taakasta, ja suoralle verotukselle on annettava etusija. Rikaiden veroja tulee korottaa sosiaalisen tasa-arvon pohjalta.

Sosiaalisista kysymyksistä

Vapautta rakastava Afganistanin kansakunta saavutti itsenäisyytensä 47 vuotta sitten (1919), mutta sosiaalista edistystä, hyvinvointia ja demokraattisia vapauksia vaatinut kansanliike koki monia uhreja vaatineita tappioita maan sisäisen taantumuksen ja imperialismin juonittelujen ja petosten takia.

Siitä saakka ovat työtätekevät joukot, työläiset, talonpojat ja edistyneen älymystön jäsenet kärsineet sekä taloudellisessa että sosiaalisessa mielessä hallitsevan luokan tyrannian alaisena. He elävät vaikeissa olosuhteissa. Afganistanin lahjakkaan kansan elintaso kuuluu maailman alhaisimpiin. Despottinen ja taantumuksellinen politiikka kieltää työläisiltä ja talonpojilta oikeudet lehtien, ammattiyhdistysten ja poliittisten puolueiden perustamiseen, se kieltää lakot.

Sosiaalinen edistys ja kehitys vaativat, että tilanne muutetaan mahdollisimman nopeasti ja luodaan uudet olosuhteet seuraavan uudistusohjelman mukaisesti:

1. On luotava työtä (työpaikkoja), jotta voitaisiin toteuttaa jokaisen työkykyisen ihmisen periaatteellinen oikeus työhön. On maksettava vähimmäispalkkaa, joka voi turvata heidän välttämättömät aineelliset ja henkiset tarpeensa. Oikeus työhön ja työttömyyden poistaminen voidaan saada aikaan vain muuttamalla vanhat tuotantosuhteet sellaisiksi, että ne johtavat maan tuotantovoimen nopeaan kehitykseen.

2. Seuraavat lait ja asetukset ovat välttämättömiä työläisten koskemattomuuden turvaamiseksi, sekä suotuisten työolosuhteitten ja työläisten yleisten oikeuksiensa takaamiseksi.

– oikeus virkistykseen toteutetaan 42-tuntisen työviikon avulla. Työaika on lyhennettävä vieläkin voimakkaammin niillä aloilla joilla työolo-

suhteet ovat raskaat ja monimutkaiset tai työläiset joutuvat ruumiillisille ja henkisisille vahingoille alttiiksi.

Lisäksi on työläisille turvattava vuosiloma ja palkka loman ajalta.

- työläisille on luotava sosiaali- ja terveysvakuutusjärjestelmä valtion tai tehtaan tuella sairaus-, vanhuus- ja invaliiditapauksia varten.
- työnteko kielletään alle 15-vuotiailta ja 15-18-vuotiaiden työaika saa olla korkeintaan 4 tuntia päivässä.
- on taisteltava sellaisten lakien ja oikeuksien puolesta, joista on työläisille ja työtätekeville hyöttyä heidän oikeuksiensa puolustamisessa, organisoitumisvalmiuksien luomisessa, luokkatietoisuuden terävöittämisessä, työläis- ja teollisuusliittoihin liittymisessä, lakko-oikeuden tiedostamisessa sekä kollektiivisten sopimusten solmimisessa.
- Työläisten ja työnantajien välisten riitojen ratkaisemiseksi ja työläinsäädännön toteuttamiseksi tullee perustaa puolueettomia tuomioistuimia, joissa myös työläiset ovat edustettuna.

3. On välttämätöntä rakentaa halpoja ja terveellisiä asuntoja kaikille sorretuille luokille ja kerroksille kaupungeissa ja kylissä. Samaten on välttämätöntä ryhtyä toimenpiteisiin kohtuuttomien vuokrien alentamiseksi.

4. Afganistanin uudessa, demokraattisessa elämässä on afganistanilainen nainen tasa-arvoinen kaikilla talouden, sosiaalisen, poliittisen ja henkisen elämän aloilla.

Jotta naisten oikeuksien ja vapauksien toteutuminen olisi mahdollista, naisten on itse perustettava demokraattisia yhdistyksiä. Se vaatii myös työn alueella tapahtuvan diskriminoinnin poistamista periaatteella "samasta työstä sama palkka". Se edellyttää myös sosiaalivakuutusta, virkistysoikeutta, vapaata työstä ja maksettua lomaa 80

päivää ennen ja jälkeen synnytyksen, lapsen ja äidin terveyden suojelemista perustamalla synnytyslaitoksia, seimiä, päiväkoteja sekä koulutuksen ja muiden oikeuksien takaamista.

5. Jotta maan hallintojärjestelmä ei koituisi vain muutaman pienen ja etuoikeutetun luokan ja kerroksen hyväksi, on välttämätöntä suosia kaupunkien ja maaseudun suuria luokkia ja parantaa tätä järjestelmää tieteellisten ja sosiaalisten realiteettien perusteella. Tämän päämäärän toteuttaminen on kiireellinen taistelutehtävä kaikkea sekasortoa, mielivaltaa, laittomuutta, kurittomuutta, lahjontaa, työstäpakoilua ja despotismia vastaan. Tehokkaiisiin toimenpiteisiin ryhdytään kunniaakkaan ja arvokkaan elämän järjestämiseksi opettajille, virkamiehille sekä valtion ja tehtaiden palveluksessa oleville.

6. On taisteltava kansallisen tuomioistuimen perustamiseksi tutkimaan ja rankaisemaan jokaista korkeassa asemassa olevaa henkilöä, joka loukkaa maan kansojen henkilökohtaisia ja sosiaalisia oikeuksia ja jotka ovat anastaneet valtiolta ja kansalta pääomia ja tai rikkauksia.

7. Taistelua käydään myös oikeudenmukaisen, julkisen, puolueettoman ja demokraattisen poliittisen tuomioistuimen puolesta, poliittisten vankiloiden parantamiseksi ja yleisten vankiloiden perustamiseksi.

8. Käydään kamppailua niitä lakeja ja asetuksia vastaan, jotka suuntautuvat kansan etuja vastaan.

9. Valtio on velvollinen maksutta suojelemaan ja parantamaan kaikkien kansojen terveyttä ja turvallisuutta.

Valtion tehtävänä on tehdä suunnitelma laajasta terveydenhoito-ohjelmasta jolla pyritään suojelemaan ihmisiä sairauksilta sekä vähentämään voimakkaasti niitä ja kikkemään pois virus- ja infektioauteja.

Vaatimuksena on kaikkien kansalaisten tarpeiden täyttäminen terveydenhoidon alalla kouluttamalla riittävästi lääketieteellistä ammattityövoimaa, hankkimalla tarpeeksi nykyaikaisia laitteita ja laajentamalla maksuttomia julkisia terveydenhoitolaitoksia sekä harjoittamalla terveydenhoitoon liittyvää valistustyötä kaikkialla.

10. Ryhdytään myös taisteluun oopiumin hallussapitoa ja myyntiä vastaan, hassista, alkoholia ja prostituutiota sekä muita moraalisia rikkomuksia vastaan, jotka ovat tulosta maan epädemokraattisista sosiaalisista ja taloudellisista olosuhteista.

4. Kulttuurista

Siirtyminen feodalismin jälkeensäneisyydestä uuteen sosiaalisen edistykseen vaiheeseen edellyttää nykyaikaista ja edistyksestä koulutusta ja kasvatuskaikille. Feodalis-taantumukselliset hallitsevat luokat ja kolonialismin ja imperialismin edustajat ovat jatkuvasti nähneet paljon vaivaa estääkseen maan kansallisen kulttuurin leviämisen ja kehittymisen sekä maailman edistykseksen ja tieteellisen kulttuurin levittämisen maahamme.

Tietoisina siitä, että Afganistanin uusi kulttuuri ja tiede on kansallista, kansan omaisuutta ja demokraattista, pyrimme toteuttamaan seuraavan uudistusohjelman uudistaaksemme ja keskittääksemme kulttuurielämää maassamme.

1. Pakollisen, yleisen ja maksuttoman alkeiskoulutuksen säätäminen sekä toteuttaminen, opetuksen tapahtuessa lapsen äidinkielellä. Tämä koskee ilman diskriminointia kaikkia 7 vuotta täyttäneitä.

Pakollisen ja maksuttoman keskiasteen koulutuksen toteuttaminen siten, että koululaiset oppivat tieteiden perusteet ja saavat käytännöllistä koulutusta

käsityössä, maataloudessa, ja tuotantotekniikassa.

3. Kaikille koululaisille ja työtätekeville valmistellaan perusta ammatilliselle jatkokoulutukselle ja erikoistumiselle rahallisen tuen ja opiskelija-asuntoloiden avulla. Samoin ryhdytään toimenpiteisiin yliopistojen ja instituuttien tukemiseksi, tiedemiesten, kirjailijoiden ja taiteilijoiden tukemiseksi, historiallisten muistomerkkien suojelemiseksi, kaivausten ja museoiden kehittämiseksi, kirjastojen perustamiseksi ja kulttuurisuhteiden laajentamiseksi rauhaa rakastavien ja edistykseksellisten maiden kanssa.

4. Koko maassa käydään yleinen pyhä sota lukutaidottomuutta vastaan.

5. Nuoren sukupolven ruumiillista ja henkistä kasvatusta varten luodaan urheilukenttiä, urheiluseuroja, lukusaleja, kokoustiloja sekä säädetään vapaa oikeus organisoitua opiskelija- ja nuorisjärjestöihin.

6. Nuorison keskuudessa propagoidaan sellaisia moraalisia ja henkisiä periaatteita kuten rakkautta rauhaan ja kansalliseen demokratiaan, rakkautta ja kunnioitusta työtätekeviä kohtaan, sekä vastenmielisyyttä taantumusta, despotismia, epäoikeudenmukaisuutta, kolonialismia, imperialismia, militarismia sekä kansan vihollisia ja edistykseksellisten kansallisten ja kansainvälisten ajatusten vihollisia vastaan. Nuoriso on maan ehtymätön ja luova pääoma.

7. Edelleen ryhdytään vakaviin toimenpiteisiin eri kansojen ja heimojen kielten ja kulttuurin kehittämiseksi, Afganistanin kansallisen kulttuurin rikastuttamiseksi, sosiaalisen ja taloudellisen edistykseksen ja heikoimmin kehittyneiden alueiden kehittämiseksi.

8. Kansojen yhteiskunnallisen tietoisuuden lisäämiseksi ja terävöittämiseksi on välttämätöntä levittää demokraattista lehdistöä ja muita tiedotusvälineitä, elokuvateattereita ja teattereita maan

kaikkiin osiin sekä laajentaa lehdistönvapautta. Jos jotkut vaikutusvaltaiset henkilöt tai piirit yrittävät käyttää em. yleisiä kasvatusvälineitä taikauskon levittämiseen, kansallisen hajaannuksen levittämiseen, feodalismin vahvistamiseen tai imperialismiin vaikutusvallan lisäämiseen, heidät tullaan viipymättä paljastamaan.

Emme koskaan tule unohtamaan suurta vastuutamme rakkaan Afganistanimme työtätekevää ja jaloa kansaa kohtaan, tukiessamme perustuslain demokraattisia arvoja ja päämääriä ja taistellamme rauhanomaisin ja julkisin keinoin kansallisdemokraattisen hallituksen muodostamisen puolesta ja eikapitalistisen kehitystien puolesta edistyksellisen ideologian ja tieteellisen

maailmankatsomuksen pohjalta. Ja emme luovu käsityksestämme lopullisesta päämäärästä ja yhteiskuntamme kehityksen perspektiivistä joka on sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen. Kutsumme kaikkia edistystä rakastavia, demokraattisia voimia, kaikkia isänmaanystäviä ja sorrettujen oikeuksien urheita puolustajia, järjestäytymään kansan demokraattiseen liikkeeseen ja käymään näiden päämäärien toteuttamisen puolesta lujaa ja maineikasta taistelua.

Lähde: Khalq, Afganistanin kansandemokraattisen puolueen 1. äänenkannattaja. Hyväksytty puolueen kongressissa tammikuussa 1965 suomenkielinen, hieman lyhennetty käännös saksasta, käännöksen on tehnyt Esko Väisänen.

Afganistanin demokraattisen tasavallan maauudistuslaki, marraskuu 1978

I luku, yleisiä määräyksiä

1 § Tämä laki annetaan Afganistanin kansandemokraattisen puolueen ja Huhtikuun suuren vallankumouksen (27. 4. 78 suom. huom.) päämääriä vastaavasti, ja sen tarkoituksena on toteuttaa "Afganistanin demokraattisen tasavallan vallankumoukselliset päätehtävät" – asiakirjan luvut I ja II, tarkoituksena on saavuttaa seuraavat päämäärät:

1. Feodaalisten ja esifeodaalisten suhteiden poistaminen maan sosiaalis-taloudellisesta järjestelmästä.

2. Työläisten ja talonpoikien yhtenäisyyden vahvistaminen ja syventäminen. Afganistanin kansan yhtenäisyyden vahvistaminen edelleen, vihamielisistä luokista ja riistosta vapaan yhteiskunnan rakentaminen.

3. Maataloustuotannon lisääminen sekä riittävän ja monipuolisen ravinnon turvaaminen sekä raaka-aineiden hankkiminen maatalouden ja teollisuuden tuotteiden viennille.

2 § Laissa käytettävät käsitteet tarkoittavat seuraavaa:

1. Perhe: Aviomies, vaimo sekä alle 18-vuotiaat lapset jotka ovat perheen-päästä riippuvaisia, ja asuvat kotona.

Yli 18 vuotias naimaton henkilö katos-taan maanjaollisista syistä perheeksi.

2. Maaton talonpoika: Maata omistamat-on henkilö, joka viljelee toisen maata aikaisempien sopimusten tai paikallisen tavan mukaan.

3. Pienomistaja: Henkilö joka omistaa I luokan maata korkeintaan 5 jiribia (1 ha, suom. huom.)

4. Maatyöläinen: Maata omistamat-on henkilö joka työskentelee toisen omistamalla maalla sovitusta palkasta aikaisempien lakiin perustuvien sopimusten tai paikallisen perinteen mukaisten sopimusten nojalla.

5. Maanomistaja: Henkilö joka omistaa maata pätevien asiakirjojen nojalla.

6. Varaton paimentolainen: paimentolainen jolla ei ole muuta tulolähdettä kuin oma työnsä ja karjalaidun.

7. Palstatila: Maa-ala joka kuuluu yhdelle tai useammalle henkilölle ja jota rajoittaa toisen henkilön maa, joki, valtion alue, kaivanne, julkinen katu, vuori, kukkula tai autiomaa. Hedelmä- ja viinitarhat, vaikka ne kuuluvatkin samalle omistajalle ovat erillisiä palstoja, ja palstaan kuuluva maa, jolla ei ole hedelmä- tai viinitarhoja on myös katsottava erilliseksi.

8. Maanomistus: Yksi tai useampia palstoja jotka ovat kokonaan tai osittain yhden henkilön laillisessa hallinnassa ja jotka sijaitsevat yhdessä tai useammassa kylässä tai piirikunnassa.

9. Ylimääräinen maa: osa maanomistajan maasta joka pätevien asiakirjojen nojalla todetaan ylimääräiseksi.

3 § Yksikään perhe ei saa omistaa enempää kuin 30 jirib'a (6 ha) ensimmäisen luokan maata.

4 § Kukaan henkilö ei saa myydä, pantata tai vuokrata sitä osaa maastaan joka hänellä on yli 30 jiribin, eikä ylimääräistä maataan, eikä maata, joka tämän lain perusteella on määrätty jaetavaksi.

III luku: Maan jakaminen

8 § Maa-alueet, jotka tämän lain perusteella jaetaan maahan oikeutetuille henkilöille, ovat seuraavat:

1. Maa-alueet jotka ylittävät asetetut enimmäisrajat

2. Valtion haltuunsa ottamat maat

3. Yahua-dynastialle ja kuninkaalliseen perheelle kuuluva maa, valtion maa ja kastelu-alueet, jotka eivät ole valtiontilojen hallussa.

9 § Maauudistuksesta huolehtivan laitoksen tulee ottaa ylimääräinen maa haltuunsa ostohintaa suorittamatta.

10 § Maa jaetaan kolmeen luokkaan ja seitsemään eri asteeseen ja varustetaan seuraavilla vertailuluvuilla:

I luokka: Hedelmätarhat, viininviljelymaa ja kasteltu peltomaa joka tuottaa kaksi satoa vuodessa.

1. aste: Hedelmätarhat ja kastellut viinitarhat, vrtl. 1.

2. aste: Kasteltu peltomaa joka tuottaa kaksi satoa vuodessa, vrtl. 0,85.

II luokka: Kasteltu peltomaa joka tuottaa yhden sadon vuodessa.

3. aste: kasteltu peltomaa joka tuottaa yhden sadon vuodessa ja josta vuosittain vähintään puolet on kasteltua tai viljeltyä. Vrtl. 0,67.

4. aste: kasteltu peltomaa joka tuottaa yhden sadon vuodessa, ja josta alle puolet on vuosittain viljeltyä tai kasteltua. Vrtl 0,40.

III luokka: kuiva peltomaa.

5. aste: kuiva peltomaa jota viljellään kerran vuodessa. Vrtl 0,20.

6. aste: kuiva peltomaa jotka viljellään joka toinen vuosi. Vrtl. 0,15.

7. aste: kuiva peltomaa jotka viljellään harvemmin kuin joka toinen vuosi. Vrtl. 0,10.

11 § Maan mittayksikkö on jirib, joka vastaa 2000 m² tai hehtaarin viiden-nestä.

12 § Maata jaetaan maksutta erityisesti maahan oikeutetuille henkilöille ja perheille seuraavasti:

1. Hedelmä- ja viinitarhat (1. aste): 5 j.

2. Kasteltu peltomaa, kaksi satoa vuodessa (2. aste): 6 j.

3. Kasteltu peltomaa, yksi sato vuodessa (3. aste): 8 j.

4. Kasteltu peltomaa, yksi sato vuodessa (4. aste): 12 j.

5. Kuiva peltomaa (5. aste): 25 j.

6. Kuiva peltomaa (6. aste): 33 j.

7. Kuiva peltomaa (7. aste): 50 j.

Maa tulee jakaa siten, että omistukseen tulee korkeintaan 5 j. I asteen maata tai muuta vastaavasti vertailulukujen mukaan.

18 § Valtiontilat ja laitokset eivät ole tämän lain alaisia.

19 § Jokaisella perheellä tai osuuskunnalla on oikeus viranomaisten suostumuksella kunnostaa uutta viljelysalaa. (30 j. autiomaata tai vertailulukujen mukaan muuta maata) ja he voivat omistaa sen tämän lain puitteissa.

IV luku. Maahan oikeutetut ja heidän velvollisuutensa

23 § Maahan oikeutetun on täytettävä seuraavat ehdot

1. Hänen on oltava Afganistanin kansalainen,
2. 18 vuotta täyttänyt,
3. Oltava maaton talonpoika, maan pienomistaja, maatyöläinen tai omaisuuden paimentolainen,
4. Hänellä ei tule olla muita tulolähdeitä kuin maatalous,
5. Hänen on luvattava yksinään tai perheensä kanssa viljellä ja muokata hänelle jaettua maata.

24 § Edellisessä pykälässä mainitut henkilöt asetetaan seuraavaan järjestykseen:

Maahan oikeutetut I aste

1. Maattomat talonpojat, jotka työskentelevät jaettavilla mailla
2. Maattomat talonpojat ja maan pienomistajat, joiden maat valtio on yleisen edun vuoksi ottanut haltuunsa.

Maahan oikeutetut II aste:

3. Maattomat talonpojat ja maatyöläiset joiden kylissä ei ole jaettavaa maata.

Maahan oikeutetut III aste:

4. Maattomat talonpojat, joille ei jää maata sen jälkeen kun I ja II asteen maahan oikeutetut ovat saaneet osansa

Maahan oikeutetut IV aste:

5. Tietyissä piirikunnassa asuvat maattomat talonpojat sekä paimentolaiset jotka tavallisesti viettävät osan vuodesta piirikunnassa, jossa on jaettavaa maata.

Maahan oikeutetut V aste:

6. Sellaisen provinssin alueella, jossa on jaettavaa maata, pysyttelevät maattomat talonpojat ja maatyöläiset.

Maahan oikeutetut VI aste:

7. Muiden provinssien, joissa on jaettavaa maata, eri osista olevat maattomat talonpojat ja paimentolaiset.

25 § Maahan oikeutetun henkilön on täytettävä seuraavat velvollisuudet

1. Toimitettava maanjakokaavake vastuullisille viranomaisille kolmen kuukauden sisällä maanjakolain antamispäivästä lukien.
2. Tehtävä selkoa sen maa-alueen ominaisuuksista, jolla hän työskentelee sekä ilmoitettava omistajan täydelliset henkilötiedot.
3. Maan vastaanottamisen jälkeen on hän velvoitettu kolmen kuukauden sisällä ryhtymään viljelemään maataan.
4. Pidettävä yhteyttä Maauudistusviranomaisten ja talonpoikakomiteoiden kanssa.

6. Maksettava velkansa sopimusten mukaan takaisin Maatalouden Kehityspankille.

7. Maksettava veronsa ajallaan.

VI luku: Perityn maan jakaminen

28 §

1. Kun maan omistaja kuolee, on hänen perheensä jäsenten velvollisuus jatkaa maan viljelyä asetusten mukaisesti.

2. Jos perheenjäsenet ovat alaikäisiä tai naispuolisia tai muuten kykenemättömiä viljelemään maata, voi yksi perheenjäsen antaa maan viljeltäväksi vuokraa vastaan siihen saakka kun joku perheenjäsenistä kykenee maata viljelemään.

36 § Afganistanin Kemiallisen Lannoituksen yhtiön, Valtion rakennusyhdistiön, Maatalouskoneyhtiön ja Maatalouden Kehityspankin tulee avata haarakonttoreita niille alueille, missä maaudistusta toteutetaan ja toimittaa välttämättömät laitteet, työkalut ja raaka-aineet edullisin ehdoin henkilöille

jotka ovat maata saaneet.

Lähteet: Decree No. 8 on Land Reforms in Afganistan 28. 11. 1978 julkaissussa, Decrees of the Dem. Rep. of Afganistan. Ministry of Information and Culture, Kabul suomennos Saksasta. Ilm. Anti-imperialistisches Informationsbulletin, Marburg 6/1979.

Kriittinen

Tiede & edistys

Tutkijaliiton aikakauslehti, joka ilmestyy neljästi vuodessa ajankohtaisena, keskustelevana ja kansainvälisenä. Tiede & edistys kuuluu Suomen Akatemian tiedellisille lehdille jakaman tuen piiriin.

Tilaushinnat:

vuosikerta 1982

ulkomaille

tukitilaus

65 mk

80 mk

100 mk

Tilaukset: ps-tili 139093-9 tai Vuorikatu 8 A 3,
00100 Helsinki 10, puh. 90-633 261

Perustietoja Afganistanista

Pinta-ala: 650 000 km²

Asukasluku: 15,5 miljoonaa, joista 2,5 miljoonaa paimentolaisia. Heidän lisäksi maaseudulla asuu noin 11 miljoonaa, kaupungeissa vain noin kaksi miljoonaa henkeä.

Kansallisuudet: Maassa on 20 erillistä etnistä ryhmää. 7-8 miljoonaa pataania (pushtuja), jotka ovat useimmiten heimo-organisointuneita ja keskittyvät maan etelä- ja itäosiin. 30 % väestöstä on tadzikkeja, joista huomattava osa asuu kaupungeissa. Lisäksi on noin miljoona hazaraa (jotka polveutuvat mongoleista), balushit, uzbekit ja turkmeenit.

Kielet: viralliset kielet ovat pushtu ja persia (dari).

Uskonto: 90 % maan väestöstä on islamilaisia. Heistä yli 80 % on sunnalaisia (hanafi) ja loput shialaisia.

Työvoiman jakautuminen: Maataloudessa työskentelee 77 % työvoimasta. Teollisuudessa ja käsityöammateissa 6 %, rakennuksilla ja kaivoksissa 2,2 %, kuljetuksessa ja viestinnässä 0,8 %, koulutuksessa 0,3 %, terveydenhuollossa 0,2 %, kaupan alalla 2,8 % ja armeijassa 1,6 %. Sekalaisissa töissä maaseutualueilla on lisäksi 9,1 %. Tiedot ovat vuodelta 1969.

Vienti: (Arvo prosentteina kokonaismäärästä): Luonnonkaasu 19,6 %, tuorehedelmät 8,5 %, kuivatut hedelmät ja pähkinät 23,2 %, karakullanahat 4,4 %, puuvilla 15 %, matot 6,8 %, sementti 0,5 %, muut 22 %.

Tuonti: Tekstiilit 16 %, polttoaineet 11 %, tee 9 % ja autonrenkaat 6 %.

Valuutta: afgaani. Virallisen kurssin mukaan noin 8-9 penniä. (Ostovoimassa vastaa noin 1,30 mk. Esimerkiksi lampaanliha maksaa 60 afgaania kilo, vehnä jauhot 10 afgaania kilo.)

Mineraalivarat: Hiili, öljy, rauta, kupari, kromi, kulta, hopea ja runsaat maakaasuvarat.

kulttuurivihkot yhä vain parempi

Tilaushinnat 1982

normaalitilaus 110 mk, pysyvästilaus 100 mk (konttori uusii automaattisesti), 6 kk 55 mk.

Opiskelijaetu

Vuosikerran hinnalla lisäksi numerot 6-8/81.

Joululahjavihje

Tukitilaus 200 mk sisältää vuosikerran lisäksi Timo Aallon tai Sven-Olof Westerlundin serigrafian. Katso Vihkojen 6/81 takakannesta, millaisia ne ovat.

Kulttuurivihkot voit tilata

- lähettämällä kortin osoitteeseen Korkeavuorenk. 45 C 15, 00130 Helsinki 13,
- maksamalla tilauksinnan suoraan ps-tilille 518 85-1 tai
- soittamalla numeroon (90) 174 944.

"Radikaalit nuorisolehdet ovat
vain eri tavoin selittäneet
maailmaa, mutta tehtävänä on
sen muuttaminen!"

TAMMIKUUSSA SE SYNTYY!

UUSI VALLANKUMOUKSELLINEN
NUORISOLEHTI, JOKA AIKOO
MUUTTA MAAILMAN!

KATSELE YMPÄRILLESII, ELÄ AJASSA
MUKANA, SEURAA ILMOITUKSIA.

KYSELE VAIKKAPA

SOL:sta 90-736 112, 736331

SDNL:sta 90-750 844 (Venetjoki) tai

Toverista 90-651 453 .

Tilaa Soihtu vuodelle 1982

Ensi vuoden alusta lehden ilme monipuolistuu. Formaatti muuttuu magazin-tyyppiseksi; kuvareportaashit mahdollistuvat ja hinta vain laskee!

6 numeroa 55,- tukitilaus 100,-
ps-tili 762 69-4

Ole mukana ajan hermolla
Tilaa, levitä, avusta.

PSYKOLOGIA -82

Tilaa: Kuusi numeroa vuodessa 80,- PS-tili 9544-2
jäsentilaus 70,- (sis. jäsenmaksun),
opiskelijatilaus 45,- (sis. jäsenmaksun)
irtonumero 15,-

Psykologia-lehden osoite:
Snellmaninkatu 9-11 00170 Helsinki 17 puh. 90-608586
Julkaisija: Suomen psykologinen seura ry.